Educația XXI

Adina Băran-Pescaru

Parteneriat în educație

familie - școală - comunitate

Educația XXI

Adina Băran-Pescaru

Parteneriat în educație

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

BĂRAN-PESCARU, ADINA
Parteneriat în educaţie: familie - şcoală - comunitate/
Adina Băran-Pescaru. - Bucureşti : Aramis Print, 2004
ISBN 973-679-096-7

371:316.356.2

Colecţia **Educaţia XXI** este coordonată ştiinţific de prof. univ. dr. Ioan Cerghit
Ilustraţia copertei reproduce: Partenonul de la Atena
Redactor: Sorina Constantin
DTP: Simona Ciulei
ISBN 973-679-096-7

Aramis Print s.r.l. • Redacţia şi sediul social:
B-dul Metalurgiei nr. 46-56, cod 041833, sector 4,
Bucureşti, O.P. 82 – C.P. 38
tel: (021) 461.08.10/14/15; fax: (021) 461.08.09/19.
E-mail: office@edituraaramis.ro; office@megapress.ro
Departamentul desfacere: tel: (021) 461.08.08/12/13/16;
fax: (021) 461.08.09/19; E-mail: desfacere@edituraaramis.ro

Tipărit la MEGApress holdings s.a.

Aramis

Tatălui meu – infinită iubire

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

BARAN-PESCARU, ADINA
Parteneriat în educaţie: familie - şcoală - comunitate / Adina Baran-Pescaru. - Bucureşti : Aramis Print, [illegible]
[illegible]

[illegible]

Colecţia Şcoala XXI este coordonată ştiinţific de prof. univ. dr. Ioan Cerghit
[illegible]
Redactor: [illegible]
DTP: [illegible]
ISBN [illegible]

Aramis Print s.r.l. • Editură şi tipografie
[illegible]
Bucureşti, O.P. [illegible], C.P. 58
tel. (021) [illegible]; fax: (021) [illegible]
E-mail: [illegible], office@aramispress.ro
[illegible] tel. (021) 461 08 [illegible]
fax: [illegible], E-mail: [illegible]

[illegible]

Aramis

Capitolul 1

STILURI EDUCATIVE ÎN FAMILIE

„Dacă vrem să ajungem la o
adevărată pace în această lume
atunci va trebui să începem cu copiii."
Ghandi

Până nu demult nici nu se punea problema unui „stil educativ în familie". Copiii erau educaţi într-un mod asemănător: cu o autoritate strictă, prin măsuri punitive. Teorii conform cărora „părinţii ştiu cel mai bine", „părinţii ştiu totul şi copilul nimic", erau de neclintit. Principiile mai vechi de creştere a copiilor se întemeiau pe dogma religioasă şi moralitate. Părinţii le făceau cunoscute copiilor regulile şi le aplicau strict, fără compromis.

Mai târziu, teoriile lui Freud au aşezat premisele unui stil educativ mai permisiv. Părinţii, ca şi profesioniştii, erau convinşi că acei copii care nu erau satisfăcuţi în stadiile oral, anal, genital – ale dezvoltării lor psihosexuale – erau afectaţi puternic. De aceea Freud s-a gândit că ar trebui ca acestora să li se stabilească un anumit ritm în hrănire, înţărcare, mers la toaletă.

În 1920 behaviouristul Watson şi-a exprimat credinţa conform căreia copiii ar trebui condiţionaţi să se comporte pe căi preplanificate. El a dezvoltat principii, care recomandau părinţilor să evite expunerea sentimentelor şi să se bazeze pe metode de întărire mai puţin ameninţătoare. „Niciodată să nu-i îmbrăţişezi şi să nu-i săruţi", scria el, „să nu-i laşi niciodată să ţi se aşeze în poală... Bate-i pe umăr dacă au făcut o treabă extraordinară, rezolvând o sarcină dificilă".

Conform acestei orientări, copiii aveau nevoie de hrană şi program de somn regulat; erau instruiţi să meargă la toaletă de la vârsta cea mai timpurie posibilă şi se aştepta de la ei să fie curaţi şi manieraţi.

În 1930 Skinner considera că o educaţie de succes a copiilor poate fi realizată prin condiţionare determinată, în sensul recompensării consecvente a comportamentului dezirabil. Aplicarea acestei teorii naştea un individ creativ şi valorizat social.

O influenţă în practicile de creştere şi îngrijire a copiilor şi în educaţia timpurie a acestora a avut-o Maria Montessori (1936). Ea a abordat sensibil problema, subliniind necesitatea tratării copilului cu demnitate, precum şi respectarea individualităţii acestuia.

Între 1950-1960 Piaget şi Erikson au imprimat o nouă direcţie, dezvoltând teorii semnificative, care continuau să dea formă ideilor contemporane, referitoare la creşterea şi educarea copiilor.

În mare parte atenţia ce s-a acordat, în epocă, dezvoltării timpurii a copilului s-a datorat studiilor transculturale întreprinse de Margaret Mead (1928) şi de psihologul Karen Horney (1937). Aceste studii, printre altele, au arătat că problemele pe care le întâlnesc indivizii în cultura lor sunt adesea rezultatul modului specific – în care acea cultură ştie să-şi crească şi să-şi educe copiii, precum şi al tipurilor de socializare.

În ciuda abundenţei de informaţii referitoare la creşterea şi educarea copiilor, sarcina înlăturării atitudinilor favorabile stilului punitiv de educaţie este dificilă. Oamenii înmagazinează doar o mică parte din informaţiile primite. Ei le procesează, condensându-le, selectând aspectele care-i interesează şi apoi le integrează în propria gândire.

Barierele esenţiale în schimbarea atitudinilor le constituie factorul intern denumit „zgomotul psihologic". Încercăm să ne autoprotejăm de informaţiile, care ar putea să ne deranjeze, prin 3 căi:

- *Expunere selectivă* – ne expunem unor informaţii care ne întăresc credinţele sau opiniile mai mult decât ni le contrazic. Ideile şi credinţele despre cum să ne educăm copiii sunt adânc înrădăcinate în noi, provenind din impresiile pe care le-am adunat în copilărie. Oamenii decid adesea să ceară sfaturi la cei mai în vârstă şi mai experimentaţi.
- *Percepere selectivă* – avem tendinţa de a vedea, a auzi şi a crede doar ceea ce vrem să vedem, să auzim şi să credem. Aşa cum arată filosoful canadian Marshall Mc Luhan: „Fiecare are propriul său set de ochelari de cal" şi ne place să credem că ceea ce vedem noi cu ochelarii noştri de cal este ceea ce văd toţi ceilalţi.
- *Retenţie selectivă* – cea de-a treia modalitate psihologică de apărare este că avem tendinţa de a ne reaminti mai bine acele lucruri care ne întăresc credinţele decât cele care se opun lor.

Societatea se confruntă cu o varietate de tendinţe în ceea ce priveşte stilurile de educare a copiilor în familie. Mulţi părinţi susţin cu fermitate practicile autoritariste de creştere a copiilor, preluate de la părinţii lor. Ei par să menţină un nivel ridicat al zgomotului psihologic, atunci când trebuie să exploreze sfaturi alternative de educare a copiilor lor. Alţii, care sunt nemulţumiţi de experienţele avute de ei în copilărie încearcă să reducă zgomotul psihologic şi rămân deschişi unor idei noi.

Oricum, cu o asemenea abundenţă de sfaturi pentru creşterea copiilor, disponibile tuturor, părinţii copleşiţi se află ei înşişi într-o stare de frustrare, pentru că aleg, selectează şi testează un număr de metode variate şi adesea contradictorii.

Părinţii au, de asemenea, tendinţa de a amesteca stilurile educative. Sunt tentaţi să fie autoritarişti când sunt frustraţi, devin permisivi când sunt obosiţi sau încearcă să compenseze prin abordări democratice. Ca răspuns la aceste dificultăţi, comunităţile şi autorităţile încearcă să ne direcţioneze către standarde de educare mai eficiente. Eforturile sunt evidente, prin introducerea potenţială a orelor de educaţie în familie, dezvoltarea serviciilor sociale şi prin dorinţa de a încorpora abilităţi de a reuşi în viaţă, inclusiv de creştere a copiilor – în curriculum-ul de liceu.

Fără îndoială că va fi dificil de atins un consens general în ceea ce priveşte metodele de educare în familie. Dar, cum noi suntem deja, în secolul al XXI-lea, amestecul acesta de stiluri imaginează un model de conştientizare semnificativă şi de schimbări pozitive, pline de speranţă.

Părinţii din ziua de azi cred că pot fi parteneri egali în stabilirea şi aplicarea regulilor faţă de copiii lor. Părinţii anilor 50-'60 aveau o viziune diferită. De obicei mamele casnice stabileau regulile, iar taţii, care lucrau, le aplicau. Ei nu prea se implicau în creşterea copiilor. Părinţii aveau conflicte mai puţine cu copiii lor, pentru că fiii urmau programul ce li se stabilea, indiferent care era acesta.

În societatea modernă indivizii vor să se manifeste egal în toate domeniile vieţii de familie. Din nefericire, progresul într-o anumită zonă determină adesea „probleme" în celelalte. În timp ce părinţii zilelor noastre sunt mult mai dornici şi capabili să discute credinţe, filosofii şi strategii de educare, nu sunt întotdeauna atât de versaţi în arta rezolvării conflictelor. În ciuda abundenţei de cărţi şi articole referitoare la idei şi tehnici de educaţie în familie, noile teorii nu sunt transpuse întotdeauna cu claritate pe terenul de „luptă" al familiei. În mijlocul situaţiilor dificile întâmpinate cu copiii, sfaturile de tipul „faceţi aşa" sau „nu faceţi aşa" existente în cele mai recente articole de acest gen sunt lăsate deoparte. Este adevărat că cei mai mulţi dintre părinţi, în astfel de contexte, nu mai sunt moderni şi sunt influenţaţi din nou de ceea ce ştiu ei cel mai bine – modul în care au fost crescuţi de părinţii lor.

Această luptă între azi şi ieri se dă adesea între mame şi taţi. Unul din părinţi e adeptul psihologiei moderne, în vreme ce altul ridică în slăvi vechiul. Acest lucru determină conflictul. De pildă, într-o căsnicie, soţia – fiica cea mare în familia sa – a fost crescută într-un mediu cu o morală foarte „sănătoasă". De cealaltă parte, soţului şi fraţilor săi li s-a permis să facă ce vor. Soţia este adesea îngrijorată de soarta celor doi copii ai lor, în vreme ce soţul este complet relaxat. Aceste atitudini contrare se nasc din experienţele lor de viaţă diferite. Astfel de subiecte nu sunt neobişnuite într-o căsnicie. Şi, adesea ele devin sâmburele conflictului parental.

Cum se pot descurca părinţii cu aceste păreri, experienţe şi concepţii diferite care se ciocnesc unele de altele? Iată câteva „trucuri":

- încearcă să evite conflictele; când copiii sunt mici le împartăşesc opiniile şi experienţele lor; acordă timp soţului/soţiei pentru a-i înţelege credinţele şi modul în care a fost educat acesta/aceasta;

- stabilesc scopurile şi aşteptările; îşi explorează valorile şi atitudinile; încearcă să identifice posibilele puncte de coliziune – nu prea târziu, în sensul că acest pas trebuie făcut când copiii sunt încă mici;
- discută strategiile de depăşire a zonelor de conflict înainte ca acestea să apară; e greu să selectezi lucrurile adecvat, atunci când ambii părinţi sunt nervoşi;
- de vreme ce este adesea foarte greu de ştiut care sunt problemele ce pot apărea pentru fiecare părinte, pe măsură ce copilul creşte, trebuie să fie pregătiţi pentru conflict; este adesea util să-şi stabilească nişte reguli de bază; de pildă, este bine să accepţi dezacordul în anumite puncte, dar e la fel de important ca fiecare să cedeze în momentele dificile. Când copiii simt că părinţii nu sunt de acord unul cu celalalt vor încerca vechea tactică: desparte şi cucereşte. Părinţii ar trebui să-şi amintească: „Uniţi reuşim, despărţiţi ratăm". Acest fapt este valabil, mai ales când copiii devin preadolescenţi şi adolescenţi;
- în final, îndepărtează conflictul din cameră; când părinţii se contrazic în faţa copiilor, ar trebui să găsească o scuză şi să meargă într-un spaţiu privat pentru a discuta; când ajung la un acord îi pot anunţa pe copii ce intenţionează să facă.

Scopul educaţiei în familie este de a minimiza concepţia preluată de părinţi de la părinţii lor şi de a obţine o filosofie de educare mai realistă şi tolerantă. Alte scopuri ar putea include: reducerea tendinţei de autoblamare sau de învinovăţire a altora pentru ceea ce e greşit în creşterea copiilor; însuşirea unor tehnici de îngrijire a copiilor, care să rezolve eficient dificultăţile viitoare; modelarea părinţilor pentru a fi propriul lor educator în manipularea abilităţilor de educaţie familială.

Rezultatul va fi să realizeze un echilibru în următoarele zone:

- *interes pentru sine* – părinţii echilibraţi emoţional au capacitatea de a fi interesaţi de sine. „Nu poţi avea grijă de alţii, dacă nu-ţi pasă de tine";
- *interes social* – familiile pot oferi un important sentiment de împlinire personală;
- *sentimentul propriei răspunderi* – deşi părinţii bine dezvoltaţi emoţional preferă cooperarea şi sprijinul celorlalţi, nu cer aceasta copiilor, soţului/soţiei, rudelor, ci sunt capabili să-şi rezolve independent problemele;
- *toleranţă* – părinţii maturi sunt capabili să le permită celorlalţi să facă greşeli sau să procedeze eronat şi să nu-i condamne pentru un astfel de comportament;
- *flexibilitate* – un bun părinte rămâne flexibil în idei, e deschis la schimbare şi nu are idei fixe despre ceilalţi;

- *acceptarea incertitudinii* – părinții maturi realizează că trăiesc într-o lume nesigură; deși le-ar conveni un anumit grad de ordine, nu se plâng și nu vor să-și formeze un fals sentiment de siguranță;
- *angajare (implicare)* – asemenea părinți au capacitatea de a deveni total preocupați și de altceva decât de sine;
- *gândire științifică* – astfel de părinți pot simți profund și se pot sincroniza; pot, de asemenea, să-și controleze emoțiile și acțiunile, gândindu-se la ele și la consecințele lor;
- *autoacceptare* – părinții maturi se acceptă pentru că se simt puternici și evită să-și măsoare valoarea prin realizări externe sau evaluări ale altora;
- *acceptarea riscului* – tind să se aventureze, dar nu sunt nesăbuiți;
- *nu sunt utopici* – părinții maturi și echilibrați emoțional acceptă faptul că nu vor avea niciodată o existență utopică; realizează că nu vor avea niciodată tot ce își doresc și nici nu vor putea evita complet tot ceea ce nu vor.

Cercetările au demonstrat că există în principal 4 stiluri educative în familie, care corespund unui echilibru între dragoste și limite. Aceste patru stiluri sunt:

- de respingere/neglijare: dragoste scăzută și limite scăzute;
- autoritarist: dragoste scăzută și limite înalte;
- permisiv: dragoste ridicată și limite scăzute;
- democratic sau echilibrat: dragoste ridicată și limite înalte.

Uneori mai apare în discuții și stilul autoritar, dar o analiză a acestuia va fi realizată pe parcursul lucrării, la momentul potrivit.

Dragostea și limitele permisivității sunt termeni ce descriu o orientare a disciplinei parentale. Părinții orientați către o „disciplină relațională" folosesc dragostea, ca stil parental de bază. Cei ce uzează de „disciplina acțiunii" folosesc limitele, ca stil parental esențial.

Cuvântul „disciplină" implică *a-l învăța* pe celălalt, nu a-l pedepsi, așa cum este foarte des interpretat. Toți copiii au nevoie să li se explice și să fie corectați când e cazul, pentru a-și însuși comportamente acceptate. Iată câteva sugestii pentru a depăși această sarcină dificilă.

1. Copiii nu sunt adulți în miniatură, au multe nevoi și sentimente puternice și sunt în mod natural zgomotoși, nerăbdători, pretențioși și dezordonați. Sunt, de asemenea, centrați total pe sine; lumea se învârte în jurul lor. Pornind de la această constatare, părinții îi vor educa, fără a-i considera copiii perfecți.
2. O tehnică de disciplinare extraordinară – pentru momentele în care copiii sunt țâfnoși, agresivi sau se poartă într-un mod supărător cu părinții, este aceea de a-i stăpâni ferm, dar cu dragoste.
3. Căutați nevoile ascunse în comportamentul copiilor dumneavoastră.

4. Căutați să le conștientizați sentimentele. Dacă sunt furioși, spuneți: „Văd că ești supărat. Spune-mi despre ce e vorba." Ascultați-i, spuneți-le că-i înțelegeți (chiar dacă nu sunteți de acord), apoi colaborați pentru a găsi soluții la problemă.
5. Lăsați să se producă consecințele logice și cele naturale. De pildă, dacă ei continuă să-și pună hainele murdare în coș pentru a fi spălate de altcineva, vor trebui să poarte haine murdare. Aceasta reprezintă o consecință naturală a comportamentului lor. Poate aveți timp să-i învățați să-și spele singuri. Nu-i ajutați, căci altfel nu vor mai învăța din experiență. Un exemplu de consecință logică ar fi să cereți copilului care face dezordine, să facă curat (conform abilităților vârstei sale).
6. Oferiți alternative și nu dați doar ordine care nu întotdeauna sunt ușor de realizat. Îl încurajați și îl învățați pe copil atunci când îi spuneți: „Fie mă ții de mână, fie te țin eu, cu forța, ca să traversăm strada. Strada este prea periculoasă pentru a merge de unul singur." Un copil mai mare poate fi întrebat: „Ai vrea să faci duș înainte sau după ce-ți faci temele?"
7. Lăsați umorul, joaca și râsul să facă parte din disciplina dumneavoastră. De pildă, când copilul e supărat, atrageți-l la o bătaie cu perne și „predați-vă dramatic", după care luați-l în brațe. Dacă un puști continuă să împrăștie jucăriile, propuneți-i un joc în care să le ordoneze.
8. Izolarea unui copil pe o perioadă scurtă de timp îi transmite mesajul că fie el, fie sentimentele lui nu pot fi tolerate de către dumneavoastră. E mai bine să folosiți „time out" decât să vă răniți copilul cu un comportament violent. Acordați-vă un „time out" parental, îndepărtându-vă de situație, când nu vă mai puteți controla, pentru a judeca rațional. Recăpătați-vă calmul prin orice mijloc, cum ar fi discuția cu un prieten sau urmați sugestia de mai jos.
9. Reamintiți-vă de un adult iubitor, afectuos cu dumneavoastră, din propria copilărie, care v-a făcut să vă simțiți acceptat și v-a privit ca pe o ființă umană. Dacă această descriere nu corespunde cu imaginea unuia dintre părinții dumneavoastră, încercați să vă gândiți la altă rudă, la un profesor sau la un prieten. Meditați la acel sentiment și la ce anume a făcut persoana care v-a determinat să vă simțiți astfel. Modelați-vă astfel comportamentul de părinte.

În stilul lor parental, părinții îmbină atât dragostea, cât și limitarea permisivității. Există un echilibru între acestea, care determină un stil parental specific. Doar stilul educativ democratic sau echilibrat are atât dragoste ridicată, puncte tari și slăbiciuni inerente în el și este atribuit figurilor parentale importante din viața noastră. Aceste personaje sunt de obicei proprii noștri părinți.

Părinții care au un stil bazat pe dragoste (părinții permisivi) consideră că aceasta este mai importantă decât fixarea unor limite. Aceștia se folosesc de atașament și de legătura cu copiii, pentru a-i învăța ce-i bine și ce-i rău. Petrec foarte mult timp cu co-

piii, comunicând, negociind și explicând. Pun mare accent pe „creșterea autoîncrederii copilului" sau pe crearea sentimentului de „a se simți importanți".

Părinții care au un stil bazat pe fixarea limitelor (cei autoritariști) consideră că acestea sunt mult mai importante decât dragostea (relația). Folosesc controlul extern pentru a-i învăța ce-i bine și ce-i rău și sunt rapizi în a acționa într-o problemă de disciplină. Prin urmare, copiii sunt de obicei prompți în reacții și rar negociază cu părinții. Se accentuează ideea de: „însușire a respectului" și de „furnizare a structurii".

Stilurile parentale sunt definite ca maniera în care părinții își exprimă credințele despre cum trebuie să fie părinții buni sau cei răi. Toți părinții (cel puțin 99%) vor să fie părinți buni și evită să facă ceea ce cred ei că ar face un părinte rău. Adoptă stilurile însușite de la părinții lor, pentru că nu știu ce altceva să facă și simt că aceasta este modalitatea corectă de a fi părinte.

1.1. Stilul parental de respingere sau neglijare

Acest stil presupune atât dragoste scăzută cât și limite scăzute. În acest caz se consideră ca fiind inadecvat să întâmpini nevoile copiilor. Uneori este considerat ca „un stil parental indiferent", datorită lipsei de implicare emoțională și de control asupra copilului.

Într-o asemenea familie părinții și copiii sunt angajați frecvent în cercuri vicioase de interacțiune. Un exemplu al unui astfel de cerc este cel ce urmează:

1. părintele încearcă să controleze comportamentul copilului prin mijloace ineficiente. De pildă, un părinte poate striga la copil să-și adune jucăriile sau poate să-l amenințe că i le pune pe toate la gunoi, dacă nu le strânge imediat;

2. copilul își ignoră părintele sau protestează sau se ceartă, ca răspuns;

3. părintele încetează să mai țipe sau să amenințe și iese din situație. Această acțiune întărește exact lucrul pe care părintele dorea să-l împiedice (dezordinea), făcând exact ceea ce vrea copilul (să-l lase în pace);

4. copilul a adoptat astfel o măsură de control asupra părintelui, pentru că el/ea tocmai a asistat la o scenă de „retragere" a adultului;

5. conflictul degenerează, astfel încât părinții forțează miza și încep amenințările și strigătele serioase sau abuzul fizic;

6. copilul acceptă în final cererea părinților de a strânge jucăriile și întărește comportamentul abuziv al acestora (părinții simt că trebuie să fie furioși sau abuzivi pentru a-l face pe copil să se supună). Sau continuă să refuze să coopereze, protestând tot mai mult, ignorându-i sau fugind de-acasă;

7. părinții renunță sau îi pedepsesc pe copii într-o totală frustrare.

Ceea ce e esențial în cercul vicios este că acest copil are, și el, un rol de jucat în interacțiune. Prin urmare, copilul face schimbări în comportamentul său, pentru a preveni reacția abuzivă a părinților (adună jucăriile). Aceștia cred, de obicei, că faptul că l-au determinat pe copil să se supună, indiferent de mijloace, le justifică acțiunile.

Înţelegerea acestor fapte e importantă, dacă se urmăreşte prevenirea comportamentului abuziv. Nu va fi suficientă doar însuşirea metodei *time out*-ului, pentru că şi valorile şi credinţele acestor părinţi trebuie să se schimbe. Altfel, îl vor sprijini doar formal pe profesionist şi vor merge acasă şi vor face tot ceea ce cred ei că e bine.

1.2. Stilul parental autoritarist

Presupune limite înalte şi dragoste scăzută. Aceasta nu înseamnă că un părinte autoritarist nu-şi iubeşte copilul. Ei îşi iubesc copilul, dar punctele tari ale stilului lor sunt în disciplina acţiunii (fixarea de limite) şi nu în disciplina relaţiei (dragostea).

Cei mai mulţi dintre copiii cu părinţi autoritarişti nu recunosc existenţa unei relaţii apropiate, calde cu părinţii lor. Prin urmare, aceşti părinţi nu-şi încurajează copiii să se îndrepte spre ei pentru a-şi rezolva problemele şi a fi înţeleşi. Părinţii autoritarişti valorizează supunerea şi respectul. Ei nu negociază reguli şi treburi casnice. Şi cred într-o ierarhie a familiei, cu tatăl de obicei în vârf, mama imediat alături şi copiii pe ultimul loc.

Acest stil nu mai e la modă astăzi în societate. Standardele actuale îl cataloghează, adesea, ca abuziv. Dar este un punct tare. Se stabilesc limite clare copiilor lor, iar aceştia, în general, se supun. Şi astfel e obţinut respectul. De fapt, ce-i determină să fie atât de neînduplecaţi? Asemenea părinţi confundă disciplina cu pedeapsa. Pedeapsa este o forţă externă, cu ajutorul căreia părinţii controlează. Forţele externe sunt eficiente până la un punct. Copiii se vor supune când forţa externă sau ameninţarea este prezentă, dar se vor revolta când forţa se îndepărtează. Aşa că, atunci când un părinte părăseşte camera sau copiii nu se află sub controlul lor ei fac adesea ce vor, pentru că nu există nici un sentiment intern de bine sau rău la copii.

Acest tip de părinte are tendinţa de a folosi bătaia ca metodă de forţă externă. Ea s-a dovedit a fi ineficientă din aceleaşi motive; copiii vor face ce li se spune pentru a evita bătaia, dar vor face ce vor, când nu va fi nimeni în preajmă să-i bată. Asta se întâmplă din cauză că nu au interiorizat semnificaţia binelui şi a răului. Bătaia este doar un instrument pe care-l folosesc părinţii.

Bătaia, denumită şi pedeapsă corporală, a fost multă vreme unul dintre mijloacele folosite de părinţi pentru a-şi disciplina copiii. Deşi gradul şi frecvenţa pot varia de la familie la familie, disciplinarea fizică a fost interpretată ca o metodă de determinare a unui bun comportament şi de condamnare a comportamentelor inacceptabile.

Ceea ce trebuie ştiut este că bătaia reprezintă un act de violenţă şi de agresivitate. Dacă un adult l-ar pălmui pe un altul pe trotuar, pentru că nu s-a grăbit suficient sau dacă şi-ar scoate cureaua şi ar pocni-o pe vânzătoare în magazin, pentru că aceasta nu a avut atitudinea potrivită – toate acestea ar fi socotite atentate, violenţă, crimă chiar. Şi atunci, nu ar fi logic ca lovirea unui copil să fie considerată tot un act de violenţă? Bătaia poate fi foarte bine unul dintre primele acte de violenţă pe care le experi-

mentează copiii. Li se întâmplă asta în timpul celor mai vulnerabili ani și de la cei de care depind și care ar trebui să le ofere dragoste, afecțiune și îndrumare.

Iată o listă, ce conține opinii pro și contra folosirii bătăii în educația în familie:

Pro

- Temporar, bătaia oprește comportamentul inacceptabil al copilului.
- Copilul se află în atenția dumneavoastră.
- Vă face să vă simțiți puternic.
- Ați dovedit că sunteți mai mare și mai puternic decât copilul.
- Vă puteți întoarce la activitățile pe care le desfășurați înainte de incident.
- Simțiți că ați făcut ce trebuia, pentru că este exact ceea ce ar fi făcut și părinții dumneavoastră.

Contra

- V-ați rănit copilul.
- Copilul simte durerea.
- E furios pe dumneavoastră.
- Îi e teamă de dumneavoastră.
- Învață că dragostea rănește.
- Învață că lovirea/violența reprezintă o cale de a rezolva conflictul.
- Se concentrează doar asupra a ceea ce simte, nu asupra comportamentului care a provocat pedeapsa.
- Învață că oamenii mari îi pot controla pe cei mici, rănindu-i.
- Găsește o cale să vă atragă atenția... chiar dacă doare și poate repeta comportamentul inacceptabil pentru a obține din nou atenția care altfel i se refuză.
- Învață să mintă și să păcălească pentru a evita bătaia.
- Învață să-și exprime furia sau frustrarea prin acțiuni violente.
- E posibil ca atunci când va crește să-și lovească soția sau copiii.
- Stima față de sine a copilului va fi mult redusă.
- Vă veți simți vinovat.
- Veți începe să-l loviți mai mult de-a lungul timpului.
- Legătura părinte-copil va fi mult slăbită.
- Ați putea să-l răniți serios pe copil și să fiți acuzat de abuz asupra acestuia.

Situația bătăii ca metodă de educare în familie a fost cercetată ani la rând iar consecințele prezentate mai sus sunt dovada substanțială că utilizarea consecventă a pedepsei corporale poate fi în detrimentul dezvoltării sănătoase a copilului. Milioane de copii sunt atacați violent în mod regulat, în numele disciplinei. Ei, la rândul lor devin extrem de violenți. Vina e atribuită pe rând copiilor, mass mediei, situației economice, școlilor, oricui și tuturor, și tocmai principalul vinovat nu intră în discuție. Pentru că părinții care folosesc disciplinarea fizică sunt primii care-i învață pe copii să fie violenți.

„Ştii, trebuie s-o pedepsesc tot timpul pentru acelaşi lucru. Dar pare că nu are efect. Ziua următoare face la fel." Vă sună familiar? Aceasta este lamentarea multor părinţi. Nu doar că bătaia nu funcţionează, dar ea determină, de asemenea, multe efecte periculoase neintenţionate la copiii noştri. Jordan Riak scria în *Discuţie despre bătaie*: „actul pedepsirii corporale a copiilor erodează legătura de încredere dintre copil şi părinte. Copilul bătut este incapabil să-şi privească părintele ca pe o sursă de protecţie şi confort, care sunt vitale dezvoltării sănătoase a fiecărui copil". Fără sentimentul de încredere în părinte, este puternic împiedicată abilitatea copilului de a creşte şi de a deveni un adult sănătos emoţional, care să să aibă încredere şi să-i iubească pe ceilalţi.

Sentimentul propriei valori şi a stimei faţă de sine suferă puternic când individul este agresat. Copiii cărora li se aplică pedeapsa corporală nu se privesc ca fiind demni de încredere, ci mai degrabă se consideră nemerituoşi şi inadaptaţi. Aceasta îl face pe copil să devină „bătăuşul din vecini", „care terorizează copiii mai mici", scrie Riak. Copiii învaţă să creadă că procedează bine şi că „e în regulă" dacă folosesc violenţa pentru a-şi rezolva problemele.

Cei ce sunt bătuţi – sau ameninţaţi cu bătaia – devin rebeli, răzbunători şi refractari faţă de părinţii lor. Nu devin mai de încredere şi nici mai responsabili, cu un control intern al comportamentului lor, după ce au fost bătuţi. Uneori mulţi părinţi îşi amintesc că au fost bătuţi, dar foarte rar îşi amintesc de ce au fost trataţi astfel. Faptul că recurg automat la bătaie îi împiedică să înveţe cum să fie responsabili şi să se comporte firesc.

Unul dintre cele mai dezastruoase efecte ale bătăii îl reprezintă blocarea comunicării dintre părinte şi copil. Copilul bătut este rezistent la ceea ce vrea părintele să-i spună şi nu e deschis la a împărtăşi problemele şi sentimentele cu acesta. Bătaia creează o relaţie plină de teamă, furie şi evitare, şi nu o apropiere emoţională reciprocă.

Mulţi părinţi se întreabă: „Dacă nu o pedepsesc pentru că a fost rea, cum va învăţa ea vreodată să fie bună?" E nevoie ca părinţii să lase deoparte ideea controlării copiilor lor. În locul pedepsei pot stăpâni situaţia şi pot folosi consecinţele pentru a se face înţeleşi. În loc să pedepsească, părinţii trebuie să adopte o atitudine decentă, plină de respect, o disciplină educativă nonviolentă faţă de copiii lor.

Există câteva alternative la pedeapsă:

- *căutaţi nevoile ascunse;*
- *daţi informaţii şi explicaţii;*
- *căutaţi sentimente ascunse;*
- *schimbaţi mediul;*
- *găsiţi alternative acceptabile;*
- *arătaţi-i cum vreţi să se comporte;*
- *oferiţi ocazia de a face alegeri şi nu daţi ordine;*
- *faceţi mici concesii;*
- *oferiţi o perioadă de pregătire;*

- *lăsaţi să apară consecinţele naturale;*
- *comunicaţi-le propriile dumneavoastră sentimente;*
- *actionaţi când e necesar;*
- *stăpâniţi-vă copilul;*
- *îndepărtaţi copilul de situaţie şi staţi cu el;*
- *jucaţi-vă împreună;*
- *dezamorsaţi situaţia apelând la umor;*
- *faceţi un târg, negociaţi;*
- *rezolvaţi reciproc conflictul;*
- *revizuiţi-vă expectaţiile;*
- *luaţi un* time out *parental.*

Părinţii autoritarişti pot deveni autoritari şi pot echilibra astfel dragostea şi limitele în stilul lor de a-şi educa copiii. Părinţii autoritari folosesc controale interne, îi învaţă să distingă binele de rău, uzează de instrumente variate şi sunt atenţi la nevoile de dezvoltare şi emoţionale ale copiilor lor.

1.3. Stilul parental autoritar

Înseamnă a lăsa copiii să fie ei înşişi şi să înveţe despre lumea înconjurătoare, în mod independent. Deşi au ceva independenţă, părinţii încă stabilesc limite şi îşi controlează copiii. Fac asta într-un mod iubitor şi plin de afecţiune. Un părinte autoritar poate să-şi pună braţul în jurul copilului şi într-un mod confortabil să spună: „ştii că n-ar fi trebuit să faci asta; hai să vorbim despre cum poţi să rezolvi situaţia mai bine data viitoare". Aceasta arată doar cât de calm poate aborda părintele copilul şi cum acesta nu trebuie cicălit pentru că a greşit.

Probabil că cei mai mulţi dintre copiii ce au părinţi autoritari îşi vor cunoaşte limitele şi nu VOR trebui să se îngrijoreze dacă părinţii află că ei au făcut ceva greşit. Adică nu trebuie să se teamă că vor fi bătuţi. Nu înseamnă că ei, copiii aceştia nu vor avea nici o problemă, datorită stilului educativ respectiv. Acest stil le permite să se relaxeze şi să afle cine sunt, în timp ce fac greşeli.

Ceea ce e puţin probabil să se întâmple este ca aceşti copii să aibă o atitudine negativă faţă de viaţă. Probabil că nu se vor strădui să încalce reguli, din cauză că îşi ştiu limitele. Să sperăm că vor creşte şi vor folosi acest stil când vor avea la rândul lor copii.

1.4. Stilul parental permisiv

Constă în dragoste ridicată (disciplina relaţională) şi limite scăzute (disciplina acţiunii). Părinţii permisivi sunt total de acord cu nevoile de dezvoltare şi emoţionale ale copiilor lor, dar au dificultăţi în stabilirea de limite ferme. De fapt, cea mai importantă caracteristică a lor este că sunt inconsecvenţi. Ora de culcare este 19.00, apoi 22.00,

Folosesc explicaţia şi negocierea pentru a obţine acordul copilului lor. Se prevalează de ataşamentul şi legătura cu copilul, pentru a-l învăţa ce-i bine şi ce-i rău. Nu se poate afirma că părintele permisiv este abuziv sau ineficient. Copiii adesea acceptă părinţii permisivi, ca rezultat al relaţiei dintre ei. Este un fapt puţin cunoscut că aceşti copii vor să-şi mulţumească părinţii şi probabil că urmează mai mult îndrumările unei persoane pe care-o cunosc, o iubesc şi în care au încredere, decât cele ale unora pe care nu-i agreează.

Din nefericire pentru părinţii permisivi există câteva slăbiciuni ale stilului. Aceste puncte slabe fac stilul parental respectiv ineficient pe termen lung. Aşa cum deja am menţionat, părinţii permisivi sunt inconsecvenţi. De-a lungul timpului, copiii învaţă să-şi manipuleze părinţii pentru a fi lăsaţi să facă ce vor. Numiţi-l egocentrism sau comportament egoist. Copiii manipulează. De ce? Pentru că pot şi pentru că părinţii permisivi îi lasă. Am putea duce raţionamentul şi mai departe, afirmând că părinţii permisivi întăresc, de fapt, comportamentul manipulator al copiilor. Copiii dobândesc un fals sentiment de control asupra adulţilor, care dezvoltă comportamentul lor manipulator.

Aceşti părinţi confundă de asemenea agresivitatea cu afirmarea. Una dintre consecinţele negative ale permisivităţii parentale, pentru părinţi, este că sfârşesc prin a se simţi sclavi şi martiri în faţa copiilor lor. Detestă ca ceilalţi să aibă mereu avantaj în faţa lor, să nu li se arate respect sau apreciere pentru tot ceea ce fac pentru copiii lor. Aceasta duce la furie şi comportament verbal abuziv (o zonă de probleme comune tuturor părinţilor permisivi). Stabilirea de limite inconsecvente este un simptom al inabilităţii de a fixa limite clare pentru sine. Părinţii de acest fel nu au grijă de ei sau nu se valorizeaza suficient; au grijă de oricine altcineva în afară de ei, crezând că acesta este comportamentul unui „bun“ părinte. A învăţa să se afirme este esenţial pentru părintele permisiv.

Ce faceţi dacă sunteţi un astfel de părinte? Începeţi mai întâi prin a avea grijă de dumneavoastră. Ştiu că poate părea egoist, dar realitatea este că trebuie să vă reglaţi rezervele emoţionale, înainte de a încerca să vă pese de altcineva. Comportându-vă astfel, dar cu un rezervor gol este egoism, pentru că sfârşiţi prin a fi amărât şi refractar faţă de membrii familiei. Nu puteţi să le oferiţi prea mult când sunteţi stors şi epuizat. Apoi, în al doilea rând, folosiţi-vă punctele tari ale comunicării pentru a stabili limite mai ferme. Învăţaţi de la soţul/soţia dumneavoastră sau de la alţii, care au un stil mai orientat spre acţiune.

Comunicarea efectivă cu copiii este dependentă de capacitatea de a învăţa să fii un bun ascultător. Deşi părinţii îi aud pe copii vorbind în fiecare zi şi poartă conversaţii cu ei, nu întotdeauna are loc o bună comunicare.

Când copilul dumneavoastră vorbeşte, faceţi un efort real să-l ascultaţi. Opriţi tot ceea ce faceţi, stabiliţi un contact vizual şi acordaţi atenţie celor afirmate de el. Destul de des, ceea ce e spus „printre rânduri“ este la fel de important ca şi cuvintele rostite. Demonstraţi-vă interesul faţă de ceea ce spune copilul dumneavoastră, punând întrebări potrivite şi răspunzând într-o manieră pozitivă. Dacă afirmaţiile copilului sunt trecute

cu vederea în continuu, ca fiind de mică importanţă, acesta va începe să simtă că opiniile sale nu contează.

Găsiţi căi de a comunica copilului că dumneavoastră credeţi că ea/el e important. Apreciaţi-le realizările şi eforturile fără să le „înfloriţi". Complimentele pot fi motive bune şi ajută să arătaţi că într-adevăr vă interesează.

Exersarea capacităţii de a fi un bun ascultător al copiilor poate ajuta la prevenirea multor probleme, care ar putea apărea acasă sau la şcoală.

Există multe tehnici de ascultare excelente. Ele sunt esenţiale, atunci când se discută o problemă sau o neînţelegere. Exersaţi aceste tehnici acasă şi învăţaţi-i pe copii cum să devină buni ascultători.

- *încurajaţi cealaltă persoană să vorbească liber;*
- *nu vă răzgândiţi înainte de a începe conversaţia;*
- *treceţi direct la fapte*;
- *căutaţi limbajul care să constituie cheia către sentimentele persoanei;*
- *faceţi un efort de ascultare şi fiţi atenţi; oamenii pot vorbi doar când ceilalţi ascultă;*
- *puneţi întrebări care să ducă la înţelegerea situaţiei.*

A fi un bun ascultător e o sarcină care se învaţă. Tehnica unei bune ascultări înseamnă muncă multă şi efort. Sunt multe beneficii ale unei ascultări eficiente, care pot fi utilizate atât de părinţi, cât şi de copii.

Amintiţi-vă că o comunicare deschisă cu copilul este decisivă. Părinţii ar trebui să fie cei mai importanţi ascultători ai copilului lor. Arătaţi că vă pasă, făcându-l pe copilul dumneavoastră să se simtă suficient de important pentru a fi auzit.

1.5. Stilul parental democratic sau echilibrat

Aceasta înseamnă atât dragoste ridicată, cât şi limite înalte. Este bazat pe conceptele democratice, cum ar fi egalitatea şi încrederea. Părinţii şi copiii sunt egali în termenii nevoii de demnitate şi valorizare, dar nu în termeni de responsabilitate şi luare a deciziei. În familiile extinse, unde sunt mai mulţi copii decât adulţi, părinţii ar fi învinşi în alegeri cu uşurinţă, de pildă, în problema conform căreia îngheţata ar trebui servită înainte sau după masă. Părinţii – precum preşedintele într-o ţară democratică – au puterea veto-ului asupra deciziilor, care ar putea afecta sănătatea şi bunăstarea celor mai tineri membri ai familiei. Stilurile parentale echilibrate au, în consecinţă, un set de credinţe parentale precum :

- părinţii prezintă răul şi binele cu propriile cuvinte şi fapte;
- disciplina e diferită de pedeapsă;
- blamarea copilului nu este acceptată;
- consecinţele sunt inevitabile şi există şi frustrare uneori;
- copiii au nevoie de încurajare pentru a încerca noi activităţi;
- trebuie învăţaţi cum să rezolve problemele;

• disciplina e folosită pentru a învăța sau ghida, nu pentru a pedepsi, manipula sau controla.

Principiile de bază ale tuturor acestor credințe oferă independență și responsabilitate copilului. Părinții prezintă așteptări, nu cereri – pentru a câștiga cooperarea și respectul copilului. Regula de aur – să-i tratezi pe alții așa cum ai fi vrut să te trateze ei pe tine – este esența stilului parental echilibrat sau democratic. Stabiliți standarde realiste de educare în familie și valorizați omul. Prea multă dragoste și părinții vor fi prinși în plasă de copiii lor. Prea multe limite și vor deveni rigizi în relația lor cu copiii. Găsirea unui echilibru între dragoste și stabilirea limitelor este o sarcină riscantă, dar necesară.

În acest sens, iată câteva elemente importante pentru o negociere de succes:

• *comunicați clar;*
• *respectați-l pe celălalt;*
• *recunoașteți și definiți clar problema;*
• *căutați soluții din diverse surse;*
• *colaborați pentru a găsi o soluție comună;*
• *fiți de încredere;*
• *păstrați relația.*

Negocierea este una din cele câteva căi de a rezolva conflicte. Poate fi utilizată atunci când părintele și copilul au adoptat o poziție față de o problemă. Ea reprezintă procesul prin care poate fi soluționat conflictul, așa încât atât adultul, cât și copilul se simt mulțumiți. Negocierea constă în :

– ascultare și înțelegere;
– interes pentru relație;
– satisfacerea intereselor ambelor părți;
– inventarea de noi opțiuni;
– atingerea unui acord bazat pe corectitudine.

Zonele comune de negociere cu adolescenții sunt:

– banii;
– notele;
– transportul;
– petrecerea timpului liber;
– hainele;
– treburile casnice;
– convențiile sociale;

Subiectele incluse în negociere sunt alese, având la bază nivelul deprinderilor copilului și nivelul lui de maturitate. Frecvența negocierii crește pe masură ce copilul crește. În timpul adolescenței târzii, aproape toate regulile pot fi negociate; totuși e necesară menținerea de către părinți a unora nenegociabile. Tânărul încearcă să-și câștige independența și se poate revolta împotriva unora dintre aceste reguli.

Cheia spre o negociere eficientă o constituie comunicarea clară. Aceasta implică trei deprinderi importante: comunicarea prin vorbe, ascultarea celor comunicate, înțelegerea comunicării. Negocierea nu funcționează folosind doar una din aceste abilități. De pildă, nu poți avea o bună înțelegere fără o bună ascultare sau discutare. E mai eficientă atunci când atât părintele, cât și adolescentul sunt capabili să identifice clar și să discute sursele de dezacord și neînțelegere.

Când presupuneți că știți ce are de gând să spună cineva înainte de a spune, creșteți șansele de neînțelegere a ceea ce spune el în realitate.

Negocierea eficientă este un proces dus-întors, care încurajează ambele părți să participe în luarea deciziilor. De asemenea, oferă atât pentru părinte, cât și pentru adolescent o modalitate de a învăța să se înțeleagă mai bine unul cu celalalt și să crească în cadrul acestei relații. Negocierea ajută la crearea unei balanțe sănătoase între a da și a primi. Fiecare devine câștigător prin negociere.

Reevaluarea, în gând, a situației este o cale bună de a ști cum să abordați conflictul și să începeți negocierea.

Iată, în continuare, câteva exemple.

• ***Recunoașteți când sunteți furios. Învățați să vă relaxați.***

Analizați:

Care sunt semnalele de furie ale corpului meu? Am dureri de inimă, tensiune ridicată, dureri de stomac, durere de cap? Ce alte sentimente mai am, pe care mi le ascunde furia? Mă simt rănit, stresat, jenat, înfricoșat? Cum să fac să mă calmez?

Iată cum:

Faceți un pas înapoi și respirați adânc înainte de a reacționa.

Vorbiți cu dumneavoastră înșivă: „Totul e în regulă. Ia-o mai ușor. Te descurci cu asta."

Numărați până la 10.

Dacă e necesar luați o pauză, plimbați-vă, ascultați muzică, răcoriți-vă după bunul plac și apoi rezolvați lucrurile.

• ***Explicați-vă situația din punctul de vedere al celeilalte persoane; fiți empatici.***

Părintele va analiza astfel:

Ce gândește copilul meu? Ce simte? Când am fost adolescent am simțit la fel? Dac-aș mai fi adolescent cum aș reacționa? Ce altceva se întâmplă în viața lui, care să-i creeze problema pe care o are?

Adolescentul va analiza în felul următor:

Ce gândește părintele meu? Ce simte?

Dacă aș fi fost părinte cum m-aș fi simțit?

Ce aș fi făcut în situația aceasta?

Ce altceva se mai întâmplă în viața mamei sau a tatălui, care face ca problema să fie dificilă?

• ***Gândiți-vă cum puteți contribui dumneavoastră la rezolvarea problemei.***

Reevaluați:

Pot privi situația dintr-o altă ipostază? Pot să găsesc ceva umor în ea?

La ce mă gândesc când sunt furios? Gândurile îmi hrănesc furia?

Ce altceva se mai întâmplă în viața mea, care ar putea contribui la problemă?

E o bătălie ce merită osteneala sau ar trebui să trec peste ea?

• ***Ascultați într-adevăr ceea ce spune cealaltă persoană. Ascultați sentimentele, la fel de mult ca și cuvintele.***

Analizați:

Cum pot fi sigur că înțeleg cum se simte cealaltă persoană și să-i arăt că înțeleg?

Acordați persoanei întreaga dumneavoastră atenție, dați din cap, stabiliți un contact vizual și nu întrerupeți;

Testați cât de bine înțelegeți punctul de vedere al celuilalt, transpunând în cuvinte ideile celuilalt, puneți întrebări dacă e necesar;

Ascultați emoțiile, nu doar gândurile. Spuneți: „Pot să-ți spun că te simți...".

• ***Includeți afirmațiile cu „Eu". Folosiți propoziții care încep cu „Eu simt... când..." pentru a explica cum vă simțiți.***

Reevaluați:

Cum ar putea afirmarea sentimentelor mele să ajute situația? Cum se simte persoana dacă încep propoziția cu „Tu...".

• ***Negociați pentru a încerca să rezolvați lucrurile spre satisfacția tuturor.***

Reanalizați:

Am ținut cont de cât de mult am contribuit la apariția problemei? Ce aș fi putut face să ajut la reglarea situației?

Ce altceva rezonabil ar fi trebuit s-o întreb pe cealaltă persoană pentru a ajuta situația?

Cum pot găsi o soluție sau un compromis?

Pași spre negociere:

Explicați-vă poziția cât de calm și mai simplu.

Ascultați și fiți sigur că înțelegeți punctul de vedere al celeilalte persoane.

Sugerați și discutați câteva opțiuni cu care sunteți amândoi de acord.

Dacă orice altceva eșuează, luați o pauză sau fiți de acord cu dezacordul.

• ***Arătați blândețe chiar și când vă exprimați furia.***

Analizați:

Pot spune ceva pozitiv despre persoană sau situație, pe lângă sentimentele mele negative?

Este calm tonul vocii mele?

Pot folosi o glumă să destind atmosfera tensionată?

Am în minte și alte probleme, care ar putea afecta ceea ce simțim amândoi?

Îmi concentrez comentariile pe problemă și nu pe persoană?

Procesul de negociere va fi mult mai eficient atunci când atât părintele, cât și adolescentul își iau un timp de gândire referitor la ceea ce au de spus. Când e posibil, planificați să vă întâlniți într-un loc și la o oră convenabilă amândurora. Un loc liniștit, întrerupt din când în când de cei ce se distrează, este cel mai bun pentru o discuție deschisă.

Recunoașteți schimbările prin care trece adolescentul și care vizează dezvoltarea sa socială, emoțională, intelectuală și fizică. Aceste schimbări pot apărea când adolescentul luptă pentru independență, suferă schimbări hormonale, își creează o concepție despre viață. Înțelegând caracteristicile generale de dezvoltare pentru fiecare vârstă, părinții vor negocia eficient cu adolescentul.

În acest sens trebuie știut că au fost identificate câteva modele de personalități de bază, care își au esența în caracteristicile înnăscute ale copiilor.

1.6. Cunoașterea tipului de personalitate a copilului

În cartea *Copilul provocator*, Greenspan descrie fiecare tip de personalitate a copilului dificil sau „provocator": copilul puternic sensibil; copilul introvertit; copilul sfidător; copilul neatent și copilul activ agresiv.

Părinții pot identifica apoi ce tip de personalitate se potrivește copilului lor.

Copilul puternic sensibil adesea face din țânțar armăsar. Își experimentează sentimentele puternic și din plin. Pare a fi foarte centrat pe sine, cu toane, pretențios, plângăreț, autoritar, plin de ifose. Și chiar este. Se pare că sentimentele îl depășesc. Copilul sensibil se poate simți copleșit cu ușurință și de senzații fizice. O atingere prietenească poate fi supărătoare, de pildă. Ei se simt adesea bombardați de senzații și emoții interne și externe și de obicei reacționează în consecință – complet, puternic și intens.

Copilul introvertit își începe adesea viața ca un bebeluș „foarte liniștit"; e cel care stă retras și care poate fi încântat să stea și doar să privească atent la o jucărie. Pare să privească în interior. Asemenea copii sunt adesea necoordonați fizic, cu o musculatură slabă. Au probleme în a înțelege ce le-a fost spus, cuplate cu o dificultate în a-și transpune gândurile în cuvinte. Comunicarea cu un copil aparent neinteresat poate fi extrem de epuizantă emoțional.

Copilul sfidător : „Nu! Nu! Nu! Tu nu ești șeful meu!" Vă sună cunoscut? Acești copii au o mare nevoie de a li se organiza activitatea și a fi controlați; ei se concentrează în mod deliberat doar asupra unei sarcini. Dificultățile apar adesea în timpul tranziției de la o activitate la alta. Copilul sfidător are tendința de a vedea lumea într-un mod perfecționist, de tipul „totul sau nimic" și poate deveni foarte supărat când lucrurile nu merg așa cum crede el că ar trebui să se întâmple.

Copilul neatent este văzut ca unul căruia îi este greu să se concentreze și este ușor să-i distragi atenția. Acești copii sunt adesea etichetați ca având o „tulburare deficitară a atenției" (TDA). Au probleme în a urma sfaturi și adesea hoinăresc aiurea cu gân-

dul, când li se adresează cei din jur. Se mişcă neobosit de la o jucărie sau activitate la alta, părând incapabili să-şi centreze atenţia. Sunt văzuţi ca „aerieni".

Copilul activ agresiv este impulsiv, frustrat şi uşor furios, întotdeauna grăbit. În mod constant ia parte la un scandal sau se bate, în timp ce părinţii îl denumesc „micuţul nesăbuit". Pare a cere cu insistenţă acţiune sau mişcare, deşi are dificultăţi motorii. Pare că vrea doar să-şi atingă surioara bebeluş, dar datorită coordonării motorii slabe ea sfârşeşte prin a fi împinsă pur şi simplu. Aceşti copii au adesea probleme în înţelegerea comunicării nonverbale şi interpretează greşit oamenii şi situaţiile. O privire ameninţătoare a părintelui poate trece complet neobservată, căci el continuă să se joace energic şi să transforme totul într-o luptă. Nu sunt capabili de obicei să conceptualizeze şi să verbalizeze sentimentele – preferă să-şi exprime furia în loc să discute.

*

* *

Când un bebeluş vine pe lume părinţii sunt adesea exaltaţi şi îl văd un copil perfect adaptat şi fericit. Dar copiii se lovesc uneori de probleme ivite din unele temeri ale lor. E normal pentru copii să fie neliniştiţi când sunt separaţi de părinţi, în special când au în jur de 8, 13, 18 sau 24 luni de viaţă. Ei trebuie să înveţe treptat că atunci când părinţii pleacă, se şi întorc. Acesta e un pas major în dezvoltarea intelectuală a bebeluşului. Nu înseamnă că sunteţi un părinte groaznic, dacă micuţul plânge când plecaţi de lângă el!

Bebeluşii au trei temeri esenţiale: de gesturi bruşte, de zgomote puternice şi de apropieri neaşteptate. Cei de grădiniţă lasă în urmă, treptat, toate acestea şi învaţă să-şi interpreteze mediul şi să capete un sentiment de încredere. Dar, cu cât cresc, cu atât apar alte tipuri de temeri. Părinţii trebuie să ştie că teama este până la urmă înfrântă.

Pe măsură ce copilul creşte, temeri diverse apar în diferite momente. Unele sunt specifice unei anumite vârste, cum ar fi teama de a nu cădea, a copilului de 1 an. Când învaţă să meargă, adesea cade şi o cădere îi poate afecta viitoarele încercări de a merge. Conform cercetătorilor Schacter & McCauley există temeri fireşti în copilărie. Ele au o varietate de simptome – de la plânsul puternic până la coşmaruri şi la retragerea din anumite activităţi. De pildă, teama de ora de culcare poate duce la coşmaruri. Teama de respingere poate conduce la retrageri din activităţi şi din preajma oamenilor. Temerile apar la vârste diferite, inclusiv la maturitate.

Cercetătorii disting între *temeri trecătoare şi temeri stabile*. Teama schimbătoare este una care vine şi trece. Dacă temerile se schimbă de la o săptămână la alta sau se menţin pe o perioadă limitată şi încep să se diminueze, poate fi considerat un fapt normal. Teama stabilă poate cere multă răbdare pentru a o depăşi şi poate solicita chiar o atenţie specială din partea unui specialist.

Care sunt factorii care contribuie la temerile timpurii ale copiilor? Doi factori-cheie de luat în considerare sunt: nivelul de maturizare şi suspiciunea emoţională.

Cercetările arată că 25% dintre temerile primilor 2 ani de viață au fost cauzate de zgomotele puternice, în timp ce doar 3% dintre copiii de 12 ani au aceste temeri. Copiii lasă deoparte anumite temeri, dar devin mult mai suspicioși emoțional decât ceilalți. De pildă, teama de străini intră în declin, în vreme ce teama de monștri crește.

Un copil de 2 ani este mult mai bine organizat și mai sigur decât un bebeluș. El poate să se teamă de întuneric, de baie, de trăznet și tunet, de apa de la toaletă, de zgomotele puternice, de animale, de doctori, de străini sau de separarea de ceilalți. Cel de 3 ani menține lista temerilor și adaugă teama de oameni sau de animalele cu o apariție neobișnuită. Cel de 4 ani adaugă teama de pierderea unui părinte sau de pierdere a controlului. Între 4-5 ani copiii sunt adesea imprevizibili în comportament, dar vârsta de 5 ani nu este plină de reale temeri. Pentru un copil care are în jur de 5 ani, moartea devine mai personală: moartea este ceva care „îi duce departe" pe cei morți. Când un copil înțelege că moartea nu înseamnă doar somn, el întreabă „voi muri și eu?" În acel moment copilul are un sentiment de vulnerabilitate. Părintele trebuie să-i răspundă onest și direct, asigurându-l că nu trebuie să fie îngrijorat peste măsură.

Folosiți-vă credințele morale și religioase. Nu generalizați, afirmând că doar bătrânii mor. Întrebați-l pe copil ce simte și determinați-l să înțeleagă că nu el a cauzat moartea.

Moartea animalului preferat este adesea prima pierdere suferită de copil. Abordați un ton sincer și permiteți-i să-și exprime sentimentele. Încurajați-l să întrebe și nu fiți stânjeniți de comentariile sale inocente. Exprimați ceea ce simțiți în termeni pe care să-i înțeleagă și el. Evitați eufemismele și afirmațiile de tipul: „Bunica se află într-un somn adânc" sau „S-a așezat să se odihnească". Aceasta îi derutează.

Fiți onești: „bunica a murit pentru că inima ei a încetat să mai bată" sau „a murit pentru că n-a folosit centura de siguranță și a fost foarte tare rănită într-un accident de mașină". Dacă copilul merge la înmormântare, spuneți-i simplu că aveți de gând să vă luați rămas bun. Informați-vă copilul că mulți oameni vor fi triști și le va lipsi persoana respectivă, așa că s-ar putea ca ei să plângă și astfel totul va fi în regulă. De la un copil mai mic de 5 ani nu trebuie să vă așteptați să înțeleagă sau să se poarte potrivit în asemenea situații.

Lista temerilor rămâne un ghid important după vârsta de 5 ani. Copilul are acum o gândire mult mai concretă. Aceasta înseamnă că începe să înțeleagă ce e real și ce nu. Când e mic, e important să-i răspundem la temeri într-un mod pozitiv, suportiv. O asemenea abordare va continua să-l ajute să facă față multor situații de-a lungul dezvoltării sale. Copiii de vârstă școlară încep să realizeze că pot să-și depășească temerile sau învață să treacă peste ele într-o manieră pozitivă. Recunosc că le vor lăsa în urmă și că acestea nu trebuie să-i imobilizeze.

Cereți-i copilului dumneavoastră să-și folosească punctele tari pentru a-și depăși teama. O dată ce copilul a căpătat acest sentiment de stăpânire, sprijiniți-l în a domina noi teritorii.

Prima teamă a adulților, adolescenților și a copiilor mai mari este teama de a vorbi în public. Aceasta se poate dezvolta din mai multe motive și poate fi greu de eliminat, dar majoritatea adulților o pot stăpâni, dacă au învățat la vârste mici să se confrunte direct cu temerile. Conform lui Schacter & McCauley, temerile cele mai obișnuite ale oamenilor sunt:

- vorbitul în public;
- teama de a greși;
- teama de eșec;
- dezaprobarea celor din jur;
- respingerea;
- oamenii furioși;
- teama de a sta singuri;
- teama de întuneric;
- teama de dentist;
- teama de injecții;
- teama de spitale;
- teama de a fi examinați, de a da teste;
- rănile deschise;
- sângele;
- poliția;
- câinii;
- păianjenii;
- oamenii diformi.

Iată câteva puncte-cheie ce trebuie luate în considerare de către părinți.

1. Respectați temerile copilului dumneavoastră.
2. Înțelegeți că pe majoritatea le va depăși.
3. Permiteți-i să-și îndepărteze treptat teama.
4. Înțelegeți temerile în funcție de personalitatea sa.
5. Fiți conștienți de diversitatea de temeri cu care se confruntă copiii la vârste diferite.

Familiarizați-vă cu informațiile despre temerile copiilor și învățați să-i ghidați cu atenție, pentru a le depăși. Acest fapt va constitui o bază sigură de dezvoltare a copiilor dumneavoastră.

Dacă copiii sunt separați de părinți pe un timp mai îndelungat – de pildă datorită spitalizării, morții sau divorțului – îngrijorarea poate duce la depresii ale copilăriei. Copiii au nevoie de relații continue, de afectivitate într-un mediu familiar lor. Dacă circumstanțele forțează separarea în familia dumneavoastră, consultarea cu un pediatru sau un medic de familie v-ar fi de folos. Astfel de separări pot duce la sentimente de culpă ale părinților, dar dacă sunt rezolvate din timp pot fi depășite.

Teama de străini este un subiect legat de cele discutate anterior. Un copil care dă dovadă de ataşament faţă de un părinte sau un membru important al familiei poate manifesta o nelinişte mai puternică în faţa necunoscuţilor sau chiar şi a bunicului care-l vizitează mai rar. Aceasta nu înseamnă că el nu-i place pe bunicul sau pe bunica, ci că se simte în siguranţă cu anumiţi oameni şi are nevoie de mai mult timp pentru a-i accepta pe ceilalţi. Acest tip de teamă e normal pentru un copil iubit şi aflat în creştere. În jurul vârstei de 8 până la 10 luni învaţă că obiectele şi oamenii sunt diferiţi de el. Faptul că nu-i vede nu înseamnă că nu-i ţine minte, pentru că el îşi aminteşte feţele.

Când părinţii îi disciplinează în mod diferit, copiii sunt adesea derutaţi. Teama dată de disciplina inconsecventă creşte în timp şi poate fi miezul multor altor temeri, cum ar fi cea de respingere. Copiii se pot teme de acţiuni executate nepotrivit. Comportamentul greşit poate fi expresia inconsecvenţei faţă de furie şi frustrare.

Adulţii trebuie să stabilească reguli şi să le aplice împreună. Consecinţele naturale şi logice trebuie urmate. Copiii au nevoie de o avertizare şi de multe momente în care să le reamintim unele lucruri. Dacă scapă de sub control, anunţaţi-i că acesta nu e un comportament acceptat şi oferiţi-le alternative limitate din care să aleagă. Problema disciplinei inconsecvente este un subiect important în familiile amestecate, în care copiii sunt expuşi la 2 seturi de roluri ce trebuie îndeplinite în casă.

Copiii trebuie să înveţe să se înţeleagă cu alţii şi să-şi exprime sentimentele puternice în moduri acceptate de cei din jur. Ei sunt expuşi greşelilor.

Disciplina ar trebui să fie văzută ca o abordare prin care ei sunt ajutaţi să înveţe din aceste greşeli, fără a se simţi stânjeniţi, ridicoli, îndureraţi sau pedepsiţi. Părinţii trebuie să facă sugestii pozitive şi să-şi expună aşteptările, mai degrabă decât să zică: „Fă asta" sau „Nu face asta".

Dacă un copil e ridiculizat sau i se transmit puternice mesaje de tipul „Nu", fără nici o explicaţie, poate deveni temător faţă de reacţiile părinţilor în faţa greşelilor lui. Unui copil trebuie să i se vorbească des şi să i se permită să încerce din nou. Copiilor mai mari nu e nevoie să li se repete adesea sau atât de detaliat. Ei învaţă că există motive pentru a urma anumite reguli şi că pot discuta deschis cu dumneavoastră, în loc să se teamă de furia sau mesajele neclare pe care le primesc.

Multe subiecte noi aduc în atenţie nevoia de a fi precauţi şi de a ne instrui copiii, raportându-ne la o mulţime de probleme legate de siguranţa lor. Fiţi calmi, oneşti, dar nu supraprotectivi. Un copil de 5 ani nu trebuie escortat când merge la un prieten, care stă două uşi mai încolo, în mijlocul după amiezii, decât dacă a avut loc recent un incident care a ameninţat securitatea copiilor. Cei care sunt prea protejaţi pot deveni neliniştiţi şi temători faţă de mediu. Le va fi greu să-şi dezvolte un sentiment de independenţă şi încredere de sine.

De pildă, un copil de 7 ani supraprotejat se va teme mai târziu să se plimbe cu bicicleta prin cartier. Aceasta poate duce la o anxietate ridicată în orice nou comportament care presupune risc.

Copiii pot învăţa să se descurce cu succes cu temerile. Conform lui Schacter & McCauley în *Când copilul se teme*: „Unele temeri sunt reale şi palpabile, cum ar fi frica de înălţimi, de străzi întunecate şi de animale care muşcă. Celelalte sunt doar dovezi false ce apar ca reale“ (11, p. 32). Vă puteţi îndruma copilul să realizeze diferenţa dintre cele două tipuri de temeri şi să-l ajutaţi să le stăpânească. Procesul e foarte important şi cere răbdare, sensibilitate şi comunicare deschisă.

A-ţi îndruma copiii să se poarte într-un mod acceptat şi potrivit constituie o provocare pentru mulţi adulţi. Nu există răspunsuri rapide, uşoare, pentru că fiecare copil e unic. Temperamente, personalităţi, nevoi, modele de creştere, medii familiale diferite influenţează mult viaţa copiilor. De aceea expunem în cele ce urmează câteva puncte cheie, ce permit părinţilor să-şi educe copiii.

E bine să promovaţi un comportament pozitiv

Atât părinţii, cât şi cei care au grijă de copii sunt de acord cu această afirmaţie. Copiii devin ceea ce ne aşteptăm noi să devină. Fiţi foarte clari, atunci când îi complimentaţi sau îi ridicaţi în slăvi. Lăsaţi copiii să cunoască exact ce fel de comportament, acţiuni sau cuvinte vă plac. De pildă: „Mi-a plăcut să-i văd pe cei trei copiii colaborând atunci când făceau curăţenie“ sau „Apreciez tare mult că ai ascultat tot ceea ce era de explicat, legat de această activitate“. Copilul va repeta după aceea acest comportament pozitiv.

Cei ce au grijă de copii în locul părinţilor pot construi încrederea de sine a copilului prin alte modalităţi minore: îmbrăţişări, zâmbete şi sărutări. Spuneţi-i copilului cât e de important pentru dumneavoastră. Lăudaţi-l faţă de alţii. Oferiţi-i atenţie totală. Pentru acei copii care vă atrag atenţia doar cu comportamentele lor nepotrivite, încercaţi să alcătuiţi o listă cu lucruri pe care le apreciaţi la ei şi cu cele cu care nu sunteţi de acord. Şi acordaţi-le atenţie când se comportă frumos, cel puţin la fel de mult ca atunci când nu sunt cuminţi.

Aşteptaţi-vă ca ei să devină ascultători

Fiţi foarte clari în ceea ce priveşte regulile şi expectaţiile dumneavoastră. Oferiţi copiilor o opţiune, în afară de cazul în care e o problemă de siguranţă personală sau sănătate, când e implicată agresiunea sau când dumneavoastră ca adult decideţi că situaţia necesită o acţiune promptă. Demonstraţi-vă încrederea în ei, folosind afirmaţii scurte, clare, pozitive. Folosiţi un ton care să arate că aşteptaţi, din partea lor, să răspundă cerinţelor.

Fiţi corect şi consecvent

Faceţi faţă provocărilor într-o manieră calmă. Ţineţi cont de vârsta copilului şi de comportamentul său „normal“ pentru această vârstă. Învăţaţi despre stagiile de dezvoltare ale copiilor şi nevoile ce-l însoţesc, de natura fizică, socială, emoţională şi intelectuală. De pildă, este nerealist să vă aşteptaţi ca un copil de 3 ani să fie generos, pentru că cei de vârsta lui, prin natura lor, sunt centraţi pe ei înşişi.

Comunicaţi regulile şi consecinţele lor în cuvinte pe care copiii le pricep. Când un copil încalcă regula, aplicaţi imediat o consecinţă corectă, potrivită şi plină de sens.

Când sunteţi corecţi şi consecvenţi în răspunsul dat la un comportament inacceptabil, întăriţi sentimentul de securitate al copilului, precum şi abilitatea sa de a distinge între bine şi rău.

Permiteţi exprimarea sentimentelor

Permiţându-i unui copil să-şi exprime sentimentele nu înseamnă că-i permiteţi exprimări inadecvate, de tipul lovirii sau rănirii celorlalţi. Uneori, oferindu-le timp suficient alături de jucăria preferată sau de păturica favorită, îi ajutaţi să se relaxeze şi să se calmeze. Unii îşi exprimă furia, resentimentele şi frustrarea lovind mingea în curte, desenând ceva sau vorbind singuri cu animalele împăiate. Oferiţi-vă să mergeţi la plimbare împreună sau să citiţi o poveste amândoi. Aceste activităţi pot ajuta la îndepărtarea unor sentimente negative (furie, frustrare). E important să furnizaţi copiilor mai multe căi acceptabile de eliberare a stărilor foarte puternice care-i copleşesc, emoţii fireşti.

Planificaţi-vă acţiunile viitoare

Gândiţi-vă la toate momentele dificile ale zilei. Amintiţi-vă că scopul este dobândirea de către copil a autodisciplinei. Când apar probleme ieşiţi din scenă, dacă puteţi. Număraţi până la zece sau faceţi orice altceva pentru a vă menţine calmul şi perspectiva asupra a ceea ce se întâmplă. Îndrumarea comportamentului copilului este un angajament major şi pentru cei care au grijă de el în locul dumneavoastră. Progresul poate părea nesemnificativ în timp. E posibil să apară regresii. Menţineţi-vă simţul umorului şi reamintiţi-vă succesele înregistrate şi faptul că jucaţi un rol primordial în creşterea şi educarea copilului dumneavoastră.

Părinţii vor să scape de stilul autocratic, autoritarist folosit de părinţii lor în educaţia primită. Ei promit şi încearcă să nu bată, să nu folosească ameninţările, să nu umilească şi să nu-şi pedepsească copiii. Din nefericire, adesea consideră că a nu pedepsi înseamnă o atitudine schimbată la 180 grade în cealaltă direcţie: să fie relaxaţi, permisivi, să aplice stilul „*laissez faire*". Această schimbare de la punitiv la permisiv şi înapoi apare frecvent în multe familii din zilele noastre. Părinţii reacţionează des la teamă şi furie. Când suntem furioşi ţipăm, lovim, ameninţăm, batem şi pedepsim. Apoi vedem efectele furiei noastre şi începem să ne temem că pierdem dragostea copiilor. De aceea alunecăm în permisivitate, pledând pentru ei, în speranţa că-i mulţumim, pentru a le recăpăta dragostea. Apoi ne „înnebunesc" din nou şi ne simţim furioşi iarăşi. Această oscilare între un anumit stil parental sau altul poate fi dezastruoasă pentru familie şi poate duce la „crearea" unor tipuri de copii nerespectuoşi, răsfăţaţi, rebeli, obraznici. Există însă şi o cale de mijloc. Aceasta e reprezentată de stilul parental democratic. Nu este autocratic şi nu e permisiv: e un stil parental ferm şi sensibil în acelaşi timp. Ferm, însemnând respectarea drepturilor şi limitelor părintelui. Sensibil, însemnând respectarea drepturilor şi limitelor copilului. Stilul democratic e bazat pe respect reciproc. A ne respecta copiii înseamnă a-i învăţa să-i respecte pe ceilalţi. Dacă vrem ca ei să ne ciocăne la uşă, de pildă, trebuie ca şi noi, la rândul nostru, să batem la uşa lor.

Părinţii democraţi oferă alegeri – nu dau ordine. Ordinele îl învaţă pe copil umilinţa, resentimentul şi revolta. Pe de altă parte, alegerile potrivite şi acceptabile îi învaţă pe copii că au propria putere de a-şi face viaţa cum doresc. Aceşti copii devin adulţii, care confruntaţi cu o problemă ştiu şi văd toate opţiunile de care dispun. Stilul educativ democratic implică utilizarea consecinţelor naturale şi logice.

Consecinţele naturale rezultă din a te supune legilor naturii: copilul care-şi uită haina, va răci. ***Cele logice*** nu sunt atât de simple şi cer intervenţia parentală. Sunt consecinţe legate logic de situaţie şi-i învaţă pe copii să fie responsabili. De pildă, dacă fiul dumneavoastră bruschează căţeluşul nu e logic să-i interziceţi să se uite la TV. Ar fi normal ca în mod ferm şi calm să-i luaţi căţeluşul. Consecinţele naturale şi logice îi determină pe copii să înveţe din situaţie, încurajând astfel autocontrolul şi autodisciplina.

Consecinţele logice sunt situaţii construite de persoane îndreptăţite, ele fiind logic legate de atitudinile inacceptabile. Sunt denumite astfel, pentru că se „potrivesc" cu delictul. De pildă, dacă adolescentul întârzie noaptea în oraş, seara următoare nu mai iese. Dacă nu mănâncă, nu primeşte desert. Dacă nu dă muzica mai încet, i se ia casetofonul.

Acest tip de consecinţe este mult mai eficient decât „terorizarea" copilului. Îi obişnuieşte pe tineri cu cerinţele vieţii sociale. Dacă nu vii la serviciu, nu eşti plătit. Dacă depăşeşti viteza legală, iei amendă.

Consecinţele naturale sunt situaţii ce nu sunt controlate de nimeni, se întâmplă în mod firesc, natural. Dacă bagi degetele în priză, te electrocutezi.

Sunt momente în care părinţii trebuie să intervină cu consecinţe logice, pentru ca tinerii să nu se confrunte cu cele naturale. Aceasta pentru că adolescenţii noştri se află în lumea reală, fără a avea experienţa necesară. Lumea zilelor noastre este plină de ameninţări şi ei au nevoie de ajutorul nostru.

Stilul educativ democratic implică, de asemenea, comunicarea deschisă şi onestă. A asculta şi a medita în acelaşi timp înseamnă a asculta cu inima ceea ce simte copilul. Părintele ascultă cu o curiozitate stăpânită şi apoi se exprimă astfel încât să îi dea copilului senzaţia că îi împărtăşeşte ideile. Nu înseamnă să comandaţi, să sfătuiţi, să judecaţi, să moralizaţi sau să rezolvaţi. Simultaneitatea ascultare – reflecţie reprezintă o extraordinară oportunitate de a vă arăta dragostea faţă de copil.

Stilul democrat îl ajută pe copil să se simtă iubit, important şi demn de încredere. Părinţii autoritarişti şi permisivi dau naştere la copii care au o încredere de sine scăzută şi care se vor comporta inacceptabil, pentru a-şi găsi locul. Acest stil parental le dă posibilitatea copiilor de a fi fericiţi, generoşi, capabili de încredere.

În stabilirea regulilor trebuie mai întâi să comunicăm limitele. Aceasta ar trebui făcută atunci când dumneavoastră şi copilul nu vă contraziceţi faţă de o anumită regulă. Găsiţi-vă timp să vorbiţi, trimiţând adolescentului mesaje clare legate de o anumită regulă sau limită.

Lăsaţi-l pe copil să se pronunţe. Adesea, suntem prea grăbiţi în a stabili reguli. Dacă-i oferiţi tânărului oportunitatea de a ajuta în ceea ce priveşte formularea regulilor respective, probabil că li se va supune mai uşor. Trebuie să faceţi compromisuri asupra câtorva lucruri. Şi este bine, pentru că dacă regula nu funcţionează în timp, poate fi schimbată.

Fiţi consecvent! Dacă regula este să nu se uite la televizor până nu-şi termină temele, atunci trebuie respectată în fiecare zi de şcoală. Nu întotdeauna suntem în stare să aplicăm consecinţele, aceasta reprezentând partea care face dificilă „profesia" de părinte. De vreme ce copiii înţeleg că pedeapsa se va aplica – chiar şi când sunteţi obosit – nu vor încerca să depăşească limitele.

Fiţi corecţi! Dacă ceva a intervenit şi vă face să credeţi că regula trebuie schimbată sau îmbunătăţită, aşteptaţi până vă lămuriţi şi comunicaţi-o copiilor.

Nu vă uitaţi valorile! Acestea ne fac să fim ceea ce suntem, aşa că nu ezitaţi să le comunicaţi copiilor, atunci când stabiliţi limitele. Nu luaţi în seamă ceea ce fac ceilalţi părinţi. Replica standard ar putea fi: „Fiecare cum crede", sau: „Îmi pare rău că te deranjează, dar astea sunt regulile noastre, ale tale şi ale mele. Este familia noastră, a mea şi a ta." Când se întorc la dumneavoastră cu: „Atunci n-aş fi vrut să fac parte din familia aceasta!" respiraţi adânc şi lăsaţi-i. Este o reacţie absolut normală a adolescenţilor la constrângeri. E datoria lor să le testeze şi să încerce să le încalce.

Există câteva *principii de educare responsabilă* a copiilor.

Astfel, părinţii de acest tip împlinesc dorinţele copiilor şi nu se tem că-i răsfaţă, luându-i în braţe şi permiţându-le să se „cuibărească". Ei acceptă întreaga scală de emoţii şi înţeleg modul de exprimare a acestora, fără să-i judece prea aspru. Realizează că nu pot împiedica toată tristeţea, furia sau frustrarea şi nu încearcă să-i oprească din plâns şi urlete. Îi stimulează conform vârstei şi le acordă încredere copiilor, pentru ca aceştia să înveţe pe cont propriu. Nu încearcă să le grăbească dezvoltarea. Îi încurajează în însuşirea de noi deprinderi, dar nu le judecă performanţele, nici criticându-i, nici ridicându-i în slăvi. Îşi petrec timpul în fiecare zi, acordând atenţie totală copiilor lor. În această perioadă specială, ei observă, ascultă, răspund şi se alătură propriilor copii la joacă (dacă sunt invitaţi să facă asta), dar nu le direcţionează activităţile. Astfel de părinţi protejează copilul de pericol, dar nu încearcă să prevină toate problemele, greşelile sau conflictele acestuia. Îi încurajează să-şi rezolve în mod autonom problemele şi-i ajută doar când e nevoie. Nu rezolvă problemele în locul lor. Stabilesc limite rezonabile, îi ghidează subtil către comportamente acceptate şi iau în considerare nevoile fiecăruia, când rezolvă conflictele. Nu-şi controlează copiii cu recompense, ameninţări sau pedepse de nici un fel. Au grijă de propria persoană şi sunt oneşti faţă de propriile nevoi şi sentimente.

Iată, prin urmare, există o multitudine de stiluri educative în familie, dar important este ca relaţia copil-părinte să nu se distrugă, indiferent de modurile de acţiune ale acestuia din urmă.

Capitolul 2

PARTENERIAT FAMILIE – ŞCOALĂ – SOCIETATE

„Prezența părinților poate transforma cultura școlii."
S. L. Lightfoot

2.1. Relația familie – școală

În această lume în permanentă schimbare – aflată sub presiunea competițiilor de orice fel – părinții, educatorii, oamenii de afaceri, comunitățile locale, statele și guvernele naționale se străduiesc împreună să încurajeze sistemele de îmbunătățire a educației, pentru a-i ajuta pe copii să se dezvolte. Unul dintre mijloacele de îndeplinire a acestui scop – implicarea familiei în educație – a existat de generații.

Familiile trebuie să fie implicate în îmbunătățirea învățării acasă, precum și în școală, dacă avem copii care vor să devină persoane instruite. Familiile pot întări învățarea acasă, prin implicarea în școlile în care studiază copiii lor, încurajându-i pe aceștia să participe la lecții și susținându-le interesul pentru discipline incitante și lărgindu-și propriile abilități parentale.

Toate acestea sunt utile, pentru că familiile în societatea modernă se confruntă cu solicitări ridicate, cu o competiție crescută pentru obținerea atenției din partea copiilor lor, precum și cu poveri economice, care forțează tot mai mulți părinți să lucreze în afara căminului și limitează serios timpul pe care aceștia îl petrec cu copiii lor. Provocările respective sunt complicate și de lipsa comunicării între școli și familii și de faptul că adesea practicile școlare eșuează în a veni în întâmpinarea nevoilor multor familii ale elevilor.

În același timp, există semne conform cărora legăturile dintre cele două instituții pot deveni mai puternice. Părinții își doresc foarte mult ca cei mici să reușească și vor să lucreze cu școala pentru a atinge succesul.

Școlile pot și chiar joacă un rol important în întărirea acestor interdependențe. Părinții se întorc către școală pentru a fi îndrumați. Când profesorii și conducerea sunt dornici să-i atragă pe părinți, atunci rezultatele copiilor se îmbunătățesc. Există multe inițiative promițătoare care demonstrează căile inovative de a îndrepta familiile către procesul de învățământ. Prin astfel de eforturi, precum și altele asemănătoare, școlile vor obține un sprijin și mai mare din partea părinților și se va observa mai clar progresul elevilor.

Complexitatea creșterii și educării copiilor în zilele noastre cere, de asemenea, sprijin și din partea comunității. Programele sponsorizate – de grupurile comunității și

oamenii de afaceri, de instituțiile religioase, de organizațiile de caritate și de diverse fundații – sunt importante în întărirea relațiilor dintre familie și școală.

Pentru binele generațiilor următoare toți trebuie să lucrăm împreună pentru a construi toate acestea.

Orice tip de efort, realizat pentru a oferi părinților mai multe oportunități de a-și ajuta copiii să învețe, va necesita o schimbare în atitudinea publică, în ceea ce privește importanța învățământului, va implica o dorință a educatorilor de a regândi fundamental rolul părinților și al relațiilor școală-familie și va solicita cooperarea întregii comunități.

Familiile trimit copiii la școală, acolo unde speră ca ei să-și dobândească instrumentele necesare pentru a reuși în viață. Școlile preiau copiii și-i trimit înapoi în familiile lor, acolo unde presupun că le va fi furnizat sprijinul de care aceștia au nevoie pentru a crește și a învăța. Cercul acesta, în care casa și școala își împart acțiunea asupra capacităților copiilor, este unul ce a fost considerat centrul dezvoltării, al dezbaterilor și al obținerii informațiilor de orice natură. Majoritatea instituțiilor educaționale are un grup formal de legătură școală – familie, fie că este comitetul de părinți, consiliul școlii sau „camera părinților", în unele state, dar toți lucrează pentru a crea o punte între familie și sistemul de învățământ. În Statele Unite atenția pentru subiectul de față este puternică și există chiar și un cadru legislativ, în care parteneriatul constituie un aspect esențial: „Începând cu anul 2000, fiecare școală va promova parteneriatele, care vor determina creșterea implicării parentale și a participării părinților la promovarea dezvoltării sociale, emoționale și a celei de tip școlar a copiilor". Relațiile sunt denumite diferit: „implicare parentală", „parteneriat", „relații școală-familie", dar toate reprezintă convingerea că dacă adulții – în cadrul celor două instituții – comunică și colaborează, atunci cei care vor avea de câștigat sunt numai și numai copiii.

Atât părinții, cât și educatorii au un interes deosebit față de succesul copiilor și dețin și sistemul de legături care să le faciliteze reușita. Nimeni nu trebuie să se îndoiască de acest aspect. Însă conceptualizarea și operaționalizarea legăturilor familie – școală a fost realizată în moduri diferite de practicieni, creatorii de politici educaționale și cercetători, care au avut idei anume referitoare la drepturile, rolurile și responsabilitățile participanților la educație. Pentru unii, centrarea pe acest tip de cercetare a constat în descrierea programelor și a practicilor care să determine creșterea implicării părinților în activitățile legate de școală. În cadrul acestei literaturi, se fac conexiuni între practică și rezultate. Lucrările respective au caracter foarte pragmatic. În contrast, alți autori se centrează pe interacțiunile părinților cu educatorii, pentru a pune în evidență dimensiunile puterii și ale ideologiei. Ei oferă căi de problematizare a situației, care implică noi moduri de gândire, în loc să direcționeze către politică sau practică încă de la început.

În lucrarea de față voi încerca să prezint câteva teorii referitoare la relația părinți – educație. Am ales câteva idei de bază formulate de specialiști în domeniu, care s-au ocupat de relațiile școală-familie.

1. Cercetările pe scară largă întreprinse de **Joyce Epstein** în rândul părinților, profesorilor și al elevilor asupra opiniilor și acțiunilor lor legate de educație au oferit materiale pentru dezvoltarea modelului teoretic a ceea ce ea numește „parteneriatele

şcoală-familie". Termenul este folosit pentru a sublinia faptul că şcolile, familiile şi comunităţile împart responsabilităţile ce vizează copiii, prin suprapunerea sferelor de influenţă. Ele pot fi separate, în cazul în care instituţiile respective îşi alocă foarte puţin în ceea ce priveşte resursele, scopurile sau responsabilităţile sau se pot suprapune, creând un „spaţiu" pentru activităţile de parteneriat.

Imaginea parteneriatului este încadrată într-un model de piaţă, al cărui scop este să genereze capital: „Avem acţiuni în parteneriat; suntem responsabili pentru resursele şi investiţiile noastre şi căutăm profitul" (Epstein, 1994). Elevii sunt plasaţi în centrul acestui model, fiind priviţi ca actori principali: „Parteneriatele şcoală-familie nu «produc» elevi de succes. Mai degrabă activităţile de parteneriat care includ profesori, părinţi şi elevi angajează, ghidează, energizează şi motivează elevii, aşa încât ei obţin singuri succesul." Ideea de bază a lucrării este că grupurile investesc în şcolarizarea copiilor, furnizându-le elevilor resursele şi cadrele motivaţionale pentru a alege strategii de succes. „Schimburile sociale printr-o bună structurare a programelor, pot să producă capitalul uman şi social, pe care-l dorim rezultat din parteneriatele şcolii cu familia" (9, p. 70).

Oamenii şcolii sunt responsabili de construirea unor strategii de parteneriat viabile şi Epstein[1] oferă un model empiric al celor 6 tipuri de implicare, pe care educatorii le pot folosi pentru a-şi atinge scopurile.

Tipuri majore de implicare familială

DENUMIRE	DESCRIERE
Tipul I Obligaţii de bază ale părinţilor	Nivele de sprijin pentru sănătate şi siguranţă, nutriţie, abilităţi parentale şi creşterea copiilor, activităţi familiale pentru a sprijini învăţarea la copii
Tipul II Obligaţii de bază ale şcolii de a comunica eficient cu familiile în legătură cu programele şi progresul copilului	De la şcoală către familie Din familie către şcoală
Tipul III Implicarea părinţilor în şcoală	Voluntari
Tipul IV Implicarea familiei în activităţile de citire acasă	Abilităţi de a finaliza un an şcolar, ajutor la teme
Tipul V Luarea deciziei, participare, conducere şi sprijinirea şcolii	Consilii şi comitete; grupuri independente de susţinere a şcolii
Tipul VI Colaborări şi schimburi cu comunitatea	Conexiuni în scopul de a permite comunităţii să contribuie pentru şcoli, elevi şi familii Legături care să permită şcolii, elevilor şi familiilor să contribuie pentru comunitate

[1] Epstein, J.L. *Theory to Practice: School and Family Partnerships Lead to School Improvement and Student Success*. In: Fagnano, C.I. & Werber, B.Z. *School, Family and Community Interaction: A View from The Firing Line*. Boulder, Co: Westview Press.

Epstein notează că programele puternice de parteneriat includ toate aceste tipuri și nu sunt prezentate ierarhic.

„Fiecare tip de angajament duce la rezultate diferite pentru elevi, familii și școli", dar natura acestor diferențe nu implică și aprecierea parentală a eforturilor școlare, schimbările în atitudinile profesorului față de părinți și progresul elevilor în parteneriate de tip școală- familie. Modelul ignoră problemele de putere și status, precum și sugestiile ca oamenii școlii să invite toți părinți să participe și să-și modifice orarul astfel încât să se adapteze nevoilor variate ale familiilor. Sensurile derivate din fiecare tip de parteneriat nu sunt examinate, și nici relațiile de putere din cadrul rolurilor pe care le presupun tipurile respective.

Modelul se referă la ceea ce fac educatorii, la modul în care pot facilita diverse tipuri de implicare a familiilor.

2. Un alt cercetător, **James Comer** s-a centrat asupra aspectelor reformei școlare. Conceptualizând educația ca un sistem, modelul Comer[2] lucrează la a schimba acel sistem, accentuând pe ideea de participare și parteneriat, în scopul de a ajuta la dezvoltarea optimă a fiecărui elev în parte. Există două aspecte distincte ale modelului, care ghidează activitățile: o implicare în programe bazate pe dezvoltarea copilului și o alta, în abordări bazate pe sisteme de rezolvare a problemelor, care să fie utile în maximizarea participării și puterii: „Concluzia noastră este că cele mai multe dintre programele create pentru îmbunătățirea școlarizării eșuează, pentru că nu se adresează adecvat nevoilor de dezvoltare ale copiilor și potențialului de conflict în relația dintre familie și școală, conflict între cei din conducerea școlii, precum și între conducere și elevi. Ele nu iau în considerare aranjamentele structurale, abilitățile specifice și condițiile necesare oamenilor școlii, pentru a depăși complexitatea problemelor din zilele noastre."

De aceea, Comer și echipa sa au creat un program bazat pe teoria în domeniu, teoria ecologică umană, modelul de adaptare al populației și cel al acțiunii sociale de dispersare a puterii, precum și pe cel referitor la luarea deciziei în ceea ce privește toate aspectele conducerii școlii.

Centrarea pe întărirea relațiilor, prin promovarea dialogului între participanții de bază îndreaptă atenția asupra problemelor legate de putere și implicare în educație la o diversitate de nivele:

„Părinții sprijină mai mult un program școlar în care sunt parteneri în luarea deciziilor... Interesul părintelui și sprijinul său față de școală și conducerea acesteia permit tinerilor să le fie mai ușor să relaționeze și să se identifice cu scopurile, valorile și personalul școlii, o motivație puternică pentru a se îndrepta către educație. În același timp, implicarea parentală garantează faptul că valorile și interesele lor culturale sunt respectate" (Comer, 1980).

[2] Comer, J.P. *School Power: Implications of An Intervention Project.* New York: The Free Press, 1980, p.38.

Părinţii oferă sprijin, copiii relaţionează cu programul şi oamenii şcolii gândesc mai cuprinzător, când relaţiile se încadrează în termenii parteneriatului. Acest model al parteneriatelor este diferit de cel al lui Epstein, prin aceea că programul are atribute şi valori specifice, şi nu neapărat o varietate de alegeri, iar aceste caracteristici sunt concepute pentru a determina o participare maximă şi putere din partea tuturor celor implicaţi.

Astfel că, Programul de Dezvoltare şcolară este văzut ca un program participativ la nivel de şcoală, care are în vedere mai multe aspecte. Nucleul său reprezintă activitatea a trei echipe: *echipa părinţilor*, care-i implică pe aceştia la toate nivelele activităţii şcolare; *echipa pentru planificare şcolară şi management*, care planifică şi coordonează activităţile şcolii şi *echipa de sprijin pentru elevi şi conducere*, care se ocupă de problemele de prevenţie şi de cazurile individuale. În acest program al lui Comer sunt descrise anumite acţiuni, cum ar fi: elaborarea *unui plan şcolar obligatoriu*, care oferă o abordare sistematică a îmbunătăţirii şcolare, referindu-se la probleme de tip educaţional, social şi comunicaţional ale elevilor, profesorilor, familiilor şi comunităţii; *dezvoltarea conducerii*, care este realizată prin planul şcolar şi relaţionată cu nevoile specifice ale comunităţii şcolare locale şi *evaluarea şi modificarea*, care generează datele şi oferă feed-back pentru a evalua eficienţa programului. Aceste echipe şi activităţi sunt conduse de trei principii de bază: *consensul*, în sensul că nu există învingători sau învinşi în negocieri; *colaborarea*, conform căreia sunt apreciate mai multe puncte de vedere şi ultimul, conform căruia toţi participanţii acceptă responsabilitatea schimbării.

Aşa cum se poate observa, relaţiile şi responsabilitatea reprezintă nucleul programului. Noţiunea de „sistem", în care toate aspectele programului trebuie să funcţioneze simultan, centrează atenţia pe elementele colaborării şcoală-familie.

Modelul Comer este construit pe perspectivele psihologice asupra dezvoltării şi interacţiunii. Forţa sa este dată de aspectele relaţionale ale indivizilor (include copii, oameni ai şcolii şi familii). Programul este constituit din indivizi care lucrează în cadrul sistemelor. Ceea ce lipseşte este centrarea pe aspectele sociale, culturale şi politice ale acestor interacţiuni.

3. Încercând să înţeleagă relaţiile dintre clasa socială şi legăturile şcoală-familie, Annette Laureau a aplicat noţiunea de „*capital cultural*" a lui Bourdieu în examinarea interacţiunilor dintre părinţi şi oamenii şcolii în cadrul clasei sociale cu venit redus şi a celei cu venit mediu, în comunităţile de albi. Ea a aflat că relaţiile familie-şcoală sunt conturate de clasa socială, chiar cu forme de interacţiune diferite. Părinţii din clasa muncitoare tind să aibă o relaţie de separare de şcoală, presupunând că profesorii sunt profesioniştii care iau deciziile potrivite. Prin contrast, părinţii din clasa de mijloc sunt legaţi de şcoală, în moduri care le permit integrarea. Ei îşi sprijină copiii, conturând oportunităţile pe care le au aceştia, folosindu-se de resursele personale şi instituţionale.

Aceste roluri sunt date de posesia parentală a capitalului cultural și de activarea acestuia. De la Bourdieu, Laureau[3] privește capitalul cultural ca reprezentând „resurse culturale înalte, care influențează selecția socială" Laureau consideră că părinții au resurse variate pentru a sprijini educația copiilor lor. Acestea, în care putem include competența educațională, poziția de clasă, venitul, resursele materiale și rețelele sociale, permit familiilor din partea superioară a clasei de mijloc să influențeze avansarea în cariera școlară a copiilor lor, în moduri pe care cele din clasa muncitoare nu și le pot permite. Accentuând atât aspectele culturale, cât și pe cele individuale ale acestor relații, Laureau observă că în interiorul aceleiași clase sociale indivizii variază funcție de modul în care își activează capitalul cultural. În cadrul familiilor de la vârful clasei mijlocii existau diferențe în funcție de modul în care părinții interveneau în sistemul educațional.

Lucrarea lui Laureau se opune punctului de vedere conform căruia toate relațiile școală-familie sunt similare. Ea are în vedere natura diferențelor de tip social, instituțional și cultural, furnizând o analiză mai centrată pe relație decât cele întreprinse în mod obișnuit în acest domeniu. Activitățile părinților sunt prezentate atât din punctul de vedere al resurselor materiale disponibile, cât și din perspectiva sensurilor lor, care le oferă contur și traiectorie.

Una dintre contribuțiile cheie ale lui Laureau o constituie *„identificarea părții întunecate a implicării părintelui"*. Analiza sa a oferit o prezentare a aspectelor stresante ale stilurilor parentale cu implicare puternică, care problematizează beneficiile absolute ale acțiunilor parentale pentru a intensifica experiențele educative, cu orice preț. Ea s-a referit în fapt, la acei părinți care își „împing" copiii către reușită, provocând „valuri" atât în familie, cât și în școală. Drept consecință familiile întrerup relațiile apropiate cu școala, atunci când copiii lor nu au rezultatele dorite de părinți, iar școala se află sub presiune.

Lucrarea Annetei Laureau reprezintă un pas înainte în înțelegerea interacțiunilor dintre părinți și școală. Oamenii școlii sunt ghidați să recunoască sensurile tacite pe care le au formele obișnuite sau ritualizate de implicare parentală și să ofere alternative, care furnizează mai multe deschideri către angajarea acestora – mai multe forme de comunicare, diverse tipuri de rețele sociale. Dar toate acestea au drept scop, în primul rând, modul în care pot fi mai mult implicate familiile sărace.

Autoarea ignoră două aspecte, care sunt în afara cadrului capitalului cultural. Nu ia în considerare puterea pe care o are rezistența în interacțiunile dintre familii și școli, în special în cazul celor aparținând clasei muncitoare. Lipsa implicării sau a legăturii cu școala poate fi interpretată – în anumite cazuri – ca rezistență la practicile instituționale, care dezavantajează grupuri mari de copii.

[3] Laureau, A. *Home Advantage*. London: Falmer Press, 1989, p. 176.

O altă zonă, care este ignorată în acest cadru, este tensiunea între strategiile care permit avansarea indivizilor (indicând activarea capitalului cultural) şi bunul social. Avantajul înseamnă ceva care permite unora să fie mai presus de alţii. Un bun exemplu îl reprezintă banii. Dacă sunt mulţi, inflaţia tinde să le diminueze valoarea – putem avea mulţi, dar nu putem cumpăra multe. şi invers: mai puţini înseamnă o valoare mai mare şi o putere de cumpărare mai mare. De aceea, pasul următor în analiza lui Laureau ar putea fi găsirea unei căi de a ajuta la activarea capitalului cultural, dar nu spre dezavantajul celor din clasele inferioare.

Este greu să creşti un copil. Dar şi mai dificil este să-l educi.

Realitatea de zi cu zi a familiei este diferită azi de cea a generaţiilor anterioare. Părinţii şi copiii îşi petrec mult mai puţin timp împreună şi aproape toţi adulţii se confruntă cu o permanentă dorinţă de a echilibra cererile vieţii de familie, cu cele ale slujbei. Într-o vreme în care părinţii se află sub presiuni fantastice, care-i fac mai puţin capabili să participe la viaţa copiilor lor, există o nevoie şi mai mare de a se implica, mai ales în educaţie.

Părinţii recunosc această necesitate. Conform sondajelor, aproape 40% dintre americani, de pildă, cred că nu-şi alocă suficient timp pentru educarea copiilor lor. Această problemă – una dintre cele mai importante, care afectează educaţia în zilele noastre – va fi rezolvată doar printr-un efort comun, care să implice părinţii, şcolile şi comunitatea.

Şcolile trebuie să răspundă nevoilor părinţilor şi să le ofere acestora sprjinul necesar pentru ca ei să se poată implica în procesul de învăţare al copiilor. În acelaşi timp, părinţii trebuie să încetinească ritmul vieţii cotidiene, acordând mai multă importanţă deţinerii de către urmaşii lor a unei bune educaţii. E util ca ei să servească drept model pentru copiii lor.

Cercetările confirmă că, indiferent de mediul economic sau cultural al familiei, când părinţii sunt parteneri în educaţia copiilor lor, rezultatele determină performanţa elevilor, o mai bună frecventare a şcolii, reducerea ratei de abandon şcolar şi scăderea fenomenului delincvenţei.

Cei care au lucrat cu şcoli şi familii au sugerat un număr de acţiuni concrete, pe care părinţii, şcolile şi comunităţile le pot întreprinde pentru a-i ajuta pe copii să înveţe.

Astfel, ca primi profesori ai copiilor lor, părinţii şi familiile ar trebui:

1. *să elaboreze un program zilnic pentru teme.* Acesta să fie verificat regulat. Să existe un loc liniştit de studiu, fără TV sau radio. Să se descurajeze convorbirile telefonice, în timpul lucrului. Părinţii să încurajeze eforturile copilului şi să fie disponibili să le răspundă la întrebări, precum şi să discute cu ei ceea ce şi-au însuşit.

Aşa cum şcolile au responsabilitatea de a da teme serioase, elevii trebuie să le finalizeze. Timpul petrecut astfel de elevi este direct proporţional cu performanţa obţinută;

2. *să citească împreună cu copilul.* Să-l ducă pe acesta la bibliotecă și să-l ajute să-și găsească – funcție de hobby-urile și interesele sale – cărți potrivite.

Studiile demonstrează că atunci când părinții le citesc copiilor sau îi ascultă cum citesc, în mod frecvent, performanțele acestora se îmbunătățesc. Pentru un părinte, a aloca din timpul său pentru a citi cu copilul reprezintă calea cea mai de succes pentru a-l încuraja pe cel mic să citească, iar aceasta constituie un aspect esențial în educarea sa;

3. *să folosească televizorul cu înțelepciune.* Să stabilească anumite ore pentru privitul la TV și să-l ajute pe copil să-și aleagă programele potrivite. Să selecteze programe, pe care să le urmărească și să discute împreună subiectele respective.

Părinții trebuie să le limiteze timpul de privit, dar și să-i sprijine să selecteze programele educative. Dacă sunt alese cu atenție, unele dintre ele pot determina creșterea interesului copiilor în învățare;

4. *să păstreze legătura cu școala.* Nu trebuie să lase școala să fie cea care-i anunță cum se descurcă copilul. Să știe ce învață copilul, care-i sunt temele și cum și le rezolvă. Să-și stabilească în program un moment în care să meargă la școală și să vorbească cu profesorii. Dacă nu pot, să-și planifice să dea un telefon. Nu trebuie așteptat până apar problemele.

Un studiu asupra performanței elevilor de liceu a demonstrat că părinții care se informează în mod constant în legătură cu progresul școlar al copiilor pot contribui la rezultate mai bune. Parteneriatul dintre părinți și profesori reprezintă cheia creării unui climat favorabil învățării atât la școală, cât și acasă;

5. *să-i laude pe copii, să le aprecieze efortul.* Să-i încurajeze să persevereze. Să cultive acasă o atmosferă caldă și suportivă, dar în același timp să stabilească și standarde referitoare la modul de elaborare a temelor.

Părinții joacă un rol dominant în influențarea încrederii și motivației copilului de a deveni un individ de succes. Ar trebui să-i încurajeze să-și elaboreze toate temele, precum și să-i introducă în programe de îmbunătățire a activităților lor, dar și în cele de tip extrașcolar, în care-și pot valorifica talentul.

6. *să le vorbească adolescenților* (mai ales la această vârstă). Să le cunoască prietenii și locurile în care își petrec timpul liber. Să-i sprijine în activitățile extracurriculare. Să-i implice în activitățile familiei. Să continue să stabilească reguli. Să le precizeze copiilor adolescenți că ei reprezintă un model pentru frații mai mici.

Copiii și părinții pot învăța multe unii despre alții doar printr-o simplă acțiune de comunicare. Adulții ar trebui să le prezinte deschis acestora valorile lor. Discutând despre importanța unora, precum: onestitate, încredere de sine, responsabilitate, părinții își ajută copiii să decidă singuri și să adopte cele mai bune soluții.

Pentru a realiza o schimbare reală în școli, părinții trebuie să fie direct implicați în educarea copiilor. Astfel că, pentru a susține aceasta, e nevoie și de sprijin din partea școlilor și comunităților.

În efortul de a stabili legătura cu şcolile, acestea ar trebui:

1. *să încurajeze familiile şi profesorii să stabilească acorduri de învăţare.* Acestea ar trebui să definească scopurile, expectaţiile şi responsabilităţile împărtăşite ale şcolilor şi părinţilor, ca parteneri egali la succesul elevilor. Înţelegerile de acest tip, folosite împreună cu alte strategii ale şcolii întăresc relaţiile dintre familii, elevi şi profesori şi creează un mediu mai puternic de învăţare;

2. *să instruiască pe cei din conducerea şcolii.* Şcolile bune valorizează implicarea parentală şi îi caută pe părinţi. Cel mai adesea, şcolile îi contactează pe aceştia doar când sunt probleme. În dezvoltarea unui parteneriat va fi necesară instruirea directorilor, profesorilor şi a altor membri din conducerea şcolii, precum şi a părinţilor, în scopul de a-i ajuta pe toţi colaboratorii să obţină abilităţile necesare. Toţi trebuie să sprijine parteneriatele de acest tip;

3. *să ofere teme, care să-i atragă pe părinţi.* Cele pe termen lung i-ar implica pe aceştia în procesul de învăţare, astfel încât i-ar putea ajuta, de pildă, să-şi construiască arborele genealogic, reconstruindu-şi istoria familiei;

4. *să acorde părinţilor dreptul de a lua decizii.* Ar putea să se implice în hotărâri care privesc şcolarizarea copiilor. şcolile pot prezenta opţiuni, pentru ca părinţii să se angajeze individual sau colectiv în luarea de decizii referitoare la scopurile şi standardele copiilor şi cele ale instituţiei de învăţământ.

5. *să extindă programul de lucru din şcoală.* Rămânând deschise după-amiaza, seara şi la sfârşit de săptămână, şcolile permit elevilor şi familiilor să se angajeze în activităţi de învăţare şi recreative şi oferă programe de educaţia adulţilor şi de instruire a părinţilor;

6. *să creeze un centru de resurse pentru părinţi.* Să desemneze o zonă în şcoală, unde să invite părinţii să împărtăşească experienţele celorlalţi şi să lucreze cu profesorii şi conducerea şcolii în activităţi specifice instituţiei respective de învăţământ.

Dar şi comunităţile pot sprijini relaţiile dintre familii şi şcoli în mai multe moduri. Astfel, ar trebui:

1. *să contribuie la educarea generaţiilor următoare, prin voluntariat.* Membrii comunităţii şi cei ai unor afaceri locale pot sprijini implicarea familiei, prin extinderea mediului de învăţare. Voluntarii pot asista şcolile fie cu ocazia unor evenimente speciale, fie – în mod obişnuit – prin acţiuni de consiliere. Implicarea familiei şi a comunităţii ar trebui să fie susţinută în scopul sprijinirii dezvoltării elevilor de toate vârstele. De asemenea, prin apartenenţa la consiliul comunităţii locale, membrii comunităţii pot influenţa programul de politici al acesteia;

2. *să sprijine dezvoltarea copiilor şi a familiilor lor.* Să pună la dispoziţia şcolilor şi a familiilor resursele necesare. Organizaţiile comunităţii pot ajunge la părinţi, prin oferirea de servicii, cum ar fi cele de îngrijire a copilului, programele de după şcoală, asistenţă la lecţii, programe de educaţie pentru părinţi sau programe de consiliere a tinerilor şi a familiei. Un alt mod de a susţine parteneriatul ar putea fi invitarea unor

reprezentanţi oficiali ai învăţământului de a se adresa grupurilor comunităţii în probleme legate de şcoală;

3. *să sprijine existenţa unor orare flexibile ale părinţilor la locul de muncă şi a unor programe speciale pentru ca aceştia să participe la activităţile şcolare ale copiilor lor.* Angajatorii ar putea să creeze programe tip, care să le permită părinţilor să se implice voluntar în diverse activităţi, la şcolile copiilor lor, fără să mai pretindă „recuperarea" timpului de lucru.

*

* *

Ce înseamnă de fapt „*implicarea familiei în educaţie*"? Presupune o mulţime de activităţi. Unii părinţi şi unele familii poate că au timp să se implice în mai multe moduri, alţii doar în una sau două activităţi. Dar, indiferent de nivelul de implicare, nu uitaţi că dacă vă angajaţi şi rămâneţi implicaţi, veţi observa diferenţa.

Răspunsul la întrebarea de mai sus poate fi: „a citi o poveste înainte de culcare..., a verifica temele în fiecare seară…, a discuta cu profesorii asupra progresului copiilor dumneavoastră…, a ajuta şcoala în a-şi stabili standarde de performanţă…, a limita vizionarea programelor TV la nu mai mult de două ore în timpul zilelor de şcoală…, a deveni un susţinător al unei mai bune educaţii în comunitatea căreia aparţineţi şi a insista în a impune standarde ridicate de comportament copiilor dumneavoastră" (17, p. 83).

Pentru a afla ce înseamnă să vă implicaţi în educaţia copilului dumneavoastră puteţi să-l întrebaţi simplu, dar neapărat în fiecare zi: „cum a fost azi la şcoală?". Aceasta va transmite copilului un mesaj clar că activitatea sa şcolară este importantă pentru dumneavoastră şi vă aşteptaţi de la el să obţină rezultate bune.

În zilele noastre, mulţi copii şi părinţi sunt foarte dornici să aibă acest fel de apropiere. De pildă, într-un sondaj realizat în Statele Unite, printre elevii cu vârste între 10 şi 13 ani s-a constatat că 72% dintre ei şi-ar fi dorit să discute mai mult cu părinţii despre teme, iar 40% dintre părinţi considerau că nu îşi dedică suficient timp educării copiilor. Tot aici profesorii afirmau că intensificarea implicării parentale în educaţie ar trebui să fie prioritatea învăţământului public în următorii ani.

În acest sens, unul dintre specialiştii americani considera că: „Părinţii care-i cunosc pe profesorii copiilor lor şi îi ajută la teme pe cei mici şi îi învaţă să deosebească binele de rău – aceşti părinţi sunt cei care fac diferenţa" (15, p. 37).

În ceea ce priveşte parteneriatul şcolii cu familiile elevilor, adesea aceasta se aşteaptă ca părinţii să acţioneze singuri. Dezvoltarea parteneriatelor eficiente cu familiile solicită tuturor celor din conducerea instituţiei de învăţământ (administratori, profesori) să creeze un mediu şcolar, care să-i întâmpine deschis pe părinţi şi să-i încurajeze să întrebe, să-şi exprime îngrijorările, precum şi să participe în mod adecvat la luarea deciziilor. De asemenea, reprezentanţii şcolii trebuie să le ofere părinţilor informaţiile de care au nevoie şi să le arate cum se pot implica mai bine.

Iată câteva *principii fundamentale ale colaborării familie-şcoală*.

1. Copiii să se implice ca participanți activi în interacțiunile familie-școală, centrate pe învățare.

2. Să ofere tuturor părinților oportunități de a participa activ la experiențele educaționale ale copiilor lor, chiar dacă vin sau nu la școală.

3. Colaborarea familie-școală să fie folosită pentru rezolvarea problemelor dificile și drept cadru de sărbătorire a realizărilor, a performanțelor deosebite.

4. Relația dintre cele două instituții atât de importante să constituie fundamentul restructurării educaționale și al reînnoirii comunității.

5. Eficiența profesională a cadrelor didactice, a administratorilor și a întregului personal al școlii să fie maximizată prin dezvoltarea unor abilități concrete, esențiale conexiunii cu părinții și comunitatea.

Scopurile aferente acestor principii ar fi:

- să ajutăm școlile să privească parteneriatele cu familiile ca pe o primă resursă, și nu ca pe un ultim refugiu, în promovarea învățării și a dezvoltării;
- să stabilim colaborarea școală-familie la nivel național, ca pe un standard al politicilor și practicilor educative.

În abordarea parteneriatului descris anterior este util să amintim și câteva strategii de depășire a barierelor obișnuite, ce apar în situația implicării familiei în școală. Acestea pot fi:

- *depășirea constrângerilor de timp și resurse.* Pentru a construi parteneriate puternice, membrii familiei și ai conducerii școlii au nevoie de timp pentru a se cunoaște mai bine, pentru a planifica modul în care vor lucra împreună pentru determinarea unei creșteri a dorinței de învățare a elevului și pentru a-și duce la îndeplinire ceea ce și-au propus. Programele reușite găsesc și timp și resurse, atât pentru profesori, cât și pentru părinți;
- *oferirea de informații și instruire pentru părinți și conducerea școlii.* Între părinți și personalul școlii pot apărea greșeli de percepție și neîncredere, dacă nu există informații și abilități de a comunica. În centrul tuturor programelor care vizează colaborările de acest tip se află inițiativele de depășire a golului informațional existent între părțile implicate, adică familie și școală. Prin atelierele organizate și prin varietatea activităților utile, cum ar fi scrisorile de informare, manualele și vizitele acasă – pe care părinții și conducerea școlii le parcurg în cadrul acestor programe – fiecare învață cum să aibă încredere în celălalt și cum să lucreze împreună, pentru a-i ajuta pe copii să reușească;
- *restructurarea școlilor pentru a sprijini implicarea familiei.* Dezvoltarea unui parteneriat de succes între școală și familie presupune un efort total al școlii, și nu doar munca unei singure persoane, și nici existența unui singur program. Organizarea școlară tradițională și practicile acesteia, în special în

gimnaziu, descurajează adesea familiile, determinându-le să nu se implice. Pentru a crea un mediu primitor pentru părinți, unul care să-i angajeze pe aceștia în activitatea de determinare a succesului copiilor lor, școlile pot face schimbări, care să le prezinte drept locuri mai personale și mai „îmbietoare" Indiferent de pașii întreprinși de școli în dezvoltarea parteneriatelor cu familiile, cele mai de succes sunt pregătite să-și reconsidere toate modalitățile de a se organiza și să se restructureze pe căi care să le determine să devină mai puțin ierarhizate, mai personale și mai accesibile părinților;

• *depășirea diferențelor dintre școală și familie.* Diferențele de limbă și cele culturale, precum și deosebirile în ceea ce privește realizările de ordin educativ, care separă familiile de conducerea școlii, fac dificilă comunicarea și participarea lor la activitățile școlare. Strategiile de depășire a acestora includ implicarea părinților cu un nivel scăzut de instruire, iar în ceea ce privește diferențele de limbă, ele pot fi depășite prin acordarea de servicii bilingve de comunicare atât orală, cât și scrisă, pentru ca familiile să fie informate despre programele școlii și despre progresul copiilor lor. E bine, de asemenea, ca școala să promoveze înțelegerea culturală pentru a construi încrederea între cei de acasă și cei de la școală;

• *obținerea de sprijin extern pentru parteneriat.* Multe școli și-au întărit colaborarea cu familia, prin obținerea de sprijin material de la comunitățile locale și nu numai. Eforturile comune pot implica toate agențiile care oferă sprijin comunității, colegiile și universitățile și alte instituții interesate.

Putem oferi câteva sugestii pentru obținerea unor parteneriate de succes:

a. *Nu există o abordare potrivită tuturor tipurilor de parteneriat.* Trebuie construit pe ceea ce funcționează cel mai bine. E recomandabil să se înceapă parteneriatul familie-școală prin identificarea – împreună cu părinții – a punctelor tari, a intereselor și nevoilor familiilor, elevilor și conducerii școlii și să se creeze strategii care să răspundă acestora.

b. *Perfecționarea și dezvoltarea celor din conducere reprezintă o investiție esențială.* Să se întărească parteneriatul familie-școală cu o perfecționare și o dezvoltare profesională a tuturor celor din conducerea școlii, precum și a părinților și a altor membri ai familiei. Toți aceștia au nevoie de cunoștințe și deprinderi, care să le permită să lucreze unii cu alții, precum și cu o comunitate mai largă, în scopul sprijinirii activităților de învățare ale copiilor.

c. *Comunicarea reprezintă temelia unui parteneriat eficient.* Să se contureze strategii, care să adapteze diversele nevoi de limbă și culturale, precum și programele de lucru și stilurile de viață ale celor din familie și din condu-

cerea şcolii. Chiar şi cele mai bune programe de parteneriat vor eşua, dacă participanţii nu vor comunica eficient.

d. *Flexibilitatea şi diversitatea reprezintă cheia.* Trebuie admis faptul că implicarea parentală eficientă ia multe forme, care nu solicită în mod necesar prezenţa părinţilor la ateliere, întâlniri sau chiar la şcoală. Accentul ar trebui să fie pe ajutorul la învăţătură acordat copiilor de către părinţi, iar aceasta se poate întâmpla în şcoală, acasă sau oriunde altundeva în comunitate.

e. *Proiectele trebuie să considere un avantaj instruirea, asistenţa şi fondurile oferite de sursele externe şcolilor.* Acestea includ: regiunile de care aparţin şcolile, organizaţiile comunităţii şi agenţiile publice, colegiile şi universităţile locale.

f. *Schimbarea înseamnă timp.* Dezvoltarea unui parteneriat de succes familie-şcoală necesită un efort continuu în timp, iar rezolvarea unei probleme determină apariţia de noi provocări.

g. *Proiectele trebuie să evalueze în mod regulat efectele parteneriatului, folosind indicatori multipli.* Aceştia se referă la participarea familiei, a conducerii şcolii şi a comunităţii, precum şi la satisfacţia acestora faţă de activităţile întreprinse.

Termenul de „parteneriat" este bazat pe premisa că partenerii au un fundament comun de acţiune şi un spirit de reciprocitate care le permit să se unească. Astfel că, pe profesori şi părinţi îi uneşte dorinţa de a-i sprijini pe copii, în dezvoltarea lor. Este provocarea lor, aceea de a crea un spirit de reciprocitate, astfel încât eforturile să aibă semnificaţie pentru toţi cei implicaţi.

Există cercetări ce evidenţiază atributele părinţilor, care susţin parteneriatele importante. Ele includ căldura, sensibilitatea, grija, abilitatea de a asculta, consecvenţa, imaginea de sine pozitivă, spiritul eficient, competenţa personală şi deprinderile interpersonale eficiente.

Fericirea maritală, armonia familială, succesul în colaborări anterioare şi deschiderea faţă de ideile altora au fost corelate, de asemenea, cu competenţa parentală în promovarea parteneriatelor (Swick, 1991). Schaefer, în 1985, nota că părinţii care au o încredere de sine mai mare au atitudini pozitive, atât în familie, cât şi în implicarea de tip şcolar. Nu toţi posedă, însă, o asemenea competenţă. Profesorii pot oferi cadrul care să încurajeze dezvoltarea comportamentelor de parteneriat la părinţi. Dezvoltarea capacităţilor de comunicare, manifestarea unui interes real faţă de copii, oferirea de răspunsuri constructive la preocupările părinţilor, promovarea unei filozofii de lucru în echipă şi demonstrarea unei sensibilităţi faţă de nevoile părinţilor şi ale familiei reprezintă căi de obţinere a succesului în acest domeniu. Lawler (1991) sugera ca profesorii să încurajeze părinţii să aibă atitudini pozitive, prin exemplul dat de ei, adică fiind suportivi, înţelegători şi de încredere.

Atributele educatorilor, care par a influența pozitiv relațiile cu copiii și părinții sunt: căldura, deschiderea, sensibilitatea, flexibilitatea, încrederea și accesibilitatea (Comer și Haynes, 1991). Din punctul de vedere al părinților, caracteristicile dezirabile ale profesorilor ar fi: încrederea, căldura, apropierea, imaginea de sine pozitivă, conducerea eficientă a clasei, centrarea pe copil, disciplina pozitivă, educația și abilitățile de predare eficientă. Pe de altă parte, cercetătorii au enumerat următoarele atribute ale profesorilor, ca fiind puternic legate de implicarea parentală de succes: atitudini pozitive, planuri active de implicare a părinților, autoinstruire permanentă, angajare în dezvoltarea profesională și competență personală (Epstein, 1984; Galinsky, 1990).

Studierea problemei de față indică faptul că părinții și profesorii pot crea parteneriate viabile, angajându-se în activități comune de învățare, sprijinindu-se unii pe alții în îndeplinirea rolurilor cerute, finalizând activitățile de îmbunătățire la nivel de școală și clasă, desfășurând proiecte de curriculum colaborativ în clasă, participând împreună la diverse activități de luare a deciziei și fiind apărătorii copiilor lor (Swick, 1991). Toate aceste acțiuni presupun comportamente și roluri ale părintelui și cadrului didactic, care permit desfășurarea unor parteneriate benefice.

Rolurile parentale sunt performate în cadrul familiei și al relațiilor de tip școală-familie. Rolurile de bază pentru dezvoltarea familială sunt: creșterea, învățarea și modelarea. În interiorul structurii extinse familie-școală, părinții trebuie să îndeplinească roluri de învățare, de acțiune, de sprijinire și de luare a deciziilor. În mod normal, părinții folosesc aceste roluri variate în context, dar le accentuează pe unele, funcție de situația dictată de familie sau de relația școală-familie (Schaefer, 1985). De pildă, cercetări recente sugerează că atunci când părinții simt că există un climat școlar primitor, se centrează și mai mult pe comportamente de educare și sprijinire, în interacțiunile cu profesorii; se intensifică, de asemenea, și participarea lor în mediul școlar (Comer și Haynes, 1991).

Rolurile profesorilor, esențiale procesului de parteneriat, includ pe cele centrate pe familie, cele de sprijin, educare și îndrumare. Rolurile care vizează implicarea familiei în activitățile școlii și ale clasei le conțin și pe cele de îngrijire, susținere, ghidare și luare a deciziilor.

Împreună, părinți și profesori pot sprijini parteneriatul prin comportamente de colaborare, planificare, comunicare și evaluare (Epstein și Dauber, 1991; Swick, 1991).

O filosofie orientată pe acțiune, de susținere a relației școală-familie, reprezintă o forță puternică în crearea unui mediu de învățare pozitiv. Acțiunile profesorului, care promovează o asemenea filosofie, presupun implicarea sensibilă a părinților din medii culturale, etnice diferite (Lightfoot, 1978). Relaționarea activităților clasei cu nevoile și interesele diferite ale copiilor și familiilor reprezintă o altă reflectare a programului centrat pe familie.

De vreme ce parteneriatele profesor – părinte sunt dezvoltate și se realizează cel mai bine printr-o abordare cuprinzătoare, este esențial un cadru pentru desfășurarea

procesului. E utilă o cercetare amănunţită în ceea ce priveşte următoarele elemente: contextele profesorului şi ale părintelui, înţelegerile rolurilor şi aprecierea procesului parteneriatului în sine. Mai mult, sensibilizarea la talentele, interesele şi nevoile celorlalţi reprezintă o bază necesară pentru un program viabil.

Într-un program sunt esenţiale anumite elemente, cum ar fi: evaluările de nevoi, prezentarea scopurilor, acordarea de priorităţi unor activităţi, dezvoltarea de strategii, planurile de implementare şi instrumentele de evaluare (Comer şi Haynes, 1991). S-a observat că atunci când li se oferă ocazia, părinţii sunt chiar activi în stabilirea de obiective ale programului (Powell, 1989). Swick (1992) consideră că disponibilitatea profesorilor şi oferirea unor servicii părinţilor, cum ar fi transportul şi îngrijirea copilului – cresc semnificativ participarea lor în planificarea activităţilor.

Abundenţa strategiilor s-a dovedit eficientă în promovarea parteneriatelor puternice. Nivelul succesului este influenţat de gradul în care strategiile sunt relaţionate cu nevoile şi interesele părinţilor şi cu situaţiile unice, speciale ale şcolilor şi profesorilor.

Vizitele la domiciliu, conferinţele, centrele pentru părinţi, sistemele de telecomunicaţii, implicarea în clasă, participarea în luarea de decizii, programele de educaţie a părinţilor şi a adulţilor, activităţile de învăţare acasă, reţeaua familie – şcoală constituie unele dintre multiplele strategii care i-au angajat efectiv pe părinţi şi profesori în performarea de roluri suportive şi de colaborare (Swick, 1991). Utilizările creative ale tehnologiei oferă noi posibilităţi de construire a parteneriatelor cu părinţii, care depăşesc limitele tradiţionale (Bauch, 1990).

Implicarea timpurie în educaţie a familiilor este întărită prin procesul de parteneriat. Eforturile reale de colaborare sunt realizate de profesori şi părinţi dintr-o perspectivă centrată pe familie. Şcolile centrate pe familie trebuie să se angajeze, alături de părinţi, în planificarea şi dezvoltarea unor medii sănătoase. O parte semnificativă a acestui efort o constituie dezvoltarea unui curriculum, care să promoveze un proces de învăţare împărtăşit de toţi: copii, părinţi şi profesori. Conţinutul ar trebui să se centreze pe elemente, cum ar fi: imagine de sine, socializare, înţelegeri multiculturale, relaţii pozitive şi empatice, disciplină adecvată şi strategii de rezolvare de probleme în mod creativ.

Centrarea pe familie trebuie să devină o parte a structurii comunităţii. O reţea umană a celor ce învaţă în familie, şcoală şi comunitate este utilă pentru crearea unor medii pozitive.

Studiul poate juca un rol important în dezvoltarea programelor eficiente de parteneriat familie-şcoală. Astfel poate fi demonstrată afirmaţia conform căreia calitatea relaţiilor profesor-părinte este mult mai legată de comportamentul şi rezultatul îmbunătăţit al elevului decât cantitatea contactelor. Tot ca umare a cercetării se constată că ajutorul acordat de profesor părinţilor şi percepţiile acestora despre modul în care este privită implicarea lor sunt de departe mult mai importante decât factorii demografici, atunci când dorim să stabilim implicarea parentală.

Există și câteva obstacole, care împiedică angajarea părinților în parteneriate cu școala. Două dintre barierele cel mai des citate sunt: lipsa de instruire și lipsa de timp. Doar un procent mic de profesori precizează, de pildă, că a fost instruit inițial în aspecte care se referă la implicarea parentală. În Statele Unite există, de exemplu, doar câteva colegii de educație care oferă asemenea cursuri. Dincolo de acesta, profesorii conștientizează că au deja sarcini foarte multe de finalizat, într-un timp restrâns și cu resurse limitate.

Date fiind aceste aspecte, trebuie acordată prioritate asistării profesorilor pentru a depăși aceste obstacole, în încercarea de stabilire a unor parteneriate eficiente cu părinții.

Un exemplu de proiect de parteneriat îl constituie cel realizat de universitatea Illinois, studiu ce are drept puncte de bază: comunicarea reciprocă casă-școală, implicarea părinților în activitatea de învățare acasă și participarea acestora în școală. Cercetătorii au avut în vedere următoarele:

• *parteneriatul ca prioritate:* atât cadrele didactice, cât și părinții, sunt foarte solicitați, așa că fiecare școală trebuie să-și definească tipurile de parteneriat, cele mai importante pentru ea și apoi să-și fixeze prioritățile de intervenție. Cele care și-au stabilit ca obiectiv crearea unor asemenea parteneriate le vor expune tuturor, pentru a-i include pe părinți drept colaboratori în educația copiilor lor. Dar, implementarea eficientă a sarcinii respective solicită resursele necesare, precum și instruire pentru a sprijini personalul școlii, el fiind cel care va pune în practică cooptarea părinților;

• *efort planificat:* parteneriatele eficiente familie-școală sunt planificate și implementate cu grijă. Un prim pas esențial îl reprezintă evaluarea – la începutul anului școlar – a nevoilor, perspectivelor și modelelor părinților, în ceea ce privește implicarea școlară. O asemenea evaluare îndeplinește două obiective: ajută profesorul să-și planifice eforturile într-un mod mai eficient, transmițând în același timp părinților mesajul important că le este apreciată opinia și că aceasta va fi utilizată de către școală. Au fost construite instrumente de evaluare, care pot fi folosite de educatori înainte de a începe anul școlar, în scopul de a-și fixa obiectivele parteneriatului și de a crea strategii de împlinire a lor. Planificarea este esențială atât pentru reușita profesorilor în încercarea de a-i ajuta pe părinți, cât și pentru implementarea curriculum-ului;

• *comunicare proactivă și persistentă:* comunicarea constantă, continuă cu părinții, pe parcursul anului școlar, pe teme precum: regulile clasei, așteptările și scopurile îi va implica pe aceștia în procesul educațional. Informarea părinților, în legătură cu obiceiurile clasei, precum și cu modul în care îi pot ajuta acasă, îi angajează pe părinți și le oferă oportunități de a fi parte din educația copilului lor. Comunicarea familie-școală poate deveni și mai eficientă, dacă părinții și profesorii identifică cele mai bune căi (de pildă, con-

vorbirile telefonice, mesajele scrise sau un fel de „jurnal" şcoală-familie) şi perioadele în care pot discuta. Aceasta minimalizează frustrările pe care le pot avea atât părinţii, cât şi profesorii, când nu reuşesc să ia contact unii cu alţii şi să se facă înţeleşi prin mesajele trimise. Folosind o serie de abordări şi mijloace de comunicare moderne, se poate ajunge la o creştere a numărului persoanelor din familia copilului, ce pot fi contactate de cadrul didactic. şi astfel se poate menţine şi fluxul informaţional care determină performanţele şcolare şi sociale ale copilului;

• *atitudine pozitivă:* studiul respectiv arată că e mult mai probabil ca profesorii să comunice cu părinţii, atunci când copiii acestora au comportamente negative, dar este foarte important să fie înştiinţaţi şi când copilul lor are o performanţă notabilă. Astfel, comunicarea dinspre şcoală nu mai este etichetată ca „veste proastă", iar rezultatul pozitiv ar putea fi şi un indiciu pentru părinţi că profesorul priveşte copilul în întregime, şi nu îi observă doar slăbiciunile. Aceasta oferă părinţilor oportunitatea de a privi mai încrezător informaţiile despre copil, oferite de profesor. Cadrele didactice participante la acest studiu au afirmat că părinţii au fost încântaţi să primească veşti bune despre copiii lor şi că sentimentul apărut în urma unei astfel de abordări i-a determinat să fie mai dornici de a asculta sugestiile profesorului.

Un stil pozitiv de comunicare oferă un ton constructiv în relaţiile familiei cu şcoala şi uşurează acţiunile comune ale părinţilor şi profesorilor, care lucrează în beneficiul copilului. Diseminarea veştilor pozitive determină interacţiuni favorabile, nu doar între părinţi şi cadre didactice, dar şi între părinţi şi copii. Cei care primesc veşti bune de la şcoală au mai multe oportunităţi de a discuta cu copiii succesul acestora. Iar comunicarea pozitivă le permite întotdeauna să ofere un feedback bun profesorilor, recunoscând şi întărind astfel eforturile lor.

• *comunicare personalizată:* stabilirea regulilor generale ale clasei şi afişarea acestora au importanta funcţie de a păstra legătura părinţilor cu activităţile şi evenimentele din şcoală. Dar aceste tipuri generale de comunicare, deşi o componentă necesară, nu sunt suficiente. Ceea ce atrage atenţia părintelui este informaţia specifică, referitoare la propriul copil. Profesorii care oferă părinţilor exemple concrete, în legătură cu aspectele pozitive şi cu lipsurile în activităţile copilului sunt cei care ating un nivel înalt de colaborare, maximizând beneficiile copilului.

Comunicarea personalizată poate implica o varietate de tehnici, cum ar fi păstrarea unui „jurnal" familie – şcoală, în care părinţii şi profesorii se informează unii pe alţii despre realizările copilului sau despre temerile lor legate de acesta. Planificarea sistematică a şedinţelor cu părinţii oferă de asemenea oportunităţi pentru toţi cei implicaţi, de a împărtăşi informaţii specifice despre copil;

• *sugestii practice:* un program de parteneriat eficient extinde mediul de învăţare de la clasă acasă şi dincolo de aceasta. Profesorii pot uşura acest proces, oferind părinţilor sugestii practice despre modul în care îşi pot ajuta copiii la şcoală. Aceştia vor arăta strategii variate şi structurate celor care au dorinţa de a-şi ajuta copiii.

Sugestii simple, cum ar fi număratul farfuriilor şi al furculiţelor, în timp ce se pune masa, oferă oportunitatea de a le întări copiilor, ceea ce au învăţat la şcoală. Astfel, cunoştinţele sunt generalizate în medii variate şi prin folosirea lor multiplă, copilul devine mai încrezător în activitatea sa şcolară;

• *monitorizarea programului:* activităţile de parteneriat se pot îmbunătăţi, dacă sunt evaluate sistematic. Pe parcursul anului şcolar, ca parte a planificării lor, profesorii trebuie să examineze eficienţa strategiilor şi a materialelor folosite, să ceară feedback din partea părinţilor şi să-şi adapteze practicile în funcţie de acesta. Astfel, activităţile pot fi foarte bine corelate, în mod continuu obţinându-se rezultate corespunzătoare. O evaluare finală, la sfârşit de an, va furniza, de asemenea, o măsură a eforturilor depuse, precum şi concluzii valoroase, care pot fi utilizate în planificarea anului următor.

Într-adevăr, părinţii şi cadrele didactice au responsabilităţi multiple şi sunt în permanenţă sub presiunea timpului. Ritmul vieţii moderne este în schimbare. Dar educatorii trebuie să admită că parteneriatele şcoală – familie se integrează în procesul de învăţare, determinând succesul acestuia. Profesorii sunt liantul care menţine colaborarea. Cu un sprijin adecvat şi cu instrumente bune de organizare a timpului îşi pot pune ideile în practică. Procedând astfel, vor maximiza beneficiile şcolii pentru toţi copiii şi pentru familiile lor.

În 1994 Riley afirma că trei decenii de studiu au demonstrat legături puternice între implicarea familiei în educaţie şi rezultatele şcolare. Cercetătorii au descoperit că beneficiile vor fi mai consistente cu cât implicarea familiei în procesul educativ începe mai devreme (Epstein, 1992). Valoarea participării familiei în educaţia copiilor săi este bine reprezentată de cei cu venituri scăzute sau cei ce aparţin diverselor minorităţi.

Încurajând şi oferind oportunităţi de implicare serioasă a familiei, şcolile joacă un rol esenţial în construirea unei „punţi" între casă şi şcoală. „Aşa cum şi cu copiii, totul se reduce la calitatea relaţiei", explică Debbie Fagnant, o profesoară dintr-o şcoală din nordul Americii, „este la fel cu părinţii. Vor fi legaţi de şcoală, dacă se vor simţi confortabil în prezenţa profesorilor. A stabili o astfel de relaţie reprezintă o mare parte din slujba noastră." (Novick, 1998).

Fruchter, în 1992, a identificat *patru principii* ale programului elaborat pentru a îmbunătăţi rezultatele şcolare ale copiilor, mai ales ale celor din familii cu venituri scăzute sau care aparţin minorităţilor:

• părinţii sunt primii profesori ai copiilor lor şi au o influenţă permanentă asupra valorilor, atitudinilor şi aspiraţiilor acestora;
• succesul educaţional al copiilor cere o congruenţă între ceea ce se predă în şcoală şi valorile exprimate acasă;
• cei mai mulţi dintre părinţi – indiferent de statutul economic, de nivelul lor educaţional şi/sau mediul cultural, sunt puternic interesaţi de educaţia copiilor lor şi pot oferi un sprijin substanţial, dacă li se dau cunoştinţe şi oportunităţi specifice;
• şcolile trebuie să preia conducerea în eliminarea sau cel puţin reducerea barierelor tradiţionale în implicarea părinţilor.

Într-o recenzie a literaturii de specialitate, Thorkildsen şi Stein (1998) au constatat că activităţi de tipul: părinţi care încurajează cititul şi efectuarea temelor, cărora le pasă ce se întâmplă în clasă, care sunt interesaţi de progresul şcolar al copiilor lor şi care-i găsesc copilului un loc de studiu – au fost corelate cu performanţa şcolară a copilului. Au apărut trei mari teme din studiile întocmite de ei:

– un mediu familial suportiv oferit de părinţii cu expectaţii ridicate în ceea ce priveşte succesul copilului la şcoală are cea mai mare influenţă asupra realizărilor acestuia;
– comunicarea părintelui cu şcoala este importantă, ca şi cea dintre el şi copil, pe subiecte ce vizează şcoala;
– părinţii au nevoie de un sprijin puternic din partea şcolilor, pentru a se implica eficient.

Este astfel evident că părinţii şi profesorii împărtăşesc o responsabilitate uriaşă. Împreună oferă copiilor dorinţa de a învăţa şi a munci din greu. O bună comunicare între ei este esenţială succesului, în scopul motivării copiilor pentru învăţare şi al creşterii interesului lor în această direcţie.

Copii	Părinţi	Profesori
• Atitudini pozitive	• O mai bună înţelegere a sistemului şcolar	• O conduită îmbunătăţită
• O mai bună frecvenţă	• O mai mare încredere în rolul de „tutore" şi părinte	• O mai mare apreciere din partea părinţilor
• Note mai bune • Rate mai înalte	• O mai bună impresie în faţa profesorului	• Relaţii părinte – profesor mai apropiate • Rezultate mai bune de absolvire ale elevilor
• Mai mulţi copii înscrişi în învăţământul liceal		• Relaţii mai puternice cu comunitatea

Comunicarea între cele două categorii implicate nu trebuie să fie limitată. Pot fi angajați în discuții și bunicii, unchii, mătușile, frații, surorile și prietenii apropiați ai familiei. Important este ca fiecare copil să aibă un adult interesat de progresul său școlar.

Vom prezenta câteva beneficii ale comunicării, avantaje pentru toți cei angajați în acest proces.

Avantaje ale comunicării

Părinții

- să își pregătească copiii pentru a învăța. Să le prezinte școala ca fiind interesantă și importantă și să le precizeze faptul că se constituie în parteneri valoroși;
- să discute cu profesorii copiilor lor. Să stabilească o relație adecvată cu ei. Să conștientizeze faptul că fiecare are de învățat de la celălalt. O convorbire telefonică scurtă sau o întâlnire la școală sau acasă la copil îi pot uni pe amândoi, în scopul de a-l ajuta pe copil;
- să participe la evenimentele din școală. Ședințele cu profesorii, evenimentele sportive și jocurile în școală – toate le oferă șansa de a-i cunoaște pe profesorii copilului lor. Mai mult de-atât, copilul va fifoarte mândru când părinții săi merg la școală;
- să fie pregătiți. Să cunoască profesorii, orarul copilului și regulile din școală. Să știe ce tip de temă i se dă și în cât timp trebuie să finalizeze;
- să discute permanent cu copilul despre ce se întâmplă la școală. Să-i pună întrebări specifice, legate de activitatea din clasă, de profesori și de alte acțiuni suplimentare;
- să creeze acasă un mediu bun de învățare. Să sprijine învățarea, prin desfășurarea de activități zilnice cu copilul. Să citească cu el. Să-i verifice tema. Să-i limiteze accesul la TV sau la jocurile video;
- să observe și să asculte. Să discute cu prietenii copilului pentru a avea o vedere de ansamblu a ceea ce se întâmplă la școală. Să cunoască și rezultatele altor elevi, pentru a putea să conștientizeze nivelul la care se află propriul copil;
- să ceară și sfatul profesorilor. Aceștia știu mai multe despre dezvoltarea copilului și își petrec mult timp cu el;
- să le ofere informații utile profesorilor. Schimbarea condițiilor familiale, cum ar fi divorțul, boala părinților sau chiar moartea unui animal preferat pot determina tulburări de concentrare în învățare;
- să ceară angajatorului lor să sprijine eforturile sale îndreptate spre educația copilului. Politici familiale „prietenoase“, cum ar fi un orar mai flexibil, ore de pauză mai multe și săptămâni comprimate de lucru oferă angajaților câteva ore în timpul zilei de școală, pentru a se implica în activitățile de aici. Orele

libere obţinute pot fi folosite pentru a merge mai târziu la slujbă sau pentru a veni mai devreme acasă;

• să se ofere voluntari. Să ceară membrilor comunităţii să procedeze în mod similar. Implicarea adulţilor îmbunătăţeşte activitatea şcolii. Fiecare acţiune din şcoală trebuie făcută cu entuziasm;

• să se implice în organizaţiile care sprijină colaborarea părinte-profesor şi în reforma şcolii. Să înveţe cum funcţionează consiliul şcolii respective. Să ajute conducerea la stabilirea de reguli. Să ceară sfatul unui profesor, al directorului sau al altui părinte în legătură cu modul în care se pot implica.

Părinţii şi profesorii, împreună:

• să aibă expectaţii ridicate şi să-i laude adesea pe copii;

• să stabilească obiceiuri bune de învăţare. Să-i ajute pe copii să îşi planifice activităţile şi să le dezvolte interesul în diverse domenii;

• să se angajeze în discuţii unii cu alţii, fie personal, fie la telefon, pentru că dacă apare o situaţie dificilă le va fi mai uşor s-o discute, dacă anterior au stabilit o relaţie bună;

• să discute personal, la telefon sau să trimită note scrise, când există probleme sau când apar aspecte bune;

• să folosească fax sau e-mail, dacă există acasă şi la şcoală, pentru a uşura comunicarea;

• să se aibă în vedere şi stabilirea de întâlniri în locuri convenabile ambelor părţi, dacă nu este posibil să se vadă la şcoală;

• fiecare să elaboreze o listă cu întrebări şi să o prezinte. Nici unul nu trebuie însă să comenteze asupra ideilor celuilalt;

• nu trebuie să se uite că părinţii şi profesorii au cea mai mare influenţă asupra tinerilor. Fiecare să încerce să ofere oportunităţi de învăţare. Să lucreze ca parteneri.

Profesorii

• să-i determine pe părinţi să înţeleagă că uşa le este deschisă şi că întotdeauna vor fi bine primiţi, dacă doresc să intre în clasă şi să-i vadă pe copii la lucru;

• să menţină fluxul comunicaţional pozitiv. Să trimită lunar câteva însemnări părintelui, prin care acesta este înştiinţat în legătură cu activităţile clasei. Să dea „veştile bune" personal sau să le telefoneze părinţilor de câteva ori pe an;

• să caute oportunităţi pentru discuţii informale. Să meargă pe terenul de joacă în fiecare zi câteva minute, pentru a le oferi oportunitatea părinţilor de a-l cunoaşte. Să participe la evenimentele comunităţii;

• să înveţe despre cultura, viaţa, locul de muncă al celor din familii, pentru a realiza impactul tuturor acestora asupra copiilor. Să fie receptivi la alţi mem-

bri ai familiei sau prieteni apropiați ai acestora, care sunt interesați de educația copiilor;

• să explice clar politica de atribuire a temelor sau de stabilire a regulilor clasei;

• să descrie părinților modul în care vor fi împlinite obiectivele educative propuse;

• să spună fiecărui părinte ceva special despre copilul său, astfel încât acesta să înțeleagă motivele pentru care profesorul crede că elevul va avea succes;

• să ceară părinților să se înscrie ca voluntari. Dacă aceștia nu pot fi prezenți în timpul orelor de școală, atunci să le solicite sprijinul în proiecte, care se pot realiza în afara orarului obișnuit;

• să-i informeze pe părinți în legătură cu probleme curente ale învățământului. Să le explice structura consiliului școlii și politicile școlare. Să le ofere un glosar de termeni și să evite folosirea lor, dacă părinții nu-i stăpânesc încă;

• să participe la organizațiile care sprijină colaborarea profesor – părinte. Să le ajute să se centreze pe scopuri specifice și să le dezvolte. Să atragă atenția asupra nevoilor unor familii, care nu sunt prezente la ședințele cu părinții, dar ai căror copii vin totuși la școală;

• să caute seminarii de dezvoltare profesională sau literatură despre modul în care pot fi contactați părinții. Să ceară directorului sau consiliului școlii să furnizeze instruire inițială în domeniul implicării părinților în școală, precum și cea referitoare la rolurile educatorilor;

• să-i ajute pe părinți să înțeleagă importanța sprijinului lor. Să mulțumească acestora pentru implicare și să le explice care vor fi avantajele acțiunilor lor pentru copil și pentru școală.

8 • Una dintre strategiile cel mai des folosite în ultima perioadă constă în organizarea unor centre de resurse în școli. Acestea oferă materiale și spațiu în care părinții se pot cunoaște cu alți părinți și cu cei din conducerea școlii, în scopul de a învăța cum să-i asiste pe copii acasă, în procesul de însușire a informațiilor necesare. Ei vin în asemenea locuri pentru materialele educaționale, pentru a fi instruiți, pentru întâlniri informale și chiar pentru a fi îndreptați către alte servicii ale comunității.

Astfel de centre pot conține:

• informații despre evenimentele și programele curente din școală;

• materiale scrise, care-i ajută pe părinți să-și sprijine copiii în învățare;

• jocuri, cărți și casete video, pe care le pot folosi acasă cu copiii;

• un voluntar sau personal ajutător, care îi instruiește în diverse domenii, învățându-i și cum să utilizeze materialele de învățare;

• un loc unde pot primi clarificări în legătură cu diversele activități pe care educatorii i-au sfătuit să le întreprindă;

• „Colțul părintelui“, amenajat confortabil; un loc în care pot vorbi unii cu alții, precum și cu profesorii care vin în centru;

• o cutie în care atât părinţii, cât şi profesorii pot lăsa cărţi, jucării sau broşuri cu teme suplimentare, ce pot fi luate sau împrumutate de cei care au nevoie de ele.

Centrele de acest tip trimit un mesaj pozitiv părinţilor, în sensul că îi fac să se simtă doriţi în şcoală, să simtă că aparţin acesteia. Mulţi dintre ei chiar donează mobilier sau alte echipamente utile.

Aceste centre pot fi folosite în mai multe scopuri:

• ca spaţiu pentru grupuri de părinţi sau ateliere de lucru;

• ca locaţie informală pentru discuţii individuale părinte-profesor sau părinte-director;

• pentru recrutarea voluntarilor;

• pentru informare şi îndrumare în legătură cu oportunităţile oferite de învăţământul preuniversitar, de serviciile comunităţii, precum şi de alte instituţii interesate în educaţia tinerilor.

Un asemenea centru poate fi creat într-o sală de clasă liberă sau într-un colţ al bibliotecii şcolii. Centrul are nevoie de personal plătit, de voluntari aparţinând comunităţii sau de părinţi/profesori care vin prin rotaţie.

Directorii şi cei din conducerea administraţiei centrale pot încuraja profesorii să lucreze cu părinţii, pentru a dezvolta activităţi de învăţare acasă, ca parte din curriculum-ul lor. Cadrele didactice pot chiar să organizeze sesiuni de dezvoltare profesională, care să vizeze astfel de sarcini.

În continuare vom încerca o prezentare succintă a unui asemenea centru.

Ce este un centru familial?

Este un centru care:

• oferă părinţilor, în şcoală, o cameră sau un spaţiu care poate fi utilizat de ei, facilitând astfel comunicarea dintre familii şi instituţia respectivă de învăţământ;

• oferă ocazii de cunoaştere a celorlalţi părinţi;

• oferă oportunităţi educaţionale şi de socializare;

• serveşte nevoilor variate ale familiilor, astfel încât părinţii şi alţi adulţi se pot concentra asupra activităţii de învăţare a copiilor.

Care sunt avantajele unui centru familial?

Un centru bine dotat:

• va transforma şcoala într-un loc accesibil, sigur şi plăcut, în care să se adune părinţii;

• va îmbunătăţi comunicarea între familii şi pe cea dintre şcoală şi fiecare familie în parte;

• va promova o înţelegere multiculturală mai bună, între familiile din şcoală;

• va demonstra clar că părinţii sunt bine primiţi în şcoală;

• va servi drept centru pentru promovarea educației părinților, stabilind relații cu comunitatea și realizând o gamă variată de activități de parteneriat, care intensifică învățarea elevilor;

• va fi considerat un centru pentru parteneriate.

• va ajuta la dezvoltarea deprinderilor de conducere ale părinților, oferindu-le șansa de a se implica în comunitatea școlară

• va coordona serviciile de voluntariat- ale comunității, precum și pe cele ale părinților- aflate la dispoziția profesorilor și a școlii.

Puncte cheie pentru un centru familial de succes

• membrii familiilor, cei ai conducerii școlii și ai comunității vor fi avantajați în urma implicării în activitatea centrului;

• centrul poate fi construit apelându-se la puncte de vedere, ce aparțin tuturor participanților, în scopul promovării unui sentiment de proprietate comună;

• ar trebui atribuite sarcini și responsabilități și ar trebui fixate termene;

• indiferent de locul în care se află, centrul trebuie perceput ca un spațiu accesibil și sigur, care poate fi vizitat. Centrul ar trebui să creeze o atmosferă primitoare, prietenească, în care părinții să se relaxeze, să-i viziteze pe ceilalți și pe cei din conducerea școlii și în care să obțină serviciile și ajutorul de care au nevoie;

• un centru familial nu are nevoie de un buget mare. Ceea ce este important la început este angajamentul ferm față de idee și dorința de a explora toate sursele posibile de sprijin;

• participanților ar trebui să le fie atribuită ca primă responsabilitate decorarea, mobilarea și aprovizionarea cu materiale a centrului. Implicarea lor în asemenea acțiuni îi va determina să fie mândri de centru și să se simtă aici ca acasă;

• funcționarea reușită a unui centru familial depinde de selectarea și instruirea personalului și de sprijinul și încurajările administrației;

• familiile și membrii conducerii școlii vor susține centrul, dacă activitățile vor veni în întâmpinarea nevoilor părinților și dacă profesorii vor percepe centrul ca pe un loc în care activitatea de învățare a elevilor poate fi intensificată;

• încă de la început trebuie stabilite obiective clare și e recomandabil să se aibă în vedere și evaluarea activităților.

Profesorii și conducerea școlii pot crea modalități de a implica familiile în adunări specifice la școală sau în apropierea acesteia, în cadre mai informale decât ședințele cu părinții, de pildă. Școlile au găsit drept utile următoarele abordări:

Sesiunile pe niveluri de şcolaritate

Profesorii în mod individual sau grupuri de profesori care predau la acelaşi nivel de vârstă pot invita părinţii la un eveniment educaţional, special adaptat pentru ei. Subiectele de interes pentru aceştia ar putea fi:

- instruirea pe computerele pe care copiii lor le folosesc la şcoală;
- o prezentare a unei serii de activităţi de învăţare acasă, pe care să le desfăşoare cu copiii;
- modalităţi de depăşire de către copiii lor a problemelor legate de disciplină, droguri, influenţa nefastă a celor de aceeaşi vârstă;
- pregătirea pentru liceu.

Întâlniri cu directorul şcolii

Directorii de şcoli pot găzdui lunar sau bilunar întâlniri cu părinţii, într-o sală mare, cum ar fi cea de festivităţi. Pot fi un fel de „mese de prânz comune", în care părinţii să se angajeze în discuţii informale cu directorul sau chiar cu ceilalţi părinţi. Se pot organiza cu toţi cei din şcoală, pe nivele de şcolaritate sau pe arii de interes, cum ar fi artele, elevii cu nevoi speciale. Unii directori au chiar şi ore de audienţe, în care părinţii pot merge în biroul acestora pentru a discuta.

Micul dejun cu profesorul

În unele instituţii de învăţământ, mai ales în cele din America, există această formă de întâlnire. Unii profesori îi invită pe părinţi să-şi aducă copiii la şcoală într-o anumită zi şi stau împreună la un mic dejun informal. Părinţii voluntari îi ajută pe profesori să organizeze asemenea „mese", care le oferă oportunitatea de a se întâlni cu profesorul, dar şi cu alţi părinţi.

Educaţia părinţilor poate include activităţi, ateliere şi materiale, ce oferă acestora abilităţile şi experienţa necesară, care să-i ajute ca părinţi şi ca indivizi.

Atelierele cu părinţii

Solicită o planificare şi o implementare atentă. Organizarea lor presupune un proces gradual.

a. Evaluarea nevoilor părinţilor

Un asemenea atelier, pentru a putea fi considerat reuşit şi a-i atrage pe părinţi trebuie să răspundă nevoilor reale ale acestora şi nu celor pe care şcoala presupune că le-ar avea. Determinarea intereselor lor necesită o evaluare de nevoi extinsă. Există câteva abordări.

- *Anchete, sondaje de opinie.* Chestionarele pot fi trimise direct părinţilor la începutul anului şcolar. Le pot sugera anumite subiecte sau le pot solicita acestora recomandări ale unor teme de interes.
- *Vizite la domiciliu.* Acestea oferă şansa coordonatorilor de ateliere să dezvolte programe bazate pe conversaţii mai detaliate, individuale cu părinţii.

• *Metode informale.* Există alte căi relativ rapide și ușoare de a aduna idei legate de interesele și nevoile părinților. Ei pot fi chestionați la ședințele cu părinții și la întâlnirile consiliului acestora. Cei ce folosesc o cameră de resurse și cei plătiți din centrele familiale reprezintă o sursă bună de informare.

b. Identificarea resurselor

Odată identificate nevoile părinților, școlile caută resurse – care să vină în întâmpinarea cerințelor acestora – fie din interior, fie de la fundațiile externe. Acestea pot veni de la universități, din afaceri, din agențiile de servicii sociale, din centrele de educație regională și din alte sisteme școlare. În funcție de subiectele abordate, conducătorii atelierelor ar putea fi:

• *specialiști* – medici, avocați, terapeuți specializați și asistenți sociali ;

• *părinți abilitați* – membri ai grupului părinților sau ai comunității, care au capacitatea de a-i instrui pe alții;

• *practicanți* – conducerea agențiilor comunității și a clinicilor de sănătate; membri ai grupurilor bisericești și ai celor de voluntari; specialiști din domenii complementare;

• *educatori* – profesori universitari, profesori, conducerea școlii sau a regiunii și educatori din comunitate.

c. Recrutarea participanților

Părinții au nevoie să fie informați, dar trebuie ca ceea ce află să le și provoace interesul. Un anunț în avans, care să facă publică iminenta organizare a unor ateliere, cu precizarea condițiilor de transport spre locul de amplasare este esențială, pentru a-și planifica activitățile.

• *Materiale scrise.* Informația pentru părinte poate conține articole despre atelierele ce urmează a fi organizate și poate fi urmată de broșuri, prin care să i se reamintească data, ora, locul și subiectul seminarului respectiv. Anunțurile de recrutare ar trebui să circule în toate limbile vorbite de părinții elevilor din școală și ar trebui afișate în locuri strategice, cum ar fi centre din apropiere, biserici, magazine alimentare foarte frecventate.

• *Vizite la domiciliu.* Contactele individuale plac părinților, în special dacă vizitatorul este membru al comunității și vorbește limba acestora. școlile îi informează, de asemenea, pe părinți despre ateliere și încurajează participarea acestora, pe parcursul vizitelor regulate la domiciliul lor.

• *Rețeaua de convorbiri telefonice.* Atunci când toți părinții au telefon, școlile folosesc un fel de „rețea de convorbiri", pentru a-i contacta și recruta pentru diversele activități. Astfel, părinții se anunță unii pe alții.

• *Anunțurile în ședințe.* Ședințele cu părinții, participarea la activitățile centrului de resurse al familiei reprezintă oportunități adecvate. Centrele din

apropiere, cele de învățare pentru adulți, bisericile și alte instituții ale comunității pot fi dornice să anunțe iminența unor ateliere pentru părinți.

d. Furnizarea serviciilor de susținere

Strategiile care le facilitează părinților participarea pot fi:

• rambursarea către părinți a costurilor de îngrijire a copilului;

• oferirea autobuzului școlii pentru deplasare;

• oferirea de sprijin din partea părinților pentru a înființa un fond comun.

e. Evaluarea succesului

Școlile cu programe puternice de educație a părinților își evaluează activitățile, pentru a vedea cum pot fi modificate acestea, în caz că nu sunt viabile sau pentru a ști ce alte activități pot fi adăugate. Există două căi de a evalua programul.

1. *Formularele de evaluare.* După fiecare sesiune, părinții pot fi solicitați să completeze un formular scurt de evaluare. Acesta poate include întrebări, precum:

• Care a fost cea mai utilă informație?

• Care a fost cea mai puțin utilă?

• Ce altceva ați dori să se mai discute într-un astfel de atelier?

• Ce alte tipuri de ateliere ați dori să se desfășoare în viitor?

2. *Discuția de grup.* După câteva asemenea ateliere, părinților li se solicită să împărtășească celorlalți câteva idei despre eficiența sesiunii. Li se pot pune întrebări de tipul celor conținute în formular sau discuția poate fi liberă.

Cercetările și experiența indică faptul că participarea părinților scade în cazul elevilor din clasele superioare. Învățământul secundar îi poate ajuta pe părinți să depășească provocările adolescenței.

O parte din obstacole sunt provocate de dimensiunile școlilor de acest nivel, care le fac să pară nu foarte „prietenoase" vizitatorilor. Ele se pot schimba în acest sens, astfel:

• prin plasarea unor semne clare de marcaj în exteriorul clădirii, care să indice intrarea;

• prin instruirea paznicilor sau a elevilor de serviciu de a primi adecvat părinții și de a-i asista în găsirea sălilor respective;

• prin oferirea de recomandări celor din conducere de a comunica deschis cu părinții.

Un alt obstacol în implicarea familiei este acela că, în mod obișnuit, elevul are mai mulți profesori. Părinților li se pare dificil să aleagă pe care dintre profesori să-l contacteze. Foarte rar există cineva din conducere care să aibă o imagine completă asupra fiecărui elev, cu excepția, poate, a consilierului școlar.

Unele școli secundare se reorganizează, în sensul dezvoltării abilității profesorilor de a forma relații cu părinții și elevii. Ele pot încuraja implicarea familiilor astfel:

- prin crearea de mici unități în cadrul școlii, denumite „grupuri", „case", „școli în școli" și alte planuri organizaționale;
- prin păstrarea aceluiași consilier de-a lungul întregii perioade petrecute în școală, astfel încât fiecare elev să poată lega o relație cu cel puțin o persoană din școală;
- prin crearea unor echipe de profesori care să fie alături de elevi mai mult de un an;
- prin stabilirea unui orar în care profesorii de la aceeași clasă să se întâlnească și să comunice între ei despre elevii din clasa respectivă și despre cum pot construi relații continue de parteneriat școală-familie. De pildă, în Statele Unite, în școlile elementare se încearcă gruparea părinților în colective speciale de familii, pentru a veni în întâmpinarea nevoilor acestora;
- întâlniri pentru părinții care nu cunosc foarte bine limba oficială, cu traducători pentru ședințele cu părinții organizate la nivel de școală și de clasă;
- întâlniri cu părinții elevilor, care doresc să urmeze liceul, pentru a discuta opțiunile și programele de sprijin financiar;
- întâlniri pentru a descrie opțiunile existente în programele tehnico-vocaționale și cele de planificare a carierei, în general.

Curriculum-ul de la acest nivel este adesea mai complex și mai tehnic decât cel pe care l-au parcurs părinții, pe vremea școlarizării lor. Se pot simți incapabili să-și ajute copiii și intimidați de discutarea problemelor de acest tip cu profesorii. De aceea, unele școli s-au hotărât să ofere câteva programe pentru părinți:

- *instruirea pe discipline școlare* – unele școli oferă ateliere pentru părinți, pe teme specifice de curriculum, cum ar fi matematica, pentru a-i ajuta pe aceștia să-și ghideze copiii;
- *ateliere părinți-elevi* – sesiunile informative oferă oportunități de învățare pentru întreaga familie. Ele se pot centra pe matematică, științe, computere, precum și pe alte subiecte. Părinții și elevii pot lucra împreună în activități practice și li se pot da mai multe de efectuat acasă;
- *rețele de părinți pentru teme* – școlile pot ajuta la organizarea rețelelor de părinți, care să supravegheze sesiunile de elaborare a temelor de după amiaza și seara. Acestea sunt în mod special utile părinților singuri sau celor ce lucrează. Câțiva părinți sunt de acord să găzduiască un grup de copii, prin rotație, și să le ofere un mediu de studiu propice. Aceste rețele necesită multă coordonare, ce poate fi realizată de voluntari sau de profesorii pensionari;

• *Grupul de lucru părinte-profesor-elev* – Profesorii din unele şcoli îi angajează pe părinţi în lectura cărţilor pe care le citesc copiii lor şi organizează seminarii, discuţii în grup cu elevii şi părinţii, pe temele existente în cărţi.

Schimbările recente, sesizabile în modelele sociale, sunt reflectate şi în şcoli. Mulţi factori sociali, de dezvoltare au un mare impact asupra adolescenţilor.

Aceştia se confruntă cu realităţi de tipul: influenţa – de multe ori nefastă – a celor de aceeaşi vârstă cu ei, alcoolul, drogurile, probleme legate de sexualitate. Şcolile şi părinţii trebuie să conştientizeze modul în care toate acestea îi afectează pe elevi.

În adolescenţă, copiii caută să aibă o mai mare autonomie. Nu mai vor ca părinţii să joace acelaşi rol în şcolarizarea lor, aşa cum au făcut până atunci. De asemenea e mult mai probabil ca părinţii lor să fie divorţaţi, singuri sau recăsătoriţi, fapt diferit de statutul pe care-l aveau aceştia, poate, pe când copiii se aflau în şcoala elementară. De aceea, multe şcoli oferă asistenţă părinţilor aflaţi într-o asemenea situaţie.

Se organizează în şcoli ateliere speciale, programe de educaţie pentru părinţi, pe teme legate de dezvoltarea adolescenţilor. Părinţii sunt foarte interesaţi de acestea, pentru că aici pot discuta despre dificultăţile pe care le întâlnesc în educarea adolescentului. Unele sesiuni inovative conectează activităţile educative ale părinţilor cu curriculum-ul copiilor. Elevii, de pildă, analizează la şcoală probleme cum ar fi: sinuciderea, grupul de prieteni ori bandele, drogurile, sexualitatea, în vreme ce părinţii învaţă cum să abordeze cu ei asemenea subiecte.

Şcolile angajează familiile în rezolvarea problemelor care privesc chiar comunitatea, ajutându-i pe părinţi să-şi dezvolte abilităţile de a acţiona în funcţie de problema existentă. De asemenea, s-a observat că părinţii sunt foarte preocupaţi de calea pe care o vor urma copiii, după terminarea liceului. De aceea, programe referitoare la: tranziţia de la finalizarea studiilor către obţinerea unui loc de muncă, alegerea unei universităţi şi asistenţa financiară, precum şi alte teme, ar trebui oferite părinţilor cu copii de toate vârstele, încă din şcoala secundară, pentru a se realiza o planificare temeinică a viitorului.

Părinţii pot fi implicaţi în programe ale şcolii, care să recunoască nevoia lor de a fi sprijiniţi pe perioada adolescenţei copiilor. Mulţi apreciază oportunitatea de a împărtăşi cu alţii diverse abordări parentale, atunci când se află în situaţii dificile. Şcolile organizează ateliere pentru părinţii divorţaţi şi singuri, care au nevoi speciale.

În abordarea conexiunii şcoală-familie există câteva aspecte, ce nu trebuie omise:

• părinţii reprezintă cea mai bună resursă pentru profesor, în ceea ce priveşte descoperirea personalităţii copilului, comportamentul acestuia. De aceea, ei îi pot ajuta pe profesorii copilului lor să-l înţeleagă şi să-l aprecieze pentru calităţile sale unice. Trebuie ca părinţii să fie suportivi, să poată lucra împreună cu cadrul didactic, pentru a oferi copilului un mediu adecvat învăţării;

• dacă părinţii observă că se întâmplă lucruri nedorite de ei la centrul de îngrijire a copilului, trebuie să ofere o şansă profesorului să explice situaţia,

înainte de a acționa din impuls. E util să se încerce găsirea împreună a unor soluții pozitive;

• când există o criză familială, părintele trebuie să explice copilului în mod simplu și deschis ceea ce se întâmplă; e bine să se admită că nu este cea mai fericită perioadă, dar nici sfârșitul lumii;

• în timpul perioadelor de criză, părintele să încerce să păstreze obiceiurile familiei, regulile, cât de mult posibil. Copiii au nevoie, în aceste momente, de o atmosferă stabilă atât acasă, cât și la școală;

• dacă este posibil, e bine ca părintele să discute cu copilul înainte de apariția crizei. Reducerea elementului surpriză îl va ajuta să simtă că încă deține controlul asupra situației. Apoi, împreună cu părintele se va gîndi la o modalitate de depășire a situației;

• părintele să încerce să nu fie defensiv, când discută cu cadrul didactic, despre copilul său. E recomandabil să fie realist, când se are în vedere comportamentul copilului și să caute împreună cu profesorul soluții convenabile ambelor părți;

• nu trebuie să se ignore criza familială și să se pretindă că nu este nimic în neregulă. Copiii întotdeauna știu când se întâmplă ceva nefiresc.

2.2. Relația familie – comunitate

O anumită siguranță fizică și emoțională ca element constant, oportunități de participare în societate, experiențe educaționale flexibile și un mediu adecvat ar trebui să fie la dispoziția tuturor copiilor și a familiilor lor. Acestea sunt caracteristicile comunităților unde se realizează învățarea, locuri în care tinerii își explorează potențialul, capătă cunoștințe și își pot dezvolta abilitățile necesare pentru a deveni adulți productivi; tot aici își însușesc valorile democrației și își manifestă preocuparea față de ceilalți. Comunitățile în care are loc învățarea includ legături puternice de sprijin și o infrastructură solidă.

Familiile și copiii ar trebui să se situeze în inima fiecărei comunități. În asemenea spații, locuitorii săi se află la intersecția a *trei „cercuri" de sprijin.*

Cel mai apropiat familiei este cel al *relațiilor de îngrijire* – familia extinsă, prietenii, vecinii și colegii de slujbă ai părinților, toți aceștia reprezentând prima lor sursă de suport. Familiile se îndreaptă către ei când au nevoie de un împrumut pe termen scurt, de ajutor pentru îngrijirea copilului, de o recomandare pentru serviciu sau doar de cineva care să-i asculte și care să-și manifeste interesul pentru problemele lor. Familiile nu sunt izolate; au relații strânse cu cei care le pot furniza informații și resurse, pentru a-i ajuta să-și rezolve problemele.

Al doilea „cerc" e constituit din grupul de susținere al *instituțiilor de mare utilitate.* Acesta conține școli, biserici, organizații ale comunității, biblioteci, centre de recreare, colegii, centre de sănătate, spitale și agenții de voluntari. Împreună îi ajută pe

tineri şi pe familiile acestora să-şi dezvolte talentele şi interesele, capacitatea de a învăţa şi de a aplica cunoştinţele. Oferind o gamă extinsă de servicii de prevenţie şi sprijin – servicii de sănătate pentru gravide, de îngrijire a copilului, de consiliere, de instruire în profesie – instituţiile respective permit împlinirea nevoilor familiilor.

Un al treilea „cerc", mai îngust, conţine *servicii specializate de intervenţie şi tratament în situaţii de criză* – bunăstarea copilului, susţinerea venitului, justiţia juvenilă, tratarea sănătăţii mintale, tratarea celor ce iau droguri, precum şi cele împotriva abuzului domestic – pentru a-i ajuta pe cei pentru care prevenţia nu a fost suficientă. În comunităţile care valorizează învăţarea, aceste servicii sunt disponibile, uşor de detectat. Furnizorii stabilesc împreună scopurile, pentru a se asigura că familiile şi copiii primesc servicii de calitate, pe toată perioada cât e necesar, pentru a-şi rezolva problemele.

Există o mare flexibilitate între cercuri, astfel încât familiile se pot mişca înainte şi înapoi, precum şi în fiecare zonă în parte, pentru a găsi ajutorul de care au nevoie. Ele conţin un sistem accesibil, integrat şi creat pentru a întări încrederea de sine a fiecărei entităţi familiale. Drept rezultat, copiii învaţă să fie deschişi către nou.

Aceste cercuri interdependente sunt conectate la o infrastructură de tip ramificat. O economie activă furnizează locuri de muncă, surse de venit familiei şi asigură un standard de viaţă decent. Poliţia şi sistemul instituţiilor juridice asigură liniştea în comunitate. O piaţă imobiliară convenabilă face posibil ca fiecare să se bucure de o locuinţă decentă şi acordă şansa ca mulţi să aibă propriul cămin. Un sistem de transport eficient conectează toate sectoarele din regiune şi permite locuitorilor să ajungă la slujbă. Serviciile municipalităţii, inclusiv cei ce asigură curăţenia oraşului şi cei ce se ocupă de întreţinere, încurajează dezvoltarea unui spirit civic. Comitetele de politici şi luare a deciziilor, cu participarea activă a cetăţenilor, colaborează strâns cu conducerea locală pentru a transforma problemele copilului şi ale familiei în priorităţi.

În mod dramatic însă, mulţi copii nu locuiesc în asemenea comunităţi, care valorizează învăţarea. Sunt cei care cresc în zone în care slujbele, locuinţele decente, transportul, siguranţa străzilor şi alte elemente de bază ale funcţionării comunităţii sunt aspecte întâmplătoare. Familiile lor au resurse puţine. Prima lor linie de apărare împotriva problemelor zilnice şi a stresului pe termen lung – sprijinul oferit de familia extinsă, prieteni, colegi de serviciu şi vecini – este adesea limitată, nu datorită lipsei relaţiilor apropiate, dar pentru că reprezentanţii acestor categorii de persoane aparţin unor familii aflate în situaţie de risc, asemenea celor în cauză şi, de obicei, se luptă şi ei să supravieţuiască, neputându-le oferi decât un ajutor extrem de limitat.

În comunităţile cu o infrastructură slăbită, în care familiile au resurse puţine, un sistem de educaţie profamilie este esenţial. O combinaţie între instituţiile ce aparţin celor trei cercuri de sprijin descrise mai sus ar putea să se prezinte ca un „tampon" împotriva riscurilor la care sunt expuşi copiii, cărora li se asociază abandonul şcolar şi problemele aferente, dobândirea prematură a statutului de părinte biologic, şomajul şi

pierderea oportunităților oferite de societate. Sigur că un asemenea sistem nu reprezintă decât o parte a comunităților în care este valorizată învățarea. Un serviciu de educație foarte bun nu este un substitut pentru o economie puternică, străzi sigure, case decente, transport disponibil, servicii eficiente ale municipalității și o participare civică activă. Dacă nu se îmbunătățește sistemul actual, atunci familiile și copiii vor deveni din ce în ce mai vulnerabili la problemele asociate unei infrastructuri slăbite.

David Tobis, cercetător la centrul de studii pentru politici familiale din Statele Unite afirmă că majoritatea comunităților americane oferă deja cel puțin un set de bază de servicii de sănătate și educație. Există însă o convingere generală că astfel de servicii nu sunt suficiente pentru a veni în întâmpinarea nevoilor unui număr în creștere al copiilor și că ele sunt organizate și distribuite în moduri care le limitează serios eficiența.

O analiză a sistemului lor actual a identificat câteva deficiențe severe.

- *Serviciile sunt orientate spre criză.* Ele sunt create pentru probleme ce au apărut deja, și nu pentru a oferi susținere de diverse tipuri, prin care să se prevină dificultățile.
- *Sistemul social actual împarte problemele copiilor și ale familiilor în categorii distincte și rigide, care eșuează în a reflecta cauzele și a găsi soluțiile.* Serviciile create pentru a corespunde unor probleme delicate, pe care în mod obișnuit le considerăm ca fiind definitorii, sunt administrate de câteva zeci de agenții. Fiecare are scopul său anume, sursa proprie de finanțare și solicitări specifice. Deși un copil sau familia sa pot avea nevoie de servicii combinate de sănătate, educație, siguranță socială și altele, există reguli separate care guvernează cheltuiala de fonduri și care acționează împotriva unor servicii de distribuție adecvate.
- *Sistemul actual este incapabil de a împlini nevoile copiilor și ale familiilor lor, datorită lipsei de comunicare funcțională între variatele agenții publice și private pe care le include acesta.* Agențiile cu pronunțate deosebiri în orientarea profesională și instituțională se consideră, destul de rar, aliate. Operând neorganizat, ele au șanse minime de a construi servicii disponibile comunității, care să acționeze complementar.
- *Sistemul curent eșuează datorită inabilității agențiilor specializate de a inventa soluții adecvate unor probleme complexe.* Personalul existent reprezintă doar o mică parte a talentului profesional și a expertizei necesare planificării, finanțării și implementării serviciilor multiple, caracteristice intervențiilor de succes.

Astfel, se poate afirma că sistemul curent eșuează în mai multe moduri. Mai întâi, pentru multe familii, *serviciile de care au nevoie nu sunt adesea disponibile.* Acest fapt este valabil în special în zonele urbane, în care locuiesc persoane cu venituri mici, unde cercul instituțiilor de ajutor este adesea mai restrâns decât în suburbiile

bogate. Centrele de recreare, bibliotecile, muzeele, organizaţiile de servicii pentru tineret, centrele de sănătate şi spitalele, precum şi alţi furnizori de activităţi constructive extraşcolare, lipsesc în regiunile în care e mai mare nevoie de ele. Serviciile de intervenţie pe timp de criză şi cele de tratament se diminuează invers proporţional cu numărul familiilor aflate în situaţii limită. Într-o cercetare întreprinsă în rândul a 400 de oficiali ai municipalităţii, 27% dintre aceştia raportează înrăutăţirea condiţiilor în domeniul serviciilor pentru populaţie. Este constatarea celor din centrul american pentru politici familiale (8, p. 63).

În al doilea rând, *chiar şi când serviciile sunt disponibile, nu sunt întotdeauna accesibile.* În multe cazuri, familiile nu ştiu ce servicii există sau cum să le găsească. Ele trebuie să uzeze de bani, perseverenţă şi un grad ridicat de abilităţi de rezolvare a problemelor, pentru a reuşi să beneficieze de resursele multiple ale comunităţii.

În al treilea rând, *unele servicii sunt inacceptabile pentru familiile care ar trebui să le utilizeze.* Familiile se sprijină pe propria lor cultură şi pe mediile din care provin, pentru a le ajuta să decidă ce-i mai bine pentru ele şi copiii lor. Când serviciile respective le determină să simtă că nu mai au un control asupra vieţii lor sau ignoră sau contravin valorilor lor culturale, familiile nu le mai folosesc sau uzează de acestea mai puţin decât au nevoie. De aceea, lipsa serviciilor poate afecta un mare număr de familii din cadrul unor grupuri etnice.

În ultimă instanţă, se afirmă că *serviciile se centrează, de obicei, pe slăbiciunile familiei şi problemele sale, şi nu pe punctele ei tari.* Pentru că sistemul actual se centrează pe probleme, foarte rar se recunosc punctele tari ale familiei şi preferinţele acesteia. Serviciile sunt oferite copiilor şi familiilor lor, dar nu în parteneriat cu aceştia. Sistemul presupune că profesioniştii ştiu ce servicii şi decizii vor fi în interesul fiecărei familii, deşi ei cunosc foarte puţine obiective ale acestora.

Prin urmare, furnizorii de servicii sunt priviţi de familii ca o altă barieră, ce trebuie depăşită pentru a obţine ceea ce îşi doresc.

Dintr-o altă perspectivă, e bine să se reamintească faptul că există şi multe motive pentru care cei din linia întâi (profesorii, lucrătorii sociali, asistenţii practicanţi şi alţii), care intră în contact direct cu familiile, învinovăţesc sistemul actual. Profesorii sunt frustraţi de faptul că eforturile lor nu sunt suficiente pentru a-i ajuta pe copii. Când aceştia vin la şcoală nemâncaţi, împovăraţi de responsabilitate faţă de alţi membri ai familiei sau doar pentru a evada dintr-un mediu haotic, periculos şi abuziv, capacitatea lor de învăţare este afectată. În loc să predea, profesorii şi directorii se ocupă adesea să depăşească situaţii precum: procurarea de haine, hrană, asigurarea de asistenţă medicală, servicii de consiliere a copiilor. În vreme ce şcoala oferă un anumit grad de siguranţă, personalul acesteia e conştient de faptul că nu este suficient echipat pentru a rezolva problemele tuturor elevilor.

Lucrătorii care vin direct în contact cu situaţiile respective, cei din agenţiile de servicii pentru copil şi familie, copleşiţi de situaţii grele, sunt constrânşi de reguli

stricte, care controlează totul, impunându-le cu cine să lucreze, pentru câtă vreme și ce tip de servicii să ofere.

De obicei, ei sunt judecați doar după numărul de servicii furnizate, indiferent de efectele acestora asupra încrederii de sine a membrilor familiei, asupra performanțelor lor educaționale sau a statutului ocupațional al celor care caută ajutor. Asistenții sociali știu că cei cu care lucrează au și alte probleme, ce nu pot fi rezolvate neapărat de ei, însă vor să facă tot ce se poate pentru a-i pune în legătură cu instituțiile respective. De cele mai multe ori există o slabă comunicare, și chiar și mai puțină coordonare, între cei care lucrează în agenții separate, deși mulți dintre profesioniștii de aici lucrează cu aceleași familii.

Mesajul este clar: în condițiile actualului sistem, copiii și familiile nu primesc ceea ce au nevoie. Serviciile – care intensifică dezvoltarea copiilor și funcționarea familiilor – sunt limitate. Cele de prevenție sunt foarte puține, și nu neapărat cele mai adecvate.

Constrânse de solicitările de fonduri sau de alte obligații, școlile și instituțiile – care ar trebui să ajute – așteaptă până ce nevoile neîmplinite se transformă în probleme grave și apoi acționează pe cont propriu, în loc să-și unească forțele pentru a rezolva situațiile apărute. Cererea, pentru serviciile de intervenție în condiții de criză și pentru cele de tratament, crește cu fermitate. Ca rezultat, cele mai multe dintre resurse sunt îndepărtate de la serviciile de prevenție, unde ar fi foarte utile și sunt direcționate pentru a „cârpi“ crizele îndelung ignorate, care sunt cele mai dificile și necesită costuri mari de „reparație“.

2.3. Relația școală – comunitate

Un alt subiect în care ar putea să se facă remarcată conexiunea școală-comunitate ar fi, de pildă, acela al abandonului școlar. Vom încerca o scurtă prezentare a problematicii, fără a avea pretenția unei abordări riguroase, din cauză că nu acest aspect constituie partea cea mai substanțială a analizei relației dintre cele două.

Perioada unei educații identice pentru toți s-a încheiat. Pentru a ajuta cât mai mulți elevi să rămână în școală, și să atingă standardele impuse, comunitatea trebuie să ofere o gamă extinsă de experiențe de învățare, din care copiii să le aleagă pe cele care au sens, din punctul lor de vedere. De asemenea, e bine să se încerce aducerea înapoi în școală a celor care au abandonat-o și introducerea lor în medii de învățare diferite de cele pe care le-au părăsit.

Pentru a răspunde la întrebarea: „Ce pot face școlile împreună cu comunitatea pentru a îmbunătăți rata de frecvență a școlii?“ trebuie ca acestea să ia în considerare următoarele:

- *natura problemei ce vizează abandonul școlar în comunitatea respectivă.* Sunt colectate informațiile referitoare la tinerii care părăsesc școala fără diplomă? Care este motivul? Sunt luate în considerare informațiile legate de

diferitele grupuri sau minorităţi etnice, astfel încât reprezentanţii lor să poată fi ajutaţi să-şi finalizeze studiile? Care sunt nevoile lor de cunoaştere? Cum pot fi ajutaţi elevii şi părinţii să conştientizeze importanţa frecventării şcolii sau să înveţe despre cum pot primi ajutor suplimentar, dacă e nevoie?

• *întărirea tuturor şcolilor.* Sunt ajutate toate şcolile să devină locuri mai atrăgătoare, unde se predă foarte bine şi unde are loc învăţarea, spaţii cărora elevii să simtă că le aparţin şi în care doresc să se afle?

• *recuperarea celor ce au renunţat la şcoală.* Sunt identificaţi tinerii ce au renunţat la şcoală, înainte de a obţine o diplomă? Pot fi găsiţi şi reintegraţi în sistemul de învăţământ?

• *opţiuni şi medii alternative.* Le sunt oferite tinerilor care au abandonat şcoala opţiuni educaţionale şi medii de învăţare alternative, şanse reale? Le sunt furnizate, de pildă, instrucţie personalizată, ore flexibile, servicii de învăţare ale comunităţii şi alte abordări netradiţionale? Le oferim elevilor sprijinul suplimentar de care au nevoie pentru a reuşi?

Dacă şcolile împreună cu comunitatea respectivă reuşesc să găsească modalităţi adecvate, prin care să poată răspunde corespunzător acestor întrebări, atunci cu certitudine vor apărea şi rezultatele dorite.

E mult mai posibil ca grupurile comunităţii să investească pentru a construi infrastructura locală de informaţii şi pentru a sprijini restructurarea şcolii, atunci când conştientizează faptul că au avantaje de tip educativ din acea infrastructură. Şcolile sunt parte a comunităţii locale şi de aceea, profesorii, administratorii, elevii şi părinţii sunt influenţaţi de mediul respectiv: valorile, normele, structurile politice şi economia acestuia. În schimb, ca centre de învăţătură, şcolile influenţează comunităţile locale. Această reciprocitate este mai mult sau mai puţin recunoscută. Cercetările indică faptul că formând diversele tipuri de parteneriate, şcoala îşi dezvoltă curriculum-ul, iar comunitatea înţelege, acceptă mai uşor şi beneficiază de tehnologia şi schimbările din şcoală.

Multe şcoli se străduiesc acum să se „reinventeze", pentru a servi mai bine nevoilor în schimbare ale societăţii. Companiile cer ca angajaţii să deţină abilităţi de a lucra într-un mediu informatic, bogat în tehnologie. Datorită comunicaţiei avansate şi reţelelor media putem păstra legături cu indivizi din întreaga lume. Dar a aduce schimbarea în şcoli, a restructura educaţia şi a construi infrastructura tehnică necesară înseamnă o investiţie considerabilă; este un aspect dificil cu care se confruntă comunitatea, mai ales că există multe cereri pentru obţinerea unor fonduri limitate. Este evident că şcoala ajunge la comunitate destul de greu, pentru că doar puţini dintre adulţi au copii de vârstă şcolară. Toate aceste modalităţi prin care se încearcă sensibilizarea comunităţii sunt necesare pentru a face inovaţia să devină legitimă.

Există cel puţin trei căi prin care interacţiunea dintre şcoală şi comunitate poate fi eficientizată. Prima, prin mijloace de comunicare de la şcoală către comunitate şi dincolo de ea; a doua, prin crearea unui mediu în care copiii să demonstreze ce pot face ei

pentru comunitate și să obțină respectul adulților; și ultima, dar nu cea mai puțin importantă: oferirea posibilității pentru membrii comunității de a se implica în activitățile elevilor. În cele ce urmează sunt prezentate cinci *categorii de activități școală-comunitate*. Trei dintre aceste tipuri nu sprijină doar implicarea comunității, dar îmbogățesc și învățarea elevilor: învățarea bazată pe proiecte, transmiterea experienței din școală spre locul de muncă, învățarea în serviciul comunității:

1. *Învățarea bazată pe proiecte* (aflate la dispoziția comunității). Elevii realizează un produs – cu un conținut științific – fie individual, fie în grup. Produsul respectiv se încadrează adesea în domenii tradiționale, cum ar fi știința conducerii sau a mediului și este realizat pentru a schimba condițiile actuale din comunitate.

Exemplu: Elevii lucrează cu sistemul justiției juvenile, pentru a dezvolta informații pe Internet despre ce face sistemul de justiție și de ce. Aceasta poate implica intervievarea oficialilor din sistemul juridic, precum și o cercetare a legii. Ei își pun în aplicare deprinderile de a construi pagini de Internet și învață astfel conținutul, pe care-l comunică cititorilor paginilor respective. Activitatea are ca rezultat un produs, menit să fie cunoscut și folosit de membrii comunității. O trecere în revistă a acelor informații va permite tinerilor comunității să înțeleagă sistemul de justiție din perspectiva celor de o vârstă cu ei;

2. *Transmiterea experienței din școală spre locul de muncă.* Elevii lucrează pentru o întreprindere a comunității – profit sau non-profit sau pentru o organizație guvernamentală – fie pentru bani, fie pentru credit școlar. De aceea, pe lângă că-i ajută pe angajați, le este astfel sprijinită și învățarea. Acest ultim obiectiv este determinat și mai clar, când elevii continuă activități de asemenea tip și în cadrul școlar, îmbinând teoria cu practica;

3. *Învățarea în serviciul comunității.* Elevii ajută organizațiile guvernamentale și pe cele non-profit din comunitatea lor, în programe în care propria lor dorință de a învăța reprezintă un obiectiv esențial. Activitatea lor poate fi solicitată sau voluntară, pe bază de credite sau nu, realizată în cadrul unui program școlar sau independent.

De pildă, elevii lucrează cu reprezentanții localității, pentru a rezolva probleme legate de folosirea alcoolului sau a drogurilor de către adolescenți, corespondând cu aceștia prin poșta electronică. Prin discuții în direct și ateliere de tipul „față în față" stabilesc prioritățile și pașii pentru a îndrepta problemele;

4. *Voluntariat.* Părinții și alți membri ai comunității participă în mod constant la activități de voluntariat în școală, fie în timpul programului copiilor, fie în altă perioadă, sprijinind sau intervenind direct în educația elevilor;

5. *Școlile își asumă un rol de conducere*, în sensul că valorizează puternic tehnologia, acordând o maximă importanță acesteia în restructurarea educației și/sau în dezvoltarea rețelei infrastructurii locale.

Exemple: Organizația școlară poate influența comunitatea în înțelegerea și utilizarea de către aceasta a rețelei tehnologice, prin prezentări, activități și discuții la

nivelul conducerii oraşului. Un alt caz este acela în care şcoala construieşte infrastructura de informaţii a localităţii şi/sau devine furnizorul de acces la Internet.

Vom prezenta în continuare un cadru, care permite altora să înţeleagă modalităţile în care inovaţia este încorporată în munca organizaţiei. Acest cadru generic facilitează şi analizează strategiile şi condiţiile în care e adoptată tehnologia; el are 7 componente:

a) *Vizionarii* – unul sau mai mulţi indivizi, care se comportă ca agenţi ăi schimbării. Când este o singură persoană, capacitatea sa de a induce schimbarea este dependentă de poziţia sau rolul ocupat în şcoală/comunitate, bazat atât pe sursele formale, cât şi pe cele informale – de statut, putere şi autoritate; cele formale fiind cele de poziţie – director de şcoală, proprietarul unei zone extinse, a unor terenuri, iar sursele informale- expert educaţional sau organizator al comunităţii. Vizionarii individuali trebuie să-şi împărtăşească viziunea celorlalţi. Cercetările sugerează că prezenţa unui vizionar influent, care poate comunica cu nucleul membrilor comunităţii sau chiar cu mai mulţi indivizi, ajută la crearea unei *viziuni împărtăşite*. Cu cât sunt mai mulţi, cu atât este mai mare sprijinul acordat comunităţii;

b) *Sponsorizarea* – găsirea acelor oameni/instituţii cu expertiză, putere, influenţă, care pot promova programul (aliaţi, lideri, parteneri) şi pot contribui cu resurse atât simbolice, cât şi materiale. Un partener sau un sponsor poate ajuta la modificarea statutului, printr-un efort de:

• mărire a valorii percepute, prin aprobarea proiectului aşa cum este el sau printr-o viziune particular;

• trecere a vizionarilor cheie în roluri mai puternice (sponsorii îi pot determina pe ceilalţi să-l accepte pe vizionar, îl pot „promova" pe acesta);

• încadrare a lor într-un program formal;

• accedere a acestora către alţi agenţi (punând în legătură persoana sponsorizată cu alţi indivizi interesaţi);

c) *Legitimitatea* – obţinerea aprobării din partea membrilor comunităţii pentru „desfăşurarea unui proiect viabil" Sursele de legitimitate ar putea fi: construirea pe tradiţii deja existente şi prezentarea unei conduceri charismatice. Legitimitatea are nevoie să fie câştigată şi menţinută. Cea iniţială ar putea fi construită prin mai multe căi:

• *sprijinirea pe instituţiile existente.* Este un mod de a „moşteni" legitimitatea de la o organizaţie pre-existentă (aşa cum un nou născut primeşte legitimitate de la părinţi, moştenind numele lor de familie şi devenind membru al acesteia).

• *prin asocierea cu o conducere charismatică.* Un alt mod de a obține legitimitatea constă în a avea drept persoană care să determine schimbarea, un conducător recunoscut ca lider de opinie sau ca având status și putere semnificative. Reclamele folosesc adesea lideri de opinie simbolici, pentru a se adresa unui anumit segment al pieței; de pildă, starurile din atletism care poartă pantofi de sport Nike. Legitimitatea poate veni și din introducerea în proiect a unor personalități, experți în domeniu, care valorizează metodologia aleasă. Astfel, în proiectul intitulat „Comunitatea exploratorilor", în care profesorii de fizică de liceu explorau noi metode de predare, simulările au devenit un mod legitim de a preda disciplina respectivă, atunci când cadrele didactice au înțeles că oamenii de știință importanți au uzat de metoda aceea, pentru a face noi descoperiri;

d) *Redefinirea.* După ce o inovație și-a obținut legitimitatea inițială, grupul de referință trebuie să se centreze pe programele tradiționale și să le redefinească, funcție de noile procese și obiective. Așa cum am precizat anterior, profesorii din „Comunitatea exploratorilor" au redefinit ceea ce au considerat ca fiind știința legitimă, pe baza urmăririi activității modelelor lor (oamenii de știință cu mare experiență). Acceptând simulările ca pe un mod legitim de a crea știința, s-au confruntat cu efortul de reorganizare a practicilor, pe care le construiseră în jurul formelor mai tradiționale de desfășurare a activității lor la clasă;

e) *Pedagogia.* Aceasta include schimbarea mediului de învățare în școli, ca și în comunități. Poate fi folosită tehnologia pentru a amplifica ceea ce se întâmplă de obicei în școli, de pildă, utilizarea Internetului pentru a aduna materialele de cercetare sau pentru a transforma sau restructura mediul de învățare. Într-un cadru restructurat, curriculum-ul angajează elevii în proiecte interdisciplinare, de interes pentru ei, pentru profesorii lor și pentru comunitate. Cadrele didactice lucrează cu elevii pentru a crea produse autentice, pentru a încuraja o gamă extinsă de modele de comunicare, de structuri și activități utile pentru însușirea de noi cunoștințe și sunt împreună pentru a dezvolta abilitățile de colaborare în proiecte;

f) *Fonduri.* Găsirea de bani dintr-o varietate de surse, cum ar fi: strângerea de fonduri de către părinți, de la persoane private, împrumuturi și resurse ale regiunii (buget);

g) *Infrastructura.* Aici includem (fără a ne limita le ele) aspectele tehnice implicate în infrastructura rețelei extinse a zonei și a localității, organizarea și

managementul resurselor informaționale, care sprijină munca în domeniile instrucțional și administrativ, probleme de politici și finanțe, precum și formarea unei culturi a folosirii eficiente a tehnologiei. Este, în fapt, conturarea unui mediu, în care resursele tehnologice sunt organizate pentru a servi total scopurilor acelui mediu de lucru.

Cicluri de inovare. Indiferent că este un telefon, un fax sau o rețea școlară, adoptarea noilor tehnologii trece printr-un ciclu. Când au fost introduse pentru prima dată telefoanele, puțini le-au perceput valoarea. Oamenii de afaceri erau obișnuiți să folosească mesageri și majoritatea n-a vrut să-și schimbe modurile de operare și a pierdut. Atitudinile indivizilor față de adoptarea tehnologiei diferă funcție de cât de mult sunt solicitați de noile aparate să-și schimbe comportamentul și convingerile. Unii caută noul doar din plăcere, alții chiar îi prevăd potențialul. Cei mai mulți cer dovada că totul va funcționa cum se pretinde, iar cei mai încăpățânați dintre ei așteaptă până când tehnologia se va instala sigur, așa încât vor fi nevoiți s-o accepte. Cărțile *Difuzarea inovării,* de Everett Rogers și *Traversarea prăpastiei,* de Geoffry Moore descriu stagiile adoptării tehnologiei și modul în care aceasta a fost acceptată sau respinsă de oameni. Adesea, „cei ce adoptă de timpuriu" încearcă să-i convingă pe ceilalți, „majoritatea timpurie", să investească în tehnologia școlară. Strategia sugerată de autori este de a obține încrederea liderului de opinie sau a membrilor influenți, care pot să-i convingă pe ceilalți din grup.

- *Inovatorii* – Acești oameni apreciază tehnologia pentru că este ceva nou de explorat și le dezvoltă imaginația. Își asumă riscul inovației, sunt de obicei în afara grupului obișnuit și pot chiar să nu fie respectați de cei din sistemul social. Relațiile lor cu alții traversează diverse grupuri, iar legătura cu ei este cea a interesului comun în inovație. Sunt primii care conștientizează potențialul noii tehnologii.
- *Cei ce adoptă de timpuriu* – Sunt cei ce văd o potrivire între noua tehnologie și oportunitatea strategică și au o atitudine mai bună față de schimbare, decât cei ce valorizează mai târziu noul. Sunt mult mai respectați decât „inovatorii" în sistemul lor social, au un statut social mai ridicat decât cei ce adoptă mai târziu noul și adesea pot servi ca lideri de opinie sau misionari, care difuzează rapid informațiile. Adoptând noua tehnologie, îi ajută pe alții să-i înțeleagă potențialul și diminuează nesiguranța generată de acest aspect.
- *Majoritatea timpurie sau pragmaticii* (1/3 din populație) – Nu sunt pionieri, dar se încadrează în tendința generală. Cine dorește să le capteze interesul și să-i sprijine cu succes, trebuie să le înțeleagă valorile, să contureze o strategie care se adresează nevoilor lor și să o construiască pe practicile lor. Pragmaticilor nu le place să-și asume riscul și se consultă și cu alții, cu mult înainte de a adopta o idee nouă. Vor să înțeleagă cum au folosit alții tehnologia respectivă și vor dovada că inovația merită interes. Comunică cu cei

asemenea lor, fapt ce îngreunează accederea celor din exterior într-un astfel de grup. Referințele și relațiile sunt foarte importante pentru ei. Calea către o comunitate pragmatică este de a dezvolta o alianță cu unul sau cu câțiva dintre liderii de opinie ai acesteia.

• *Majoritatea târzie sau conservatorii* (1/3 din populație) – Sunt sceptici. Adoptarea poate avea loc, pentru că este privită ca o necesitate economică sau doar din cauza presiunii celor de vârsta lor. Tehnologia în rețea, fiind multifuncțională și foarte deschisă, le este greu să o accepte, pentru că lor le convine o soluție preasamblată sau un pachet, cu un singur obiectiv. Nu adoptă până când cei din sistemul lor social nu fac aceasta și până ce nesiguranța nu a fost înlăturată.

• *Leneșii sau scepticii* (1/6 din populație) – Sunt cei ce privesc spre trecut. Rezistența lor la schimbare se poate datora unor motive anume, de pildă nu au resurse să se confrunte cu schimbarea și nu își pot permite să piardă. În cazurile cele mai grave, se pot constitui în adevărate blocaje, iar influența lor trebuie neutralizată.

Astfel, se poate afirma că în școli a existat o tradiție îndelungată, conform căreia profesorii, elevii și părinții au rolurile lor bine stabilite. De aceea, e foarte greu să apară schimbarea. În instituții trebuie „mișcați" întâi indivizii. Dacă există un nucleu al inovatorilor, acesta poate servi drept catalizator în crearea normelor instituționale noi, care-i forțează pe ceilalți să se schimbe. De asemenea, e important să sprijinim vizionarul, pentru că energia și implicarea sa pot deschide noi oportunități de a dobândi resursele de la comunități, corporații și alte fonduri. Acum, restructurarea școlii se află încă în punctul în care vizionarii și cei ce adoptă de timpuriu promovează și folosesc tehnologia în rețea. Paradoxul este că vizionarul este privit adesea ca fiind în afara normelor majorității și, dacă nu are un statut în interiorul grupului sau sprijin și sponsorizare,care să influențeze majoritatea, nu va avea succes în extinderea viziunii sale. El poate fi coordonatorul tehnic, profesorul, directorul sau administratorul. Centrarea efortului va depinde de expertiza sa. Fiecare tip diferit va solicita construirea unei coaliții, care să suplimenteze punctele tari ale vizionarului. De pildă, cel de formație tehnică se va centra pe crearea infrastructurii și va avea nevoie de îndrumare în gândirea restructurării sau a schimbării instrucționale. Dacă un profesor preia inițiativa, își influențează colegii, dar nu are suficientă legitimitate pentru a determina școala să se gândească la reformă – din perspectivă instituțională. Parteneriatele, în special cu firmele și instituțiile educative superioare sunt esențiale și trebuie cultivate. Așa cum e nevoie să se mențină o afacere, așa trebuie lucrat cu consiliile locale, în cazul sponsorizării instituțiilor de învățământ. Este esențial să se înțeleagă interacțiunile istoriei, culturii, puterii și banilor, când se încearcă colaborarea diverselor instituții ce aparțin comunității. Construirea unei rețele necesită cooperarea între componente și înțelegerea nevoilor fiecăreia. Există o interdependență crescută între aducerea tehnologiei în școli

şi comunitate şi sănătatea economică a celei din urmă. Odată cu semnificativa dependenţă tehnologică a societăţii, şcolile devin mai importante, ca locuri în care oamenii pot merge să înveţe. „În societatea noastră electronică, elevii sunt învăţaţi să fie cetăţeni şi cetăţenii sunt învăţaţi să fie elevi care învaţă toată viaţa" (F. Odasz). Şcolile preiau iniţiativa şi devin liderii aducerii tehnologiei în comunitate.

Elevii joacă şi ei un rol de bază în construirea legitimităţii şi în sprijinirea reţelei. Îi pot angaja pe membrii comunităţii, prin descrierile lor privind modul în care funcţionează reţeaua. De foarte multe ori, aceştia preferă să-i asculte pe tineri, mai mult decât pe adulţi, a căror explicaţie profesionalizată poate părea înspăimântătoare. Tinerii au energie, timp, inteligenţă, charismă şi idealism, pe care le pot dărui cu uşurinţă celor din jur.

2.4. Relaţia şcoală-familie-comunitate

„Modul în care şcolilor le pasă de copii este reflectat în felul în care le pasă de familiile lor. Dacă educatorii îi privesc pe copii ca pe nişte simpli *elevi*, e probabil să considere familia ca fiind separată de şcoală. De aceea, familia este aşteptată să-şi facă treaba şi să lase şcolii educarea copiilor. Dacă, însă, îi privesc ca pe nişte *copii*, e posibil să vadă atât familia, cât şi comunitatea, ca parteneri ai şcolii în dezvoltarea şi educaţia copiilor. Partenerii recunosc interesele lor commune şi responsabilităţile faţă de copii şi lucrează împreună pentru a crea programe mai bune şi oportunităţi pentru elevi" (Epstein, 1995).

Atunci când există un adevărat parteneriat între şcoală, familie şi comunitate, profesorii îşi însuşesc căi noi şi puternice de a îndrepta copiii către standarde şcolare provocatoare; părinţii discută regulat cu educatorii despre comportamentul copiilor lor, raportat la acele standarde ridicate şi despre modul în care-i pot ajuta pe aceştia acasă şi la şcoală; elevii se străduiesc să atingă noile standarde specifice disciplinelor studiate (matematică, ştiinţe, limbă etc.). Şi din ce în ce mai mulţi tineri sunt bine dotaţi pentru a-şi continua educaţia în universităţi şi/sau pentru a începe o carieră sau o profesie cu un viitor promiţător.

Fiecare şcoală devine o „comunitate a celor ce învaţă", în condiţiile propriului său plan de îmbunătăţire continuă a predării, învăţării şi disciplinei. Toţi elevii săi se străduiesc şi fac progrese în direcţia atingerii standardelor dorite, fiind ajutaţi de părinţi, profesori şi alţi parteneri.

Şcolile şi comunitatea îmbunătăţesc instrucţia, evaluarea, dezvoltarea profesională a cadrelor didactice, abilitatea de a conduce a directorilor, implicarea părinţilor şi a oamenilor de afaceri, astfel încât fiecare aspect al educaţiei funcţionează ca parte a unui sistem, care sprijină toţi elevii pentru a-şi atinge obiectivele.

Întreaga comunitate este devotată scopurilor sale de a ajuta la formarea elevului. De aceea se pot crea:

• un *plan* de acțiune pentru îmbunătățirea continuă a tot ceea ce ține de școală, tot ceea ce influențează predarea și învățarea, astfel încât toți copiii să atingă standardele de învățare impuse;

• un *parteneriat* extins, care să permită realizarea planului, o relație între părinți și profesori, companii și instituții de învățământ superior, administratori și comitete școlare, bunici și familia extinsă, spitale și agenții ale serviciului social, instituții de cultură și artă, ziare și alte mijloace de comunicare în masă, biblioteci, organizații religioase și voluntare.

Cercetătorul Douglas Nelson aduce în dezbatere problema existenței unui *sistem profamilie*. Noul sistem trebuie să-și extindă capacitatea de a ajuta instituțiile, iar serviciile de intervenție în situații de criză și cele de tratament vor trebui să lucreze împreună. E nevoie de crearea unor noi relații funcționale și a unor servicii de calitate, care sprijină familiile și le ajută să își valorizeze potențialul. Detaliile specifice ale unui asemenea sistem vor varia funcție de nevoile copiilor și familiilor din fiecare comunitate, de disponibilitatea resurselor locale și de noul stadiu de dezvoltare al sistemului. În ciuda acestor diferențe, un adevărat sistem profamilie are câteva caracteristici.

• **Este extins.** Diverse oportunități și servicii răspund unei game largi de nevoi ale copilului și familiei. Abundă activitățile întreprinse pentru a sprijini familiile și copiii să-și dezvolte talentele, să-și urmărească interesele și să participe la viața comunității. Instituțiile susținătoare oferă servicii pentru a ajuta familiile să-și îndeplinescă responsabilitățile și să evite problemele. Cele specializate pentru situații de criză și pentru tratament sunt disponibile și ușor accesibile.

• **Este preventiv.** Sistemul este realizat pentru a preveni problemele, și nu neapărat pentru a reacționa la ele. Serviciile de dezvoltare, de preîntâmpinare a crizelor sunt mai bine aprovizionate cu resurse, decât cele de intervenție, care necesită costuri substanțiale.

• **Este centrat pe familie și condus de familie.** Membrii familiei se află într-o strânsă conexiune, și așa sunt și problemele lor. De aceea, sistemele trebuie să satisfacă nu doar nevoile indivizilor, ci și pe cele ale întregii familii. Se presupune că fiecare familie are punctele sale tari. Ca urmare, ele au un rol major în stabilirea obiectivelor și în deciderea tipurilor de servicii de care au nevoie. Caracteristicile de bază ale serviciilor respective, cum ar fi perioada orară și locația servesc nevoilor familiilor, și nu preferințelor instituționale.

• **Este integrat.** Servicii separate sunt legate de aspirații comune, de dorința de a veni în întâmpinarea nevoilor familiei. Un sistem integrat facilitează acestora obținerea ajutorului și asigură o folosire eficientă a timpului și resurselor furnizorilor de servicii.

• **Este centrat pe dezvoltare.** Evaluarea nevoilor schimbătoare ale copiilor și familiilor lor constituie temelia sistemului. Planurile corespund vârstei, perioadei de dezvoltare și altor condiții unice; serviciile nu sunt statice.

• **Este flexibil.** Sistemul este activ și adaptabil. Furnizează asistenți sociali competenți, care răspund rapid nevoilor familiei. Se renunță la regulile care limitează abilitatea agenților de a rezolva urgențele sau de a preveni apariția unor asemenea situații. Sunt stabilite doar cele ce veghează la protejarea familiei și a drepturilor ei.

• **Este sensibil la preocupările culturale și de gen.** Serviciile reflectă credința că apartenența la un grup cu o istorie specifică, un set de valori și tradiții, reprezintă o sursă de mare forță. Respectul pentru diferența culturală este precizat în formulările de politică ale sistemului extins, e prezent în activitățile de dezvoltare a personalului didactic și reflectat în diversitatea de consilii de conducere. Serviciile sunt create prin consultare cu reprezentanții grupurilor cheie etnice și culturale.

• **Este orientat pe rezultate.** Performanța se măsoară în rezultate îmbunătățite pentru copii și familii, și nu doar prin numărul și tipul serviciilor oferite. Furnizorii de servicii ajută familiile să-și fixeze obiective rezonabile și împărtășesc responsabilitatea atingerii lor. Personalul este instruit și are acces la multiplele servicii necesare pentru a-și modifica comportamentul pe căi concrete.

E posibil să se creeze un astfel de sistem, descris anterior, date fiind realitățile politice și complexitățile birocratice din sistemul actual? Se poate ca centrarea eforturilor pe schimbarea instituțională să le distragă atenția creatorilor de politici de la faptul că nivelele curente de finanțare, indiferent de cât de eficient sunt folosite resursele, nu sunt suficiente să acopere numărul crescut al familiilor și copiilor care au nevoie de ajutor? E înțelept să apărăm un sistem nou, fără o dovadă solidă, care demonstrează că poate fi implementat cu succes?

Autorul afirmă că toate acestea reprezintă preocupări legitime.

Elementele unui sistem profamilie par ușor de atins, dar schimbările sunt greu de realizat. Pentru a aduce ceva nou în viața familiilor, e nevoie de modificarea tipului și a calității serviciilor prestate în întreaga comunitate. Instituțiile care sunt la dispoziția copilului și a familiei trebuie să lucreze împreună pentru a schimba fundamental modul în care aceștia gândesc, se comportă și își folosesc resursele.

Un asemenea sistem va fi în beneficiul întregii comunități în care locuiesc copiii și familiile lor. Crearea unui astfel de sistem va însemna eforturi comune ale mai multor parteneri, lideri cheie din diverse domenii, care vin împreună pentru a găsi soluții. Partenerii respectivi preiau inițiativa, ce constă într-o serie de activități relaționate, întreprinse în scopul construirii unui nou sistem de servicii pentru copii și familiile lor.

Se consideră că modul în care avansează acţiunile depinde de alegerea de către participanţi a unei *strategii de cooperare sau de colaborare*, care să le ghideze planurile.

Cei ce folosesc o strategie de *cooperare* sunt de acord să lucreze împreună pentru a-şi împlini scopurile individuale. Fac aceasta fără a modifica substanţial serviciile pe care le oferă şi fără a produce schimbări în regulile şi regulamentele care le guvernează instituţia. Pot pune spaţiu la dispoziţia unui alt furnizor, pentru a mări numărul serviciilor sau îşi pot prezenta oferta şi altor instituţii. Nu se fac eforturi pentru a stabili scopuri comune sau pentru a angaja reciproc resurse de atingere a lor. La nivelul furnizării serviciului, eforturile de cooperare pot consta în oferte mai accesibile făcute unui grup dat de consumatori, dar e puţin probabil să se schimbe calitatea serviciilor primite. La nivelul sistemului, e probabil să nu apară nici un efect asupra sistemelor de servicii de bază.

Partenerii care folosesc o *strategie colaborativă* stabilesc obiective comune şi sunt de acord să uzeze de puterea personală şi instituţională pentru a le împlini. Trebuie să aibă autoritatea de a-şi reprezenta instituţiile sau segmentele de comunitate din care provin. Sunt de acord să angajeze resurse şi să modifice politicile şi procedurile existente pentru a atinge obiective concrete, măsurabile. Îşi asumă responsabilitatea personală şi colectivă pentru rezultate. Colaborarea oferă – mai mult decât cooperarea – posibilitatea unei integrări reale a serviciilor şi cea mai bună şansă de restructurare a celor existente şi de transformare a lor într-un sistem profamilie.

Se consideră că există câteva *iniţiative eficiente*, care prezintă următoarele caracteristici:

- *Sunt legate de şcoală*, în sensul că se centrează pe copiii şi familiile dintr-o şcoală sau un grup de şcoli – ca populaţie de bază – şi oferă servicii şi programe, bazate pe nevoile lor specifice. Ele pot sau nu să furnizeze servicii şcolii, dar, oricum, implică instituţia de învăţământ şi conducerea acesteia în planificarea, operarea şi guvernarea acţiunilor şi îşi instruiesc personalul la toate nivelele, în toate agenţiile.
- *Îşi au rădăcinile în comunitate şi sunt strâns legate de conducerea statului.* Dispun de implicarea celor care uzează de servicii, care le furnizează şi care îi ajută să le plătească. La nivel organizaţional directorii de program au dreptul la opinie în deciderea politicilor, iar profesioniştii şi consumatorii lucrează de pe poziţii egale. La nivelul statului, cei ce stabilesc politici şi controlează fluxul resurselor sprijină iniţiativele locale şi pot fi rapid mobilizaţi pentru a acţiona, atunci când e necesar;
- *Folosesc modele de furnizare a serviciului, specifice locului, pentru a crea schimbarea sistemelor*. Acestea reprezintă eforturi de direcţionare către un ideal, acela de creare a serviciilor profamilie în întreaga comunitate. Sunt sisteme de distribuire experimentale, create pentru a pune în practică sistemul profamilie. Ele concentrează o mulţime de servicii educative şi umane, pentru copiii şi familiile

aflate în situație de risc. Nu oferă doar servicii de calitate, dar furnizează, de asemenea, și un mijloc prin care partenerii învață cum să se facă mai utili prin acțiunile lor, identificând și schimbările de politică necesare pentru a construi un sistem profamilie. Prin informațiile obținute astfel, cei ce colaborează își pot adapta și extinde modelele la alte zone defavorizate din acest punct de vedere;

• *Sunt conduse de date.* Dezvoltă profile cuprinzătoare ale comunității, pentru a stabili indicatori de bază, care arată cum se descurcă copiii și familiile lor, cât de bine vin serviciile în întâmpinarea nevoilor acestora și unde există lacune. Informațiile suplimentare și datele colectate prin implementarea modelelor permit identificarea schimbărilor specifice din politicile și practicile întregului sistem;

• *Sunt pragmatice din punct de vedere financiar.* Folosesc în întregime resursele existente. Se sprijină pe ajutor extern, în principal pentru a avea stabilitate financiară suficientă. Dezvoltă strategii de finanțare pe termen lung pentru a asigura un fond permanent pentru serviciile de distribuire, prin redirecționarea și maximizarea fondurilor curente;

• *Folosesc noi forme de instruire și dezvoltare a personalului.* O instruire profesională îngustă a dus la crearea și întărirea sistemului actual. Pentru a depăși această situație, inițiativele includ instruire interprofesională pentru cei din prototipurile de furnizare a serviciilor și încurajează o perfecționare similară pentru personalul din sistemele serviciilor de educație și sănătate. Pe lângă aceasta, implică instituțiile de învățământ superior, explorând căi prin care sistemul de educație poate produce profesori, asistenți sociali și alți profesioniști, capabili să conducă un sistem profamilie;

• *Uzează de influența colaboratorilor, pentru a angaja cetățenii în deciziile legate de bunăstarea economică și socială a copiilor și familiilor lor.* Un sistem de oferire a serviciilor umane și educative pentru familie reprezintă doar un aspect al unei comunități, care valorizează învățarea. Inițiativele ar trebui să educe toți cetățenii pentru a cunoaște nevoile copiilor și ale familiilor lor. Ar trebui să-i asigure că necesitățile familiei sunt reflectate în majoritatea deciziilor comunității, legate de serviciile de educație, de dezvoltarea economică și de mediu, de asigurarea unei locuințe, de transport și siguranță. Cei ce colaborează pot realiza aceste obiective, prin publicarea unor rapoarte ale comunității, referitoare la starea copiilor și a familiilor lor, solicitând mass-media să extragă mesajul și acționând pentru a influența oficialii aleși ai regiunii;

• *Păstrează echilibrul între dimensiunea politică și cea tehnică a schimbării sistemelor.* Aducerea oamenilor pentru a colabora, construirea de viziuni comune și realizarea unui acord între interese – asupra căilor noi de alocare a resurselor – reprezintă activități politice inerente. În același timp, crearea metodelor de distribuire a serviciilor, necesare organizării resurselor solicită un efort tehnic substanțial. Pentru ca inițiativele să aibă succes, colaboratorii trebuie să dezvolte atât

deprinderi politice, cât şi tehnice. De pildă, liderii unei iniţiative nu trebuie doar să aibă abilitatea tehnică de a redacta raportul comunităţii, dar şi înţelepciunea politică de a folosi datele eficient, solicitându-le partenerilor să-şi analizeze propriile performanţe, precum şi scopurile individuale şi colective. Dezvoltarea unei strategii financiare pe termen lung necesită cunoştinţe tehnice extinse despre labirintul surselor fondului statului; solicită, de asemenea, implicare din partea partenerilor, pentru a uni sursele de finanţare şi a negocia, dacă e nevoie.

Michael Kirst, de la universitatea Stanford afirma: „E mult mai uşor să operezi o schimbare simbolică într-un proiect decât să schimbi sistemul în profunzime – a coopera mai degrabă decât a colabora". Partenerii trebuie să fie permanent centraţi pe ideea de bază – restructurarea resurselor şi serviciilor existente şi transformarea lor într-un sistem profamilie. Cei ce aleg colaborarea confundă uneori „cârpeala" pe margini cu schimbarea instituţională. Chiar şi cei care sunt de acord cu un obiectiv comun şi care împart conducerea şi responsabilităţile pot deveni atât de absorbiţi de crearea proiectelor individuale de ajutare a unui număr mic de copii şi familii, încât niciodată nu se hotărăsc să schimbe sistemul, făcând permanent doar îmbunătăţiri ale serviciilor. Rezultatul a fost denumit *„proiectită „*: tendinţa de a adăuga noi programe celor existente, fără a dezvolta mecanisme de extindere a inovaţiilor reuşite şi fără a îmbunătăţi rezultatele în întreaga comunitate, pentru cei cu nevoi similare. Colaboratorii bine intenţionaţi se chinuie deseori să dezvolte servicii de calitate ridicată. Se bazează frecvent pe bani obţinuţi pe termen scurt, nu generează nicodată suficiente resurse pentru multiplicarea sau susţinerea iniţiativelor lor şi nu ajung niciodată la mai mult de o parte din copiii şi familiile care au nevoie de servicii mai bune.

Modelele la nivelul furnizării de servicii sunt diferite de „proiecte". Sunt concepute cu scopul de a ajuta partenerii să înveţe – prin încercare şi eroare – cum să ofere servicii mai eficiente de înaltă calitate, cum să îmbunătăţească relaţiile între asistenţii sociali de prim plan şi familii şi cum să modifice politicile şi procedurile existente în toate instituţiile, pentru a opera schimbări în întregul sistem.

În continuare vom prezenta câteva exemple de practici şi programe, pe care şcolile le pot folosi pentru a încuraja familia şi a obţine sprijinul comunităţii în procesul de învăţare a elevilor. Trebuie întărit faptul că părinţii sunt persoanele cheie în planificarea, organizarea, implementarea şi evaluarea oricăror practici eficiente.

1. Dezvoltarea abilităţilor parentale

• Sponsorizează ateliere de învăţare pentru familie, pe teme sugerate de părinţi şi le desfăşoară în perioadele de timp şi locurile accesibile tuturor acestora.

• Solicită familiilor să precizeze ce tipuri de ateliere sau evenimente informative i-ar interesa să frecventeze şi care sunt perioadele convenabile pentru desfăşurarea lor.

• Oferă informaţii despre dezvoltarea copilului.

• Împrumută cărţi familiilor, precum şi casete cu ateliere pentru părinţi.

• Le oferă informaţii despre dezvoltarea condiţiilor de acasă, care să sprijine învăţarea şcolară.

• Realizează sondaje printre părinţi pentru a determina nevoile acestora, cere membrilor conducerii să ajute la împlinirea nevoilor respective şi lucrează pentru a pune în legătură părinţii cu resursele comunităţii.

• Au un centru pentru familie sau îi ajută pe părinţi să aibă acces la alte centre de resurse din comunitate.

• Au grupuri de sprijin pentru familiile cu interese şi nevoi speciale.

• Îi instruiesc pe membrii personalului şcolii şi îi sprijină pentru a contacta toate familiile.

2. Accentul pe comunicare

• Programează şedinţele cu părinţii, profesorii şi elevii, pentru a fixa obiectivele învăţării elevilor pentru anul respectiv.

• Îi ascultă pe părinţii care prezintă punctele tari ale copiilor lor şi modul în care învaţă aceştia.

• Urmează „Regula celor şapte", oferindu-le şapte căi diferite prin care părinţii împreună cu membrii comunităţii pot afla despre ce se întâmplă în şcoală şi pot comenta.

• Profesorii au acces oricând la telefoane, pentru a comunica cu părinţii în timpul sau după o zi de şcoală.

• Membrii conducerii transmit acasă mesaje pozitive despre elevi.

• Se fac eforturi pentru a comunica cu taţii.

• Părinţii cunosc numerele de telefon ale membrilor personalului didactic şi orele în care aceştia pot fi sunaţi.

• Implică părinţii în evenimentele în care copiii sunt răsplătiţi, premiaţi pentru realizările lor.

• Încurajează membrii personalului să discute cu părinţii – despre progresul şcolar al copiilor lor – de câteva ori pe semestru.

• Comunică părinţilor misiunea şcolii şi expectaţiile faţă de studenţi.

• Şcoala are o linie directă de sprijin în efectuarea temelor sau un alt tip de sistem de comunicare.

• Furnizează părinţilor căi structurate de a comenta asupra mijloacelor de comunicare din şcoală, de pildă: telefon, mail.

• Au personal didactic dispus să asiste şi să-i sprijine pe părinţi în interacţiunile lor cu şcoala.

• Trimit comunicări acasă despre:

– progresul şcolar al elevului;

– întâlnirile de la şcoală;

– modul în care se pot implica părinţii în activităţile elevilor;

– asociaţia părinţilor;

– disciplina elevului;

– curriculum;
– modul în care pot fi implicați părinții ca voluntari sau în conducerea școlii;
– felul în care părinții pot ajuta la teme și pot încuraja învățarea acasă;
– resursele comunității disponibile familiilor;
– modul în care pot comunica părinții cu personalul școlii;
– strategia de dezvoltare a învățării de către școală.

• Cadrele didactice fac vizite la domiciliul elevilor.

• Se adresează direct părinților – dacă elevii au dificultăți de învățare sau provoacă tulburări la ore, înainte de apariția crizei.

• Furnizează bibliotecilor publice copii ale manualelor sau ale altor publicații ale școlii.

3. Învățarea acasă

• Au obiective specifice și activități, prin care părinți sunt informați despre modul în care-și pot sprijini copiii la teme.

• Oferă activități și evenimente de învățare pentru întreaga familie.

• Invită părinții să împrumute publicații din biblioteca școlii, atât pentru ei, cât și pentru familiile lor.

• Stabilesc legături ale părinților cu resursele și acțiunile comunității, prin care este promovată învățarea.

• Oferă părinților materiale, pe care aceștia le folosesc pentru a evalua progresul copilului și a furniza feed-back profesorilor.

• Îi ajută pe părinți să înțeleagă evaluările elevilor, inclusiv testele, și să sprijine elevii pentru a-și îmbunătăți performanțele.

• Personalul didactic și mijloacele de comunicare ale școlii îi ajută pe părinți să conecteze activitățile de învățare de-acasă cu cele din clasă.

• Includ părinții și alți membri ai comunității în dezvoltarea învățării copiilor în activitățile extrașcolare.

4. Voluntariatul

• Încurajează familiile și pe alți membri ai comunității să devină voluntari în evenimentele organizate de școală.

• Oferă servicii elevilor ce doresc să fie voluntari în cadrul comunității.

• Ajută personalul școlii să învețe cum să lucreze cu părinții voluntari și cu cei ce aparțin comunității.

• Solicită părinții să precizeze modul în care doresc să participe ca voluntari în școala la care se află copiii lor și răspund în timp util sugestiilor acestora.

• Încurajează membrii familiilor și ai comunității să se implice:
– ca participanți în consiliile de conducere;
– în prezentarea către elevi a carierelor lor și a altor subiecte;
– ca asistenți în spectacolele organizate de copii;

– ca tutori/mentori;

– ca însoțitori în excursii sau alte ieșiri cu clasa;

– ca asistenți de instruire la ore, în bibliotecă sau în cabinetele de informatică.

• Au un program de recunoaștere a voluntarilor școlari.

• Oferă oportunități de voluntariat pentru părinții singuri sau pentru cei ce muncesc.

• Adună informații despre nivelul și frecvența participării familiei și comunității la programele școlii.

5. Conducere și susținere

• Încurajează părinții să frecventeze întâlnirile consiliilor și comitetelor școlii.

• Solicită membrii personalului să-i ajute pe părinți să depășească situațiile dificile, provocate de copii.

• Invită personalul didactic și grupurile de părinți să lucreze în colaborare și oferă spațiu și timp pentru aceasta.

• Ajută familiile să se sprijine una pe cealaltă.

• Implică părinții în:

– revizuirea curriculum-ului școlar;

– planificarea programelor de orientare pentru noile familii;

– dezvoltarea programelor de însușire și întărire a abilităților parentale;

– angajarea membrilor personalului.

6. Implicarea comunității

• Se comportă ca o sursă de informații despre serviciile oferite familiilor de către comunitate.

• Folosesc o varietate de strategii pentru a ajunge la adulții, familiile și copiii de toate vârstele și din toate mediile socio-economice din comunitate.

• Încurajează grupurile de servicii și pe cele civice locale pentru a se implica în școli, pe căi diverse, cum ar fi: consilierea elevilor, voluntariat, prezentări în fața colectivelor de elevi și ajutor cu ocazia evenimentelor organizate pentru strângerea de fonduri.

• Încurajează personalul, elevii și familiile să participe în serviciile de oportunități de învățare pentru tineret.

• Permit comunității să uzeze de clădirea școlii, dincolo de programul obișnuit de școală.

• Lucrează cu camera locală de comerț sau cu consiliul oamenilor de afaceri și biblioteca publică pentru a promova știința de carte la adulți.

• Au un program inițiat împreună cu companiile locale, pentru a spori abilitățile de lucru ale elevilor.

• Publică și transmit pe scară largă informările ședințelor de consiliu ale școlii, prezentările și politicile acestora și încurajează feedback-ul și participarea membrilor comunității.

BIBLIOGRAFIE

- Booth, A. & Dunn, J.F. *Family-School Links: How Do They Affect Educational Outcomes?* Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 1996
- Bunescu, Gheorghe.,et alii. *Educaţia prinţilor: Strategii îi* programe. Bucureşti: E.D.P.,1997
- Cleaver, Bill, Cleaver Vera. *Grover. J.B.* Lippincott Co.,1970
- Comer, J.P. *School Power: Implications of An Intervention Project.* New York: The Free Press, 1980
- Comer, J.P., et alii. *Rallying The Whole Village: The Comer Process for Reforming Education.* New York: Teachers College Press, 1996
- Comer, J.P. & Haynes, M. *Parent Involvement in Schools: An Ecological Approach.* În: *Elementary School Journal.* pp.271-278, 1991
- Epstein, J.L. *Effects on Student Achievement of Teacher's Practices of Parental Involvement.* În: *Advances in Reading/ Language Research.* Vol.5, pp.261-276, 1991
- Epstein, J.L. *School and Family Connections: Theory, Research and Implications for Integrating Sociologies of Education and Family.* În: Unger, D. & Sussmann, S. *Families in Community Settings: Interdisciplinary Perspectives.* New York: Haworth Press, 1990
- Epstein, J.L. *School Policy and Parent Involvement: Research Results.* În: *Educational Horizons.* Vol.62, pp.70-72, 1984
- Epstein, J.L. *Theory to Practice: School and Family Partnerships lead to school improvement and student success.* În: Fagnano,C.L.& Werber, Z. *School, Family and Community Interaction: A View from The Firing Line.* Boulder: Westview Press, 1994
- Galinsky, E. *Why Are Some Parent-Teacher Relationships Clouded with Difficulties?* În: *Young Children.* Vol.45, pp.2-3, 38-39, 1990
- Holban, Ioan îi Gugiuman, Ana. *Puncte de sprijin în cunoaîterea individualitţşii elevilor.* Bucureîti: E.D.P.,1972
- Huxley, Ron. *Love & Limits: Achieving a Balance in Parenting.* New York: John Wiley & Sons. Inc, 1998
- Laureau, A. *Social Class Differences in Family-School Relationships: The Importance of Cultural Capital.* În: *Sociology of Education.* Vol.60, No.2, pp.73-85, 1989
- Lightfoot, S. *Worlds Apart: Relationships Between Families and School.* New York: Basic Books, 1978
- Solter, Aletha. *Principles of Aware Parenting.* New York: Shining Star Press, 1998
- Swap, S.M. *Developing Home-School Partnerships: From Concepts to Practice.* New York: Teachers College Press, 1993
- Swick, K. *Teacher – Parent Partenerships To Enhance School Success in Early Childhood Education.* Washington, DC: National Education Association, 1991
- Turcotte, P. & Belanger, A. *Moving Together: The Formation of First Common-Law Unions.* În: *Canadian Social Trends.* Vol.47, 1997, p.7-10
- Weiss, Robert S. *Growing Up a Little Faster: The Experience of Growing Up in a Single-Parent Household.* În: *Journal of Social Issues,* Vol.35, No.4, 1979, p. 97-111

CUPRINS

